

Сумський державний університет (Україна)
Вільнюський університет (Литва)
Метропольний Університет Праги (Чехія)
Норвезький університет науки і техніки (Норвегія)
Ліванський міжнародний університет (Ліван)



Сумський
державний
університет



Norwegian University of
Science and Technology



ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 22–24 листопада 2021 року)



Сумський державний університет

УДК 336.71(477)
П78

Редакційна колегія:

Лариса ГРИЦЕНКО, д.е.н., професорка,
(головний редактор);

Ігор РЕКУНЕНКО, д.е.н., професор;

Інна ТЮТЮНИК, д.е.н., доцентка;

Олена ПАХНЕНКО, к.е.н., доцентка;

Людмила РЯБУШКА, к.е.н., доцентка.

Рекомендовано вченою радою

Сумського державного університету

(протокол № 6 від 16 грудня 2021 року)

П78 Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 22–24 листопада 2021 року) / Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету. – Суми: Сумський державний університет, 2021. – 182 с.

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи» (м. Суми, 2021 р.).

Розрахований на фахівців фінансової та банківської систем, керівників і спеціалістів підприємств усіх форм власності, науковців і студентів закладів вищої освіти.

УДК 336.71(477)

© ННІ БіЕМ СумДУ, 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ	6
<i>ANNA KURSOVA, SVITLANA TARASENKO, YURIY PETRUSHENKO.</i> CURRENT STATUS OF STATE FINANCIAL CONTROL OF UKRAINE AND WAYS OF ITS IMPROVEMENT.....	6
<i>КУБАХ Т.Г.</i> УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ: ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ.....	9
<i>ЖУРАВКА О.С., БОСАК І.Л.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСНОВНИХ МОДЕЛЕЙ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У СВІТІ.....	12
<i>КУБАХ Т.Г., ШЕНКАРЕНКО В.О.</i> ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	15
<i>LIUDMYLA RIABUSHKA, SVITLANA ZOLOTOVA.</i> MODERN PRACTICES OF PARTISIPATORY BUDGETS DIGITALIZATION.....	20
<i>МАКАРЕНКО М.І.</i> ГЛОБАЛЬНЕ ІНФЛЯЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПОСТКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ.....	24
<i>КУБАХ Т.Г., ЄФИМЕНКО А.Ю.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ.....	28
<i>ДИХА М.В., ОРЛОВ В.В., ДЗЮБА В.В.</i> ДИСБАЛАНСИ У ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МАКРОПОКАЗНИКИ КРАЇНИ.....	31
<i>ЖУРАВКА О.С., САЙКО А.А.</i> ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРОСТРАХУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	36
<i>ЗАХАРКІН О.О., ЧУХНО Р.Ю., ІНШИНА Н.О.</i> СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ ТА ЇЇ ЗМІСТОВНЕ НАПОВНЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ.....	39
СЕКЦІЯ 2. КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ	43
<i>LARYSA HRYTSENKO, LILIA DERKACH.</i> THE POSIBILITY OF EBIT AND EBITDA USE IN UKRAINIAN PRACTICE OF DETERMINING THE COMPANY EFFICIENCY.....	43
<i>ЗАХАРКІН О.О., ДАРЧЕНКО К.А., ВАСИЛЕНКО А.В.</i> СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО РОЛЬ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ.....	47
<i>ДЯТЛЕНКО С.В., БУРДЕНКО І.М.</i> ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВВЕДЕННЯ СИСТЕМИ ЗАОХОЧЕННЯ.....	51
<i>ЗАХАРКІНА Л. С., ДАРЧЕНКО К. А.</i> УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ: ПОРІВНЯННЯ СИСТЕМ КРІ ТА ОКР.....	54

<i>МИРОШНИЧЕНКО О.В., КАТОРСЬКА І.В.</i> АУТСОРСИНГ ПІДПРИЄМСТВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	56
СЕКЦІЯ 3. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ.....	60
<i>КУБАХ Т. Г., ШАЛДА А. А.</i> ОЦІНКА КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	60
<i>Д'ЯКОНОВА І.І., СІНЯГОВСЬКИЙ Ю.В.</i> БАНКІВСЬКІ КРИЗИ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА НАСЛІДКИ.....	64
<i>ПАХНЕНКО О.М., ШАЛДА А.А.</i> PROXIMITY MARKETING В ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ.....	68
<i>АКОП'ЯН Д.Е.</i> ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС... ..	71
<i>ПІГУЛЬ Н. Г., ІВАНЧУК К. В.</i> АНАЛІЗ КАПІТАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ..	75
<i>ЛОР А. К.</i> АНАЛІЗ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА ФАКТОРІВ, ЩО ДЕТЕРМІНУВАЛИ ЙОГО РІВЕНЬ.....	79
<i>МИНЕНКО С.В., ШТЕФАН А.В.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ.....	82
<i>YULIA HUMENNA, INNA TIUTIUNYK, VIKTORIYA MOSKALENKO.</i> PROBLEMS AND PROSPECTS OF BANKING SECTOR DEVELOPMENT IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF DIGITIZATION.....	86
<i>ЛИТВИНЕНКО Д.Е., КРИКЛІЙ О. А.</i> РОЛЬ АУТСОРСИНГУ В ЗНИЖЕННІ ОПЕРАЦІЙНИХ РИЗИКІВ ЕЛЕКТРОННОГО БАНКІНГУ..	90
<i>ПАВЛЕНКО Л.Д., КОЖУШКО І.О.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ НА ОСНОВІ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ РИЗИК-ФАКТОРІВ.....	94
<i>КРУХМАЛЬ О.В., ПОВОЗНЮК Ю. М.</i> ФРОД-МОНІТОРИНГ ЯК НАПРЯМОК УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ.....	98
<i>КУБАХ Т. Г., КОЛОМІЄЦЬ П. Ю.</i> ДЖЕРЕЛА ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМКИ ЇХ НІВЕЛЮВАННЯ.....	101
<i>МОРДАНЬ Є.Ю., ДІДЕНКО К.В.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОБАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ДОХОДІВ/ ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ.....	106
<i>ДЕХТЯР Н.А., МИНЕНКО С.В., КОЛЯДА В.О.</i> ФІНАНСОВА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ.....	110
<i>SVITLANA CHORNA.</i> ENSURING FINANCIAL SECURITY OF THE BANKING SECTOR OF UKRAINE.....	114
СЕКЦІЯ 4. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН	117
<i>НОВИКОВА Д.А., СЕРПЕНІНОВА Ю.С.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ЯК ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	117

<i>КАСПЕРОВИЧ Ю.В.</i> РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	121
<i>ЛЮТА О.В., ЧЕРНЯВСЬКА А. О.</i> УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ: ЙОГО СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	125
<i>МІРОШНИЧЕНКО О.В., СЕРГІЄНКО Ю. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	130
<i>КРАВЧЕНКО О.В.</i> СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК НА ПІДПРИЄМСТВАХ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	134
<i>ЛИСЕНКО Д. В., КОТЕНКО Н. В.</i> ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТОЮ В УКРАЇНІ...	138
<i>БУРДЕНКО І.М., КОРОЛЬ А.С.</i> ВПЛИВ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ БІХЕВІОРИСТИКИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ РОБОТИ БУХГАЛТЕРА.....	143
СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНІ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІЙ СИСТЕМІ.....	146
<i>КОБУШКО І. М., ГРИЦЕНКО К. Г., ГРИЦЕНКО А. К.</i> ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКУ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ДОХОДІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА ОСНОВІ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ.....	146
<i>NATALIYA PINUL, YEVHENII PINUL.</i> ECONOMIC SECURITY OF THE STATE IN TERMS OF DIGITALIZATION.....	151
<i>ЛСОНОВ С.В., КОЙБІЧУК В.В., КОЧЕРЕЖЧЕНКО Р.Д.</i> РЕГУЛЯТОРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА КІБЕРЗАХИСТУ: ПЕРЕДОВІ ДОСВІДИ.....	154
<i>СЕМЕНОГ А. Ю.</i> ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ЦИФРОВИХ ФІНАНСІВ.....	158
<i>МУСІЯН Є. А., РЯБУШКА Л. Б.</i> СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ.....	162
СЕКЦІЯ 6. «ЗЕЛЕНІ ФІНАНСИ» В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	166
<i>ПАХНЕНКО О.М., РИБАЛЬЧЕНКО В.В.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОСТІ КРИПТОВАЛЮТ.....	166
<i>МИНЕНКО С.В., ШУБЕНКО М.В.</i> СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ В УКРАЇНІ.....	170
<i>ЛІТВІНЕНКО А. В.</i> РОЗВИТОК «ЗЕЛЕНИХ» ФІНАНСІВ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	173
<i>ГРИЦЕНКО Л.Л., ТВЕРЕЗОВСЬКА О.І., ПАНАІТ М.А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ «ЗЕЛЕНИХ» ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ.....	176
<i>ЧУМАК О.В., ГРИЦЕНКО Л.Л.</i> ЗАСТОСУВАННЯ «ЗЕЛЕНОГО» ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	179

СЕКЦІЯ 1. ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ

CURRENT STATUS OF STATE FINANCIAL CONTROL OF UKRAINE AND WAYS OF ITS IMPROVEMENT

*Anna Kursova, student,
Svitlana Tarasenko, PhD,
Yuriy Petrushenko, Dr.Ec., Prof.,
Sumy State University, Sumy*

The State Financial Inspectorate of Ukraine is a central executive body, whose activities are directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine through the Minister of Finance of Ukraine, is part of the executive branch and ensures the implementation of state policy in the field of public financial control. Each of these control bodies has its own specific type of activity, in which control is not always given priority. In addition, in the structure of public financial control bodies of Ukraine there is no financial control body, whose role would be to coordinate, plan and evaluate the effectiveness of the entire system of public financial control. In the systems of state financial control bodies of foreign countries, this role is assigned to the Supreme Control Body.

Economic changes in the development of the public sector of economy accompanied by the requirement of fierce competition in the world market, the necessity of rational use of financial resources should encourage public authorities to reconsider their attitude towards SFC. This is due to the fact that over the last decade the state has in fact lost a coordinating and guiding role in the formulation of policies regarding the management of state property and state financial resources. The proof of this fact is the strong desire of the government of Ukraine to announce annually the sale of sufficiently attractive state-owned enterprises, since the theses about the inefficiency of management of state-owned enterprises are heard all the time including from the leadership of the government. Existing problems of public

administration caused the institutional imbalance of SFC. The state of fiscal discipline has deteriorated significantly, which threatens Ukraine's national security in the financial sphere.

Assessment of the current state of public financial control in Ukraine is reduced to a simple procedure building public financial control bodies on the type of vertical centralized formation. However, such a simple solution to the problem will not provide a system of flexibility and efficiency. In addition, the system of public financial control should not be something fragmentary, but a permanent system with a certain frequency that ensures continuous control over public resources. Analysis of the existing relations in the financial sphere, in our opinion, shows that the main components of the system of interactions and effectiveness of public financial control, ensuring its sustainable operation and solving problems, are regulatory framework, bodies exercising public financial control, and bodies that use certain forms and methods of control.

In order to find ways to improve of state financial in Ukraine, you first need to identify the main problems.

Namely: 1) Violation of the requirements of the Budget Code in terms of misuse of budget funds, commitments in excess of approved appropriations, diversion of budget funds into long-term receivables, etc. ; 2) Excessive spending of budget funds due to payment of overstated amounts and cost of work performed and services provided; 3) Spending budget funds for the purchase of furniture, equipment, vehicles and other tangible assets in excess of the limit standards, as well as for the maintenance of vehicles above the established limits; 4) Illegal transfer of state and communal property to subjects of non-state form of ownership; 5) Non-application of mandatory public procurement procedures; 6) Underestimation of the value of assets due to non-indexation, as well as as a result of non-accounting of acquired property and surplus inventory.

The presence of such violations indicates the low efficiency of the state financial control system and the irresponsible attitude of many budget managers. Based on this assessment of the current state of public financial control in Ukraine,

it can be argued that the system of public financial control, which is built in Ukraine, does not provide an adequate level of financial and budgetary discipline in general and at the regional level in particular. This is a consequence of a number of problems that create tendencies to increase the number and volume of major financial violations.

Thus, to improve the state financial in Ukraine, it is fundamentally important to create such an important component as the methodological basis of financial control in Ukraine, which will establish clear guidelines for all subjects of control, bearing in mind the definition of their tasks, functions and powers. This task requires a legislative definition of the types, subjects and objects of control over public finances.

Another important factor in improving the efficiency of public financial control, especially in times of economic crisis, is the use of new information technologies. Advanced technologies and their use in the activities of public financial control can open up prospects for improving the efficiency of public finances. The use of new information technologies will allow for more careful control over the revenues and expenditures of recipients of funds from the state budget in real time, which should help prevent and stop violations in this area.

Summing up, we point out that the current situation institution of public financial control (when there is no clear understanding of the term "public financial control", when there is a "competing" system of regulatory bodies united by a single goal, but not having a single strategy, common legal basis) can not meet society's needs for effective control activities. In this regard, the issue of further improvement of the financial control system becomes the most important element of public policy, in connection with the objective need to bring our country on a trajectory of sustainable growth.

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ: ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ

*Кубах Тетяна Григорівна,
к.е.н., доцентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Питання ефективної боргової політики набуло особливої актуальності за останнє століття через гонитву країн світу за економічною та військовою першістю в умовах глобалізаційних процесів. Брак фінансових ресурсів, стрімкий вихід азіатських країн на перші шаблі економічного зростання, зміна клімату, пандемії загострило проблему нарощення боргів в країнах світу.

Оцінка підходів науковців щодо визначення такої категорії як «управління державним боргом» дало можливість визначити, що більшість дослідників акцентує увагу на те, що це ряд заходів державних органів влади направлених на механізм обслуговування боргу, умови залучення додаткових фінансових ресурсів, забезпечення платоспроможності держави та гармонізації інтересів всіх учасників економічного процесу.

Водночас боргова політика, на думку вчених, визначає ідеологію, а отже стратегію управління державним боргом. Боргова політики це комплекс заходів, які перш за все направлені на формування чіткого плану з встановленими таргетами і шляхами реалізації. Основне завдання це підвищити ефективність залученого капіталу і зведення до мінімуму шоків, що виникають внаслідок існуючої заборгованості. А це можливо тільки за умови прогнозування боргу, розробці реального, оптимістичного та песимістичного плану погашення боргу, та налагодження дієвих механізмів щодо координації бюджетної, боргової, податкової, інвестиційної та грошово-кредитної політики. Ефективність боргової політики визначається ефективністю управління боргу, а саме це основа для уникнення та урегулювання проблем

в державі, які пов'язані з запозиченим капіталом. Вчасне погашення відсотків та основної суми позики зменшить навантаження на бюджет, щодо обслуговування боргу, що в свою чергу дасть можливість задіяти фінансові ресурси для вирішення нагальних питань в державі. Основною метою державного менеджменту це досягнення тих параметрів та показників, які б забезпечили соціальний та економічний розвиток, а також політичну стабільність, що в кінцевому підсумку позитивно позначиться на національній безпеці держави.

Боргова політика держави – це діяльність уряду з визначення стратегічний плану з запозичення, строків та джерел погашення та використання позикового капіталу, який забезпечить баланс інтересів в суспільстві та стабільність національної економіки. Причому стратегію слід розглядати як логіку поведінки, а не тільки і скільки як план дій. Отже боргова політика держави має розглядатися через призму ефективності управління позиковим капіталом.

На боргову політику держави впливають як ендогенні так і екзогенні фактори, як економічного так і неекономічного характеру.

До неекономічних чинників зовнішнього впливу можна віднести: політична стабільність країн-позичальників; відсутність (наявність) військових конфліктів; зовнішньо-політичні зв'язки.

Економічна складова притаманна наступним факторам: стан розвитку міжнародного ринку капіталу; відсутність (наявність) глобальних криз економічного характеру.

До неекономічних чинників внутрішнього впливу слід віднести:

- політичний, соціальний, релігійний устрій в державі;
- відсутність (наявність) природніх катаклізмів;
- відсутність (наявність) санітарно-епідеміологічних шоків;
- стан науково-технічного розвитку.

В свою чергу, економічна складова притаманна наступним факторам:

стан розвитку вітчизняного ринку капіталу; рівень бюджетного дефіциту; грошово-кредитна політика; стан розвитку економіки; податкове навантаження; кредитні рейтинги країни.

Причому сила впливу чинника в різні періоди історичного розвитку держави різна. Також слід враховувати чутливість економіки до прояву того чи іншого фактору. Водночас високий рівень економічного розвитку пом'якшує силу впливу елемента. Політична стабільність, прогресивний розвиток науково-технічної сфери, відсутність військових конфліктів пом'якшує негативні чинники зовнішнього характеру. Також при формуванні стратегії боргової політики слід максимально мобілізувати внутрішні ресурси за рахунок зменшення податкового навантаження, розвитку ринку цінних паперів, грамотної грошово-кредитної політики при якій рівень облікової ставки мав стимулюючий характер для вітчизняного кредитного ринку.

В умовах політичної нестабільності, неефективності процесів роздержавлення промислових та соціально-значущих підприємств, наявності військового конфлікту, тінізації економіки, хронічного дефіциту бюджету, нестачі ресурсів на внутрішньому ринку капіталу, нестійкості міжнародної позиції та корупції, безумовно ускладнюють реалізацію основної мети боргової політики – приріст валового внутрішнього продукту.

Через контроль ситуації на ринку капіталу, транспарентність публічних фінансів та ефективне використання залучених ресурсів держава має можливість не тільки вибудувати дієву політику управління боргом, а й значно знизити його рівень.

Список використаних джерел

1. Лютий І., Терес Ю. 2018. Реалізація боргової політики в країнах ЄС: уроки для України. *Світ фінансів*. № 4 (57). С. 7-19.
2. Попович З. Маємо другий неоголошений дефолт? *Економічна правда*: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2015/05/21/543116/> (дата звернення 25.09.2021).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСНОВНИХ МОДЕЛЕЙ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У СВІТІ

*Журавка Олена Сергіївна,
к.е.н., доцентка,*

*Босак Ірина Леонідівна,
студентка,*

Сумський державний університет, м. Суми

Основоположним правом людини є право на отримання медичної допомоги при погіршенні стану здоров'я чи наявності хронічних захворювань. В світовій практиці неможливо знайти країну, де населення не переймалося б станом охорони здоров'я. З економічної точки зору ефективність функціонування системи охорони здоров'я, в першу чергу, залежить від системи фінансування.

До основних видів фінансування охорони здоров'я, що склалися в світовій практиці, відносять: змішане, державне та добровільне. Окремо ці види фінансування не використовуються в жодній з країн світу, проте в деяких займають вагоме місце. Рівень витрат на охорону здоров'я залежить від широкого кола демографічних, соціальних та економічних факторів, а також від фінансування та організаційних механізмів діяльності системи охорони здоров'я.

Цікаво також відмітити, що у країнах з різним ступенем розвитку економіки відсутня пряма залежність між рівнем здоров'я населення та валовими витратами на сферу охорони здоров'я. Наприклад, до країн-лідерів за показниками здоров'я (такими, як: смертність та тривалість життя населення) відносять Німеччину, Францію, Нідерланди, Японію, США. Проте, рівень витрат на медицину в цих країнах різний. До прикладу, Японія є країною, що має одні з найвищих показників здоров'я, але одночасно і незначну суму державних витрат на охорону здоров'я населення.

Якщо проаналізувати досвід країн Західної Європи, то можна виділити дві домінуючі системи фінансування охорони здоров'я. Перша система (за якої

пріоритет має бюджетне фінансування витрат на охорону здоров'я) побудована таким чином, що основні витрати на фінансування медицини покриваються за рахунок бюджетних видатків. Система передбачає, що медичне обслуговування є доступним для всіх верств населення, а фінансування витрат відбувається за рахунок централізованих податкових надходжень. Оплата праці працівників медичної галузі залежить від кількості осіб, що користуються їх послугами. Перевагу бюджетному фінансуванню медичної галузі надають такі розвинуті країни, як: Швеція, Фінляндія, Данія, Великобританія. Систему характеризують загальна доступність медичних послуг для населення, раціональний розподіл коштів та контрольованість з боку державних органів. Недоліками такої системи є те, що через недостатність бюджетних коштів може страждати якість та повнота медичного обслуговування.

Основою другої системи, так званої страхової системи фінансування охорони здоров'я, є німецька модель, побудована на соціальному страхуванні. Медична галузь фінансується за рахунок створення відповідних страхових фондів, що створюються за рахунок внесків роботодавців. Отже, працююче населення автоматично є застрахованим в системі обов'язкового медичного страхування. Для непрацюючого населення є спеціальні державні програми медичного страхування, або альтернативою виступає страхування у приватних страхових компаніях. Така система поширена у Німеччині, Франції та Швейцарії. До переваг можна віднести високу якість медичних послуг, що отримує населення, значні фінансові вкладення у галузь охорони здоров'я, обов'язковість медичного страхування для працюючого населення. Серед недоліків варто зауважити великий відсоток відрахування коштів з заробітної платні, обмеженість медичних послуг, що покриваються системою обов'язкового медичного страхування.

У Франції, як і в більшій частині країн Європейського союзу модель збудована на рівних умовах для роботодавців та найманих робітників. Її сутність полягає в тому, що охоплює майже все населення країни не включаючи осіб до 18 років та пенсіонерів. Внески на страхування здоров'я здійснюються за рахунок працюючого населення та роботодавців, причому

більша частина внеску оплачується роботодавцем - близько 60%. Французька модель передбачає наявність установ що займаються наданням додаткового страхування, наприклад стоматологічних послуг, що не передбачено Німецькою моделлю страхування.

Досить цікава страхова модель практикується в Нідерландах. Для населення підбирають систему страхування згідно їх доходів, тобто верства населення з високими доходами користується медичними послугами за рахунок приватного страхування, а населення, що має низькі доходи підпадає під страхування бюджетного характеру (обов'язкове).

Із прикладів наведених вище моделей можна помітити, що більшість розвинених країн не ризикує взяти на себе відповідальність з повного забезпечення населення медичним обслуговуванням виключно за рахунок бюджетних коштів. Фінансування системи охорони здоров'я кожної країни здійснюється з різних джерел: бюджетне фінансування, кошти обов'язкового медичного страхування, добровільного медичного страхування, прями платежі населення.

Список використаних джерел

1. Борисюк О. В. 2020. Розвиток медичного страхування в Україні з використанням зарубіжного досвіду. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17842/3/medstr.pdf>
2. Костенко Т. А., Стоколюк В. В., Заволока Л. О. 2018. Стан та перспективи розвитку медичного страхування в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. <https://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/5/167.pdf>
3. Fedir Zhuravka, Olena Zhuravka and Eugenia Bondarenko. 2020. Voluntary health insurance as a source of funding for the health care system: the world's experience and Ukraine. *Insurance Markets and Companies*, 11(1), 61-80. doi:10.21511/ins.11(1).2020.07
4. Zhuravka, O., Daher, K., & Bosak, I. 2021. Development of the Voluntary Health Insurance Market in Ukraine. *Health Economics and Management Review*, 2, 83-91. <http://doi.org/10.21272/hem.2021.2-08>

ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

*Кубах Тетяна Григорівна,
к.е.н., доцентка,
Шенкаренко Владислав Олександрович,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

У сучасному світі боргове навантаження на державний бюджет має вагомий вплив на соціально-економічні процеси країн. Особливо це характерно для України, яка зіткнулася зі значними фінансово-економічними труднощами протягом всіх років свого незалежного існування як демократичної держави. Нераціональний розподіл позикового капіталу та неефективна бюджетна політика сприяли зростанню державного боргу. Також погіршує ситуацію недосконала боргова стратегія та політика управління державним боргом. На сьогоднішній день в карай важливим залишається оцінка показників які відображають стан боргової політики задля утримання їх на безпечному для економіки рівні.

Боргова безпека є невід'ємною складовою фінансової безпеки держави, а та в свою чергу є елементом економічної безпеки. Отже, за умови зміцнення боргової безпеки держави покращується стан як фінансової, так і економічної безпеки. Теоретичне висвітлення питання боргової безпеки держави є необхідною складовою в визначенні напрямку розвитку державної політики щодо ефективного управління державним боргом.

Проблематиці боргової безпеки держави присвячена велика кількість досліджень вітчизняних та закордонних науковців. Так, це питання вивчали О. Барановський (2016), Т. Богдан (2012), Н. Кравчук (2005), О. Новосьолова (2014), Л. С. Омельченко, І. В. Суміна (Чуй & Мицак, 2016), І. О. Сіліверстова, О. Ю. Лашенко, С. І. Шапошнікова (2013) та багато інших.

Складовою оцінки боргової безпеки є аналіз сучасних підходів до її сутності.

Так, О. Барановський тлумачить дане поняття як рівень внутрішньої та зовнішньої державної та гарантованої державою заборгованостей з урахуванням їх структури в часовому та валютному вимірі, вартості їх обслуговування, можливості реструктуризації та ефективності використання внутрішніх та зовнішніх запозичень і оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб і поступального економічного та соціального розвитку країни, що забезпечує захист інтересів усіх учасників боргових відносин від внутрішніх та зовнішніх ризиків, викликів та загроз, а також не загрожує втратою суверенітету, руйнуванням вітчизняної фінансової системи, виникненням боргової кризи, оголошенням суверенного дефолту (Барановський, 2016). У даному визначенні слід наголосити на тому, що автор звернув увагу саме на інтерес обох сторін у боргових відносинах, а також на те, як боргова безпека сприяє соціально-економічному розвитку держави в цілому.

О. Новосьолова розглядає боргову безпеку як певний рівень державної заборгованості, співвідношення її складових, вартості обслуговування та обсягів погашення, який дає змогу уникнути виникнення дисбалансів у системі державних фінансів та забезпечити сталий економічний розвиток країни (Новосьолова, 2014). Наведене тлумачення в цілому розкриває сутність категорії, проте не наголошено на необхідності врахування залежності країни-позичальника від зовнішніх кредиторів, що є суттєвим фактором в дослідженні даного питання.

Н. Кравчук підходить до боргової безпеки як до певного критичного рівня державної заборгованості, який дає змогу зберегти стійкість фінансової системи країни до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечити певний рівень відносної незалежності держави, зберігаючи економічну можливість країни

здійснювати виплати на погашення основної суми та відсотків, підтримуючи належний рівень платоспроможності та кредитного рейтингу. Водночас автор не включає у визначення ефективність використання запозичень, що, на нашу думку, є однією із основних складових боргової безпеки держави (Кравчук, 2005).

Щодо іншого визначення, то М. Кубай у своїх працях вказує на те, що боргова безпека – це частина національної безпеки, на основі якої повинна забезпечуватися стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, а також стійке економічне зростання, захист економічних інтересів держави для задоволення потреб громадян, суспільства та держави загалом. Певний рівень державної заборгованості, який дає змогу зберегти стійкість фінансової системи країни до внутрішніх та зовнішніх загроз та забезпечити економічну незалежність держави, підтримуючи належний рівень платоспроможності та кредитного рейтингу держави (Кубай, 2014). Особливістю даного визначення є те, що автор вважає боргову безпеку складовою національної безпеки. Для більш детального розуміння боргової безпеки, на наш погляд, підійшла б фінансова безпека, адже вона безпосередньо включає досліджуване поняття. Також варто зазначити, що не завжди належний рівень боргової безпеки забезпечує стабільне економічне зростання.

В свою чергу І. Чуй, О. Мицак вважають, що борговою безпекою є дотримання безпечного рівня державної заборгованості, на основі якого буде формуватися стійкість фінансової системи країни до внутрішніх та зовнішніх загроз, економічна незалежність держави з підтриманням належного рівня платоспроможності та кредитного рейтингу держави (Чуй, 2016). У наведеному визначенні робиться акцент безпосередньо на рівні заборгованості, хоча це не гарантує те, що співвідношення внутрішніх і зовнішніх запозичень буде оптимальним, а отримані кошти будуть ефективно витрачені за цільовим призначенням.

Отже, вищезазначені науковці мають певні спільні підходи при формулюванні категорії боргової безпеки держави, зокрема приділяється увага необхідності оптимального рівня внутрішньої та зовнішньої заборгованостей, а також їх вплив на сталий економічний розвиток країни. Таким чином, враховуючи аналіз проведених досліджень під борговою безпекою держави слід розуміти такий рівень зовнішньої та внутрішньої заборгованостей, включаючи оптимальне співвідношення їх структури, вартості обслуговування та ефективності використання, що є достатнім для вирішення соціально-економічних проблем та забезпечує стійкість економіки країни до екзогенних та ендегенних викликів, враховуючи при цьому національні інтереси та фінансову незалежність держави.

Підсумовуюче вище визначене, можна стверджувати, що без з'ясування теоретичних аспектів проблематики, успішне вирішення, в практичній площині, питання ефективного управління борговою безпекою держави не можливе. Через розбудову теоретичних аспектів з визначенням чітких цілей та задач в рамках боргової безпеки є можливість вибудувати дієвий механізм з забезпечення необхідного рівня економічної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Барановський О. І. 2016. Дослідження теоретичних засад боргової безпеки держави. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. № 1(1). С. 327–337.
2. Богдан Т. Боргова безпека та її роль у гарантуванні фінансової стабільності. *Вісник національного банку України*. 2012. № 4. С. 8–15.
3. Кравчук Н. 2005. Колізії боргової безпеки держави: Україна в системі світових індикаторів безпеки глобального економічного простору. *Наука молода*. № 3. С. 74–82.

4. Кубай М. 2014. Концептуальні засади дослідження боргової безпеки. *Вісник Львівської комерційної академії. Випуск 46*. С. 38–43.
5. Новосолова О. 2014. Боргова безпека як визначальний фактор макроекономічної стабільності держави. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія «Економічні науки»*. Вип. 35. Ч. 1. С. 123–128.
6. Чуй І., Мицак О. 2016. Теоретичні підходи до визначення боргової безпеки. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. 11. С. 822–827. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/170.pdf>
7. Наказ «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» 29.10.2013 № 1277. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 05.11.2021)

MODERN PRACTICES OF PARTISIPATORY BUDGETS DIGITALIZATION

*Liudmyla Riabushka, PhD, As. Prof.,
Zolotova Svitlana, Senior Lecturer,
Sumy State University, Sumy*

Public trust in the Government and local governments is the most important principle implemented in the process of transparency, digitalization of the results-oriented budget. The use of digitalization tools strengthens the general public information literacy and makes it possible to assess the effectiveness of the government in the projects implementation. The experts of the Open Budget Survey emphasize the inclusive role of public participation (through digitalization tools) in the process of medium-term budget planning in order to increase the transparency and openness of the public finance system in Ukraine. It should be noted that the best practices for the introduction of digital instruments of participatory budgets around the world were published on the official website of the European Parliament in the study "Prospects for e-democracy in Europe" (2018). Thus, among the effective factors of the digital public participation, the authors of the study testify about: the direct influence of the participatory budget on the political decisions of the authorities in the process of direct electronic voting; the interaction of the distance and active participation in the development of strategies and priorities of budget policy; the clear nature of granting the information; the review of indicators of budget programs effectiveness according to various target segments of the population; visualization of decisions and the feedback from the authorities.

The first participatory budget was formed in 1985 in Porto Alegre, Brazil. According to experts, such countries as Afghanistan, India, Indonesia, Botswana, Guatemala, Kazakhstan, Kenya, Mexico, Morocco, Thailand, and Chile are the most active in the application of participation (2021; Лавров & Ястребова, 2018; 2021).

In Ukraine, since 2015, the process of digital participation of citizens in the formation of the public budget is in an active stage. The Public Project platform is easy to use for participatory budget formation, which allows:

- to determine budget expenditures on the main strategies of residents' priorities development;
- to have feedback from local authorities;
- to demonstrate transparency of the process at all stages;
- to have a single window where budget projects documents are collected and their dynamics is determined;
- to report on the use of funds;
- to visualize the presentations.

The platform has an interactive map with links to the sites of cities and united territorial communities. Over the last 3 years, more than 90 cities and communities have created their participatory budgets on this platform – 5 million of the users of the system; 1.1. million voters were recorded; more than UAH 1 billion was spent on the implementation of projects (2021). Education, sports, municipal utilities, and landscaping are the most interesting areas for the formation of a participatory budget. According to the independent public organization "Center for Joint Action" during 2019-2020, educational programs were of interest to residents of Kyiv, Lutsk, Lviv, Rivne, Kherson, Khmelnytsky and Chernivtsi. For Kramatorsk and Chernihiv, the spheres of municipal services were more interesting. Sport is the most important in Uzhgorod, Kropyvnytskyi, Ternopil, Mykolayiv, Severodonetsk, Odessa. Landscaping projects were presented in the participatory budgets of Vinnytsia, Dnipro, Zaporizhia, Poltava (2021, Шокало).

Since 2018 Ukraine has been assessing the transparency of participatory budgets on the basis of the methodology of the USAID DOBRE program and “U-LEAD” with Europe and public partnership “For Transparent Local Budgets”. According to the results of the assessment, 106 united territorial communities and

18 regions had the budget transparency index of 21.3% in 2018 and 39% in 2019. The components of the index of local budgets transparency are: openness of local information, transparency of decision-making, application of innovative practices.

At the state level, the citizens of Ukraine can also submit their priority development projects to a single Internet platform "All-Ukrainian Public Budget". Through electronic voting, citizens have the right to control the spending of budget funds for the cities of regional importance, which is funded by the State Fund for Regional Development. Since 2018 and up to the present moment, the platform has been used by 92 cities and 4.7 million citizens. In general, the amount of financing from the Fund for the period 2012-2019 increased to UAH 5.5 billion; by 2021 it increased to UAH 9.4 billion, in 2022 - UAH 10.1 billion, in 2023 – UAH 11.4 billion. Thus, summarizing the above, we emphasize the importance of participatory budgeting on a digital basis, which will contribute to the general openness and transparency of both the general system of public finances and the budget system of Ukraine in particular.

References

1. Бюджет участі – найефективніший інструмент е – демократії. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2565588-budzet-ucasti-najefektivnisij-instrument-edemokratii.html>.

2. Громадський проект // Офіційний сайт платформи Громадський проект. URL: <https://pb.org.ua/>.

3. Зростання прозорості місцевих бюджетів: що для цього зробили об'єднані громади URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12053>.

4. Індекс прозорості місцевих бюджетів. Звіт про результати оцінювання прозорості місцевих бюджетів 2018-2019 років 16 міст – партнерів Проекту ПРОМІС //

https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/635/PLEDDG_Budget_Transparency_Rating.pdf.

5. Індекс прозорості місцевих бюджетів. Об'єднані територіальні громади. URL: http://probudget.org.ua/db_pic/images/files/file_1574179990.8486.pdf.

6. Лавров А.М., Ястребова О.К. Актуальные тенденции бюджетного процесса в странах ОЭСР / А.М. Лавров, О.К. Ястребова // Государственные финансы. Бюджетная система. Финансовый журнал. - №2. – 2018 – С. 9-23. URL: https://www.nifi.ru/images/FILES/Journal/Archive/2018/2/statii_2018_2/fm_2018_2_01.pdf.

7. Перспективи електронної демократії в Європі. // Офіційний сайт європейського парламенту. URL: https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282018%29603213.

8. Показники держаного бюджету на 2022-2023 роки. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/p_DB.pdf.

9. Проект LOGICA. URL: <http://logica-project.eu/first-component/page.html>.

10. Шокало. К. Реалії громадських бюджетів у містах України // Центр спільних дій. URL: <https://www.centreua.org/article/byudzhetnij-proces-vs-uchast-gromadyan-realiyi-gromadskih-byudzhetiv-u-mistah-ukrayini>

ГЛОБАЛЬНЕ ІНФЛЯЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПОСТКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

*Макаренко Михайло Ілліч,
д.е.н., професор,
Сумський державний університет, м. Суми*

Глобальна інфляція являє собою процес перманентної зміни світового рівня цін як за окремими країнами і регіонами, так і в глобальних галузях світового господарства. Підвищений інфляційний фон створює передумови для проявів макроекономічної нестабільності в реальному та фінансовому секторах національних економік, порушує цінові таргети грошово-кредитної політики центральних банків, справляє негативний вплив на соціальну стабільність шляхом штучного перерозподілу доходів у суспільстві через механізм інфляції.

Неухильність висхідної динаміки цін у світі підтверджується фактичними даними міжнародних інституцій, які здійснюють узагальнення країнової статистики цін і обсягів виробництва. Так, за даними Світового банку за період 1981-2019 рр. інфляція споживчих цін у світі становила 775%; близьке значення динаміки цін показав і дефлятор за той же період (Worldbank, 2021). Середньорічні темпи глобальної інфляції склали 5,4%, демонструючи спадну динаміку впродовж згаданого періоду.

За останні півстоліття глобальна інфляція характеризувалася уповільненням своєї динаміки, стабілізацією цін на окремих галузевих ринках та в групах країн. Збурені у 1970-ті роки інфляційні очікування, породжені нафтовим шоком, підігріли інфляційні процеси аж до стагфляції, коли ціновий шок на енергоносії поєднався зі стагнацією економік багатьох країн, залежних від імпорту нафти та нафтопродуктів. Натомість наступне десятиліття проходило під знаком здійснення макроекономічної стабілізації в межах

тодішніх доктрин рейганоміки та тетчеризму. Інфляція споживчих цін знизилася при цьому з 12,5% у 1981 р. до 5,7% у 1987 р. (рис. 1).

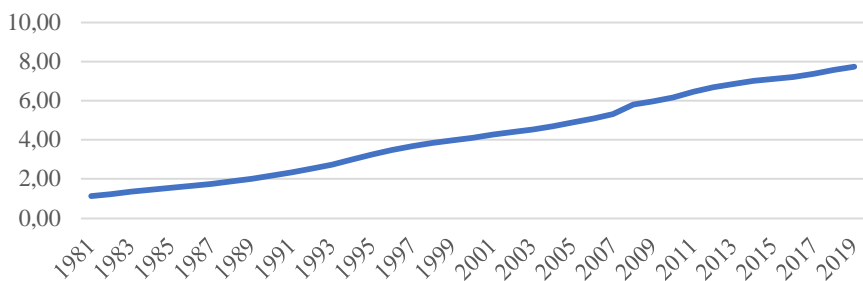


Рисунок 1 – Кумулятивні коефіцієнти інфляції споживчих цін за 1981-2019 рр. (Worldbank, 2021)

У 1990-ті роки виразно помітні інфляційні сплески 1991 та 1994 рр, спричинені війною на Близькому Сході та трансформаційними процесами в країнах з перехідною економікою, які генерували левову частку інфляції в 1991-1995 рр. (див. рис. 1). Проте загальний ціновий тренд на уповільнення темпів глобальної інфляції в цілому зберігався до 2004 р., звівши індекс інфляції до 3% на рік. Лише передкризове «перегрівання» світової кон'юнктури призвело до зростання рівня цін понад 4% у 2005-2007 рр., а в 2008 р. перетнуло позначку 8%.

Велика рецесія та наступний період мали досить зважену цінову динаміку, що не перевищувала 3% річної інфляції, порушивши загальну картину цінової стабілізації лише в 2010-2012 рр. Основними чинниками інфляційних процесів у світовій економіці на межі століть на думку деяких авторів послужив значний тиск на ціни світової торгівлі та ринків праці, пов'язаний зі структурними факторами, частково через глобалізацію, яка на додаток до грошово-кредитної політики стояла за деякими змінами в процесі

інфляції протягом цього періоду (Anderton et al., 2009). Протягом більшої частини 2011-2019 рр. інфляція в країнах з розвинутою економікою була нижчою за прийняті центральними банками таргети. Це викликало дискусію про те, чи низька інфляція є тимчасовим явищем чи ознакою фундаментальної зміни інфляційної поведінки у світі (Kryvtsov et al., 2020). Глобальні фактори — зміни цін на нафту та зміни в торгівлі через глобалізацію—може пояснити лише частину коливань внутрішньої інфляції. Дані нових опитувань показують, що інфляційні очікування менеджерів і домогосподарств дуже відрізняються від очікувань у моделях, заснованих на повній інформації та раціональній поведінці.

Натомість ситуація 2020-2021 рр., очевидно, поклала початок зміні глобального тренду в рухові загального рівня цін. Уже перші квартали 2021 р. продемонстрували досить волатильну цінову динаміку в Китаї, Європі та США. Регіональна цінова нестабільність підсилилася галузевою турбулентністю на світових ринках деяких комплектуючих виробів, сировини та енергії, що, зрештою, набрало чітких обрисів насамперед енергетичної кризи.

Спричинена пандемією коронавірусу криза призвела до надзвичайно високого ступеня невизначеності щодо майбутньої траєкторії інфляції та шляхів відновлення фінансового сектору. Це стало зрозуміло з довірчих інтервалів навколо прогнозів інфляції на два роки вперед, які наразі вдвічі більші за норму. Прогнозні моделі центральних банків та МВФ відзначаються широким діапазоном отриманих майбутніх показників цін світових товарних ринків та інфляції загалом.

Отже, сучасний період виходу світової економіки з кризового стану, напевне, ознаменується глибокою структурною перебудовою транскордонних виробничих і збутових ланцюжків, нерівномірністю посткризового відновлення в різних регіонах і галузях, і, як наслідок, зростанням

невизначеності в джерелах і темпах інфляції, чинниках активізації фінансового сектору. До того ж, інфляційна невизначеність посилюється нестабільністю геополітичних розкладів в Європі, на Близькому Сході та Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Список використаних джерел

1. World Development Indicators / Worldbank. Url: https://databank.worldbank.org/data/download/WDI_excel.zip
2. Anderton R., Lombardi M., Mauro F. Key elements of global inflation. University of Nottingham, research paper series, 2009/22, p.203-226.
3. Kryvtsov O., MacGee J. Has the Inflation Process Changed? Selective Review of Recent Research on Inflation Dynamics / BANK OF CANADA, Staff Discussion Paper, 2020/11. URL: <https://www.bankofcanada.ca/2020/11/staff-discussion-paper-2020-11/>
4. World Economic Outlook Databases / International Monetary Fund. Url: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/WEO-Database/2021/WEOOct2021all.ashx>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

*Кубах Тетяна Григорівна,
к.е.н., доцентка,
Єфименко Альона Юріївна,
студентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Економічне зростання на сьогоднішній день є однією із головних макроекономічних, суспільних та соціальних проблем в будь – якій країні яка намагається досягти високого економічного розвитку. Динаміка показника економічного зростання не тільки свідчить про продуктивність національної економіки, а й свідчить про рівень життя населення, що забезпечує входження його до основних цілей урядів країн світу.

Саме це сприяє детальному дослідженню вищезазначеної категорії у науковому світі. В розрізі цього питання було розглянуто праці таких авторів як Киреева С. І., Комарницького І. Ф., Повх А. В., Білецької А. В., Хаєцької О. П., Чернякова І. М. та зарубіжних авторів Зинов'євої Н. В, Розера М., Чарльза Поттерса та Джон Л. Корнуолл, які дали досить розгорнуте трактування даної категорії.

Після проведеного аналізу слід зазначити, що наукові діячі не мають єдиного погляду на трактування економічного зростання. Наприклад, Повх А. В. та Червяков І. М. розглядають дану категорію як реальне ВВП яке може збільшуватися за певний період (2015). Коли інші дослідники, а саме Зинов'єва Н. В. та Комарницький І. В. переконанні в тому, що економічним зростання є рівень виробництва продукції в країні. Водночас в своєму трактуванні вони не враховують те, що дана категорія також має вагомий вплив на реальний ВВП також економічне зростання впливає на рівень життя та життєдіяльності населення країни (Киреев, 2006). В свою чергу автор Киреев С. І. підкреслює те що дана категорія є кількісною та якісною зміною

виробництва в державі, а наслідком такої зміни є збільшення капіталу в країні (Комарницький, 2006). Хаєцька О. П. розуміють під економічним зростанням показник, який представляє рівень економічного розвитку в Україні та в інших країнах (2021). Білецька Л. В. в свою чергу трактує дане поняття як «найважливішу макроекономічну категорію» яка в кінцевому результаті спричинить покращення якості та рівня життя, а також збільшить обсяг у виробництві. Але макроекономічною категорією економічне зростання може виступати і на рівні підприємства (Червяков, 2015)). Білецька Л. В. повністю не розкриває сутності економічного зростання на державному рівні. Науковець не враховує те що економічне зростання також можуть розглядати як макроекономічну категорію на рівні підприємства, бо організація отримує прибуток від виготовлення продукції і саме це сприяє зростанню економіки на підприємстві.

За тлумаченням яке пропонує зарубіжний вчений Макс Розер економічне зростання представляє собою якісні та кількісні товари, які потрібні суспільству для задоволення своїх потреб. Науковець впевнений в тому, що вимірювання економічного зростання відбувається не лише за рахунок ВВП, а й ще як «збільшення доходів домогосподарств». Представник команди Investopedia Чарльз Поттерс підкреслює, що дана категорія є виробництвом саме економічних товарів та послуг в економіці, і саме це виробництво залежать від одного проміжку часу до початку наступного. Також за їхнім переконанням сприяти розвитку даної категорії буде збільшення капітальних благ, трудової сили, техніки, а також зростання людського капіталу в державі. За твердженням яке надається в роботі Джон Л. Корнуолла дана категоріє є процесом під час якого відбувається зростання та збагачення держави. Автор стверджує, що в деяких випадках економічне зростання можуть розглядати як «короткостроковий економічний

показник» протягом якого відбувається збільшення капіталу країни за певний проміжок часу.

Після комплексного теоретичного аналізу можна стверджувати про те, що є роботи науковців в яких економічне зростання досліджено в широкому спектрі, а в деяких навпаки його трактують в більш вузькому ракурсі та не враховують ряд параметрів. Проведене дослідження дозволило визначити економічне зростання як найголовнішу макроекономічну категорію, яка відображає збільшення масштабу виробництва національного продукту та підвищення добробуту населення. Завдяки цьому економічне зростання можна ставити поряд з основною ціллю суспільства економічною свободою.

Список використаної літератури

1. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. Економічна теорія : навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. / Київ : Центр учбової літератури, 2009. 688 с.
2. Киреев С. І. Енциклопедія сучасної України. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2006. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18789 (дата звернення: 07.11.2021)
3. Комарницький І.Ф. Економічна теорія: курс лекцій. Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича / (відп.ред.). Чернівці : Рута, 2006. 334 с.
4. Хаєцька О.П. Особливості економічного зростання в Україні та світі.. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua> (дата звернення: 07.11.2021)
5. Червяков І.М. Економічний розвиток, економічне зростання і фактори, які стримують економічне зростання України. *Вісник Херсонського економічно-правового інституту. Економічні науки*. Херсон, 2015. № 10. С. 118–121.

ДИСБАЛАНСИ У ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МАКРОПОКАЗНИКИ КРАЇНИ

*Диха Марія Василівна,
д.е.н., професорка,
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький,
Орлов Володимир Володимирович,
к.е.н., перший заступник голови Дніпропетровської ОДА, м. Дніпро,
Дзюба Вікторія Віталіївна,
Начальник відділу митного оформлення експорту і
обліку митних платежів ПАТ «Мотор Січ», м. Запоріжжя*

Глобальні дисбаланси та глобальні кризи, а також дисбаланси та кризові прояви національного рівня, у т. ч. породжені неефективним управлінням, проблеми на ринках капіталу, нерозвиненість фондового ринку тощо обумовлюють відповідний стан макроекономічних систем.

Фінансово-економічна система в останні роки, а особливо під впливом пандемії зазнає кардинальних змін. Тому, дослідження структурних змін, що відбуваються як в економіці в цілому, так і в окремих її складових елементах, ідентифікація дисбалансів та їх вплив фінансово-економічну систему були та залишається актуальними.

Проблеми виникнення структурних дисбалансів, екстраполяція та оцінювання їх наслідків на глобальному, регіональному та національному рівнях висвітлено у публікаціях зарубіжних та вітчизняних науковців. Зокрема, трактуванню понять «дисбаланс і диспропорції», «баланс і дисбаланс» присвятили свої праці П. Проноза (2015) і О. Чепис (2020). Н. Кравчук (2013) висвітлено концептуальні основи глобальних фінансових дисбалансів. Грунтовне дослідження соціально-економічних асиметрій глобального розвитку здійснено Я. Столярчук (2009). Обґрунтування стану та перспектив макроекономічного розвитку, у т. ч. з урахуванням впливу дисбалансів, знайшло відображення у працях М. Диха (2016; 2012), а оцінка

глобальних дисбалансів була предметом досліджень Obstfeld M., Chinn M. (2017;

Термін «дисбаланси» використовується у визначеннях термінів «рівновага», «нерівноважний стан», що є цілком обґрунтованим саме для економічної науки. Якщо співставити три основних вихідних терміни «баланс – симетрія – рівновага», то з точки зору економічних зв'язків, які можуть бути відображені між ними, ці поняття є тісно взаємопов'язаними, оскільки саме поняття балансу в економіці означає, що дві його частини в загальному підсумку є симетричними і мають збігатись, тобто, будуть сумарно врівноважені. Водночас, симетричний підсумок балансу не завжди буде мати внутрішню симетрію та врівноваженість. А відтак, до певного моменту внутрішні асиметрії можуть приводити до порушення вихідної рівноваги, не порушуючи певний час балансу. У подальшому все буде залежати від динаміки змін у структурі однієї і іншої частини балансу. Якщо ці випадки будуть носити короткостроковий характер та виникатимуть дискретно із ознаками разового прояву, то в цілому баланс буде залишатись врівноваженим і його підсумок змінюватись не буде. Якщо ж у структурі будуть відбуватись зміни, і окремі елементи єдиного цілого демонструватимуть перехід від кількісних показників у бік зміни їх якісного змісту, то в результаті буде сформовано ситуацію дисбалансу і відсутності повної рівноваги.

Структурні зміни, що можуть відбуватись у межах саме економічної системи, підпорядкованої фінансової системи в будь-якій країні, що визначається сутністю та логікою формування фінансових відносин, їх поступовість чи стрімкий вихід на певний якісно новий рівень, значною мірою визначаються динамікою. Загальновизнаним є розуміння структури економічної системи як певним чином впорядкованої сукупності елементів, між якими сформувались стійкі зв'язки, та які протягом певного періоду забезпечують цілісне функціонування системи. Економічна система в цілому, як і фінансова складова, знаходиться у постійній динаміці. Еволюцію

економічної системи та її підсистем через призму структурних змін представлено на рисунку 1.



Рисунок 1. – Еволюція економічної системи та її підсистем через призму структурних змін

Джерело: розробка авторів

На макроекономічному рівні країни найбільш значимими дисбалансами можуть бути товарний дефіцит (переважання попиту на певний товар над пропозицією, що призводить до пошуку рівноважної ціни на якісно новому рівні) і навпаки, перевиробництво товарів та дефіцит попиту на них; дефіцит робочої сили в цілому / в окремії сфері діяльності (що може призводити до зростання рівня заробітної плати в окремому сегменті та провокуватиме перетік кадрів із однієї галузі до іншої (з вищим рівнем оплати праці) або ж, навпаки, недостатня кількість робочих місць обумовлює зростання рівня

безробіття в країні; дефіцит капіталу в цілому чи в окремих секторах внаслідок його перетікання в більш високодохідні галузі економіки.

Крім того, варто виокремити макроекономічні дисбаланси, що пов'язані із змінами у фінансовій системі, серед яких найбільш розповсюдженими є структурні дисбаланси у сфері публічних фінансів, які можуть проявлятися як на рівні держави у вигляді дефіциту бюджету, так і в структурних дисбалансах розподілу ресурсів між місцевими бюджетами, що є характерним для України. Значимими є дефіцит торговельного балансу та рахунку поточних операцій, і тут проблема не стільки в наявності дефіциту, як у його структурі (за рахунок яких саме операцій та які саме види діяльності в економіці України його провокують). Крім того, значимим для України є структурний дисбаланс, що тривалий час формується на фінансовому ринку та проявляється у цілому ряді позицій, зокрема, у неефективності фондового ринку, його структурній розбалансованості, а точніше структурній монополізації державними цінними паперами, структурі банківської системи України із значним пулом державних банків, які контролюють більше 50 % усіх активів банківської системи. Неєфективна робота окремих з них стає причиною нарощення дефіциту державного бюджету через докапіталізацію шляхом емісії державних боргових цінних паперів.

Між термінами «структурні зміни», «структурні зрушення» та «структурна трансформація» існує прямий зв'язок. Саме в такій послідовності вони обумовлюють оновлення фінансово-економічної системи.

Вплив безлічі неконтрольованих чинників на процеси функціонування систем створює дисбаланси, розбалансовує усталене функціонування систем. У той же час, в умовах мінливого середовища зміни є неминучими та необхідними, а відтак, виникнення дисбалансів, по суті, автоматично обумовлюється появою змін у різних проявах, або такі дисбаланси прогнозовано та контрольовано «вводяться» через запровадження новацій різного характеру, які в подальшому виведуть фінансово-економічну систему

на якісно новий рівень з її подальшим урівноваженням з урахуванням нових параметрів та характеристик.

Для унеможливлення деструктивних дисбалансів доцільно дотримуватись інтеграційного підходу щодо досягнення бюджетно-структурної збалансованості на різних рівнях, на противагу забезпечення відособленої бюджетної та структурної збалансованості.

Список використаних джерел

1. Проноза П. В. Сутність понять «дисбаланс» і «диспропорції» в економіці та класифікації їх видів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Економіка*. 2015. № 11. С. 20-25.
2. Чепис О. І. Баланс і дисбаланс інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. №1. С.223-226.
3. Кравчук Н. Я. Концептуалізація глобальних фінансових дисбалансів. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 3. С.153-159.
4. Столярчук Я. М. Асиметрія глобального розвитку: соціально-економічний вимір. Автореф. дис. ... д.е.н.: 08.00.02 / ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». К. 2009. 34 с.
5. Диха М. В. Соціально-економічний розвиток України: напрями та засоби реалізації: монографія. К.: Центр учбової літератури. 2016. 388 с. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/5964>
6. Диха М. В. Трансформація економіки України за роки незалежності під призмою макроекономічної стабільності. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2012. № 4, Т. 3. С. 72-77. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/2393>
7. Obstfeld M. Assessing Global Imbalances: The Nuts and Bolts. 2017. URL: <https://blogs.imf.org/2017/06/26/assessing-global-imbalances-the-nuts-and-bolts/>
8. Chinn M. D. Global Imbalances. *The Evidence and Impact of Financial Globalization*. Gerard Caprio (ed.). Oxford: Elsevier Inc. 2013. Vol. 3, pp. 67-79.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРОСТРАХУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

*Журавка Олена Сергіївна,
к.е.н., доцентка,
Сайко Анастасія Андріївна,
студентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Аграрний сектор відіграє важливу роль в економіці України. На сільськогосподарські угіддя припадає 69,1% площі нашої країни, а аграрна продукція становить майже 50% від загального експорту. Також варто відзначити, що ця галузь є однією з найризикованіших, адже на неї впливають не тільки такі ризики як сезонність, повільне впровадження новітніх технологій, коливання цін, зміна врожайності, але й ризики, спричинені погодними умовами. Сильні зливи, морози, град чи інші несприятливі кліматичні фактори можуть повністю або частково знищити врожай і призвести до матеріальних втрат. Наприклад, тільки від посухи у 2020 році загинуло 385 тис. га посівів сільгоспкультур (2021).

На жаль, ці ризики є неконтрольованими і їх не можна попередити, але можна мінімізувати, завдяки страхуванню. Агροстрахування дозволяє сільськогосподарським виробникам частково або повністю компенсувати економічні втрати або збитки, викликані несприятливим впливом погодних умов, природних факторів та є досить ефективним інструментом управління та фінансування ризиків. Агροстрахування широко використовується зарубіжними країнами, в більшості розвинутих країн також розроблено механізми державної підтримки страхування сільськогосподарських ризиків. В Україні ринок страхування сільськогосподарських ризиків незначний за своїм обсягом, характеризується нерозвиненою інфраструктурою, недостатнім заохоченням суб'єктів господарювання, недосконалою нормативно-правовою базою, низьким рівнем державної підтримки.

Не дивлячись на те, що у 2012 році наша держава усвідомила важливість страхування суб'єктів агробізнесу та прийняла Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», відповідно до якого держава повинна брати на себе частину витрат аграріїв щодо виплати страхових премій, проте цей закон так і не був реалізований на практиці. Після цього участь держави в агрострахуванні була призупинена. В зарубіжних країнах ситуація розвивається значно краще. Найбільшими і найефективнішими можна вважати системи агрострахування таких країн, як Іспанія, США та Канада. Агрострахування в цих країнах відіграє важливу роль і активно підтримується державою.

У Канаді працює державна система страхування сільського господарства. Держава розробляє програми страхування та страхові продукти з державною підтримкою, для реалізації яких вона використовує кошти центрального та місцевих бюджетів. Перевагою такої системи є те, що за допомогою держави вартість страхових продуктів є меншою, але водночас це є додатковим тягарем для бюджету країни. Впродовж 1960-2017 років загальні страхові площі сільгоспугідь тут збільшились із 100 тис. акрів до 78 млн. акрів, а страхові платежі зросли з 319 тис. доларів США до понад 1,5 млрд. доларів США (2021).

Участь держави в страхуванні сільського господарства Іспанії є значно меншою. Для Іспанії характерними є: добровільний характер страхування; чітко визначені правила роботи (закон «Про страхування» було прийнято в 1978 році і з того часу він залишився майже незмінним); покриття ризиків забезпечують приватні страхові компанії, а держава активно підтримує та сприяє розвитку системи аграрного страхування та надає державну підтримку в разі катастрофічних ризиків. Сектор агрострахування в цій країні є найбільшим в Європі й третім за розміром у світі після Канади і США.

США є світовим лідером за рівнем розвитку виробництва сільськогосподарської продукції. Перш за все, цьому сприяє той факт, що приватні страхові компанії та держава активно співпрацюють між собою і при

страхуванні задовольняються інтереси всіх сторін. Аграріям гарантується надання грошових коштів із захистом не тільки від загибелі врожаю, але й від зниження ціни; банкірам – повернення кредитів, залучених на сільськогосподарські потреби; держава витрачає менше коштів під час проведення страхування, тому що ризики розподіляються між виробниками та страховими компаніями (Фисун, 2021; Журавка & Клесник, 2017).

Отже, можемо сказати, що агрострахування широко поширено по всьому світу. Країни розуміють його важливість для розвитку аграрного сектору і активно впроваджують дії, спрямовані на підтримку цієї галузі. Хоча Україна має величезний потенціал розвитку галузі сільського господарства, проте страхуванню аграрних ризиків приділяється дуже мало уваги на державному рівні, ринок страхування сільськогосподарських ризиків слабо розвинутий. Як свідчить досвід зарубіжних країн, без підтримки з боку держави, яка на даний момент практично відсутня в нашій країні, розвиток цієї галузі є досить повільним, а інколи майже неможливим. Саме тому для України постає необхідність розроблення ефективної системи державної підтримки при страхуванні аграрних ризиків, яка зможе прискорити процес розвитку страхування сільськогосподарських ризиків та страхового ринку в цілому.

Список використаних джерел

1. Портал «Аграрний тиждень. Україна» URL: <https://a7d.com.ua/novini/38714-agrostrahuvannya-v-ukrayin-mozhливost-realyi.html> (дата звернення 18.11.2021).
2. Фисун І. Зарубіжний досвід страхування аграрних ризиків та доцільність його застосування в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Economics/78211.doc.htm. (дата звернення 18.11.2021).
3. Фориншурер – страхование в Украине. URL: <https://forinsurer.com/> (дата звернення 18.11.2021).
4. Журавка О. С., Колесник А. І. 2017. Зарубіжний досвід страхування сільськогосподарських ризиків та можливості його імплементації в Україні. *Економіка. Фінанси. Право.* 5/2. С. 4-9.

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ ТА ЇЇ ЗМІСТОВНЕ НАПОВНЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

*Захаркін Олексій Олександрович,
д.е.н., доцент,*

*Чухно Руслана Юрійівна,
студентка,*

*Инишина Наталія Олексіївна,
студентка,*

Сумський державний університет, м. Суми

Під фінансовою безпекою людини розуміється стан життєдіяльності громадянина, який забезпечує правовий та економічний захист його життєвих інтересів, підтримуються його конституційні права, забезпечується гідний рівень життя людини незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз. Основною функцією держави у цьому випадку є забезпечення встановлених соціальних стандартів та гарантій, що дозволяють працездатним громадянам та пенсіонерам вести фінансово забезпечений гідний спосіб життя. Порушення прав споживачів, низький розмір пенсій та заробітної плати, високий рівень безробіття, знецінення заощаджень, падіння реальних доходів населення та зубожіння, збільшення диференціації доходів та майнового розшарування суспільства – основні загрози не лише фінансовій безпеці громадян, а й усієї держави загалом.

Фінансова безпека громадян багато в чому визначається загальним станом економіки та грамотною фінансовою політикою, що проводиться у державі. Таким чином фінансова безпека домогосподарства, є похідною функції особистої фінансової безпеки та безпосередньо залежить від забезпечення необхідного рівня добробуту та стабільності окремих громадян.

В сучасній науковій літературі існує багато визначень сутності фінансової безпеки домогосподарств та розкриття сутності і змістовного

наповнення цього поняття. Наприклад, М. Зварич розглядає це поняття з позиції можливості домогосподарствам протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, що дозволить реалізовувати фінансові інтереси всіх членів домогосподарства та створювати їм необхідні життєві умови (Зварич, 2015). Схоже визначення цього поняття наводить в своїй роботі М. Данилюк, яка розглядає специфічні ризики, притаманні саме домогосподарствам та аналізує їх взаємозв'язок з іншими учасниками економічних процесів (Данилюк, 2019). В. Коваленко та Н. Мацедонська під фінансовою безпекою домогосподарства розуміють їх можливість приймати відповідні рішення щодо управління власними ресурсами, що сприятимуть реалізації інтересів домогосподарств в межах правового середовища (Коваленко, 2021). Таким чином, узагальнюючі вищенаведені визначення можна зазначити, що фінансова безпека домогосподарств це їх здатність протидіяти внутрішнім та зовнішніми фінансовим загрозам, зберігаючи при цьому повноцінну життєдіяльність та можливості для сталого розвитку. Саме сталий розвиток передбачає не лише задоволення поточних потреб домогосподарства (їжа, одяг, комунальні витрати тощо), а й можливості розвиватися (отримувати нову освіту, поліпшувати житлові умови, тощо).

Знаходячись на мікрорівні фінансової безпеки фінансова безпека домогосподарств є основою та підґрунтям формування безпечних фінансових відносин на вищих – мезорівні (групада, регіон) та макрорівні (держава).

В свою чергу і вищі рівні економічного устрою формують необхідні передумови забезпечення фінансової безпеки домогосподарства через здійснення регулюючого впливу на їх діяльність.

Коронавірусна криза, яка вирує в світі протягом останніх двох років внесла свої корективи у процес забезпечення фінансової безпеки домогосподарств. Для фінансів домогосподарств з'явилися нові виклики та ризики які в першу чергу пов'язані із можливими втратами доходів внаслідок

загального зниження ділової активності спричиненої карантинними обмеженнями. Одним з таких викликів є зростання рівня безробіття яка спостерігається у 200-21 рр. (рис. 1).

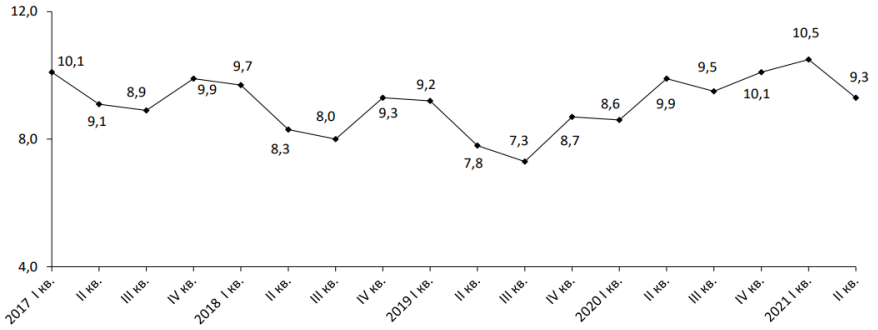


Рисунок 1 – Рівень безробіття в Україні (Держстат, 2021)

Незважаючи на номінальне зростання середньої заробітної плати, яке в першу чергу пов'язане із зростанням мінімальної зарплати в останні роки значно зріс рівень заборгованості із її виплати (рис. 2).

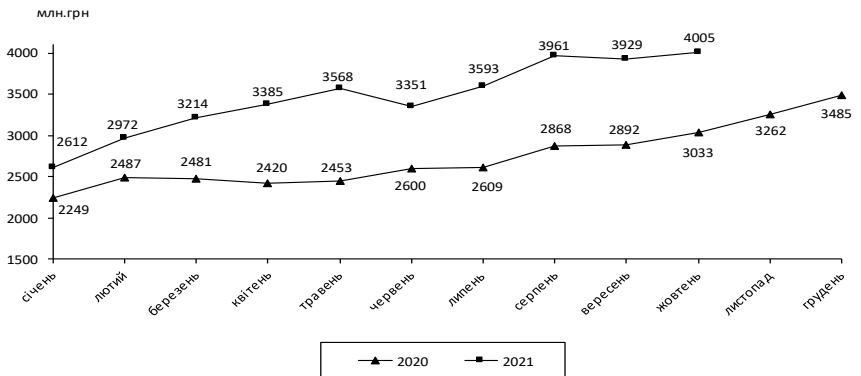


Рисунок 2 – Заборгованість із виплати заробітної плати (Держстат, 2021)

Ці факти свідчать про зниження фінансової безпеки домогосподарств, яке спричинила пандемічна криза. Прийняття фінансових рішень домогосподарствами обумовлено як внутрішніми факторами (перевагами сімей, їх складом, трудовими доходами та доходами від власності тощо), так і зовнішніми (макроекономічною, політичною нестабільністю тощо). Залучення домогосподарств в інвестиційну діяльність, їх кредитна та ощадна активність, а також активність населення на валютному та страховому ринку істотно впливає на стан, розвиток та функціонування фінансового ринку держави.

Кризові явища, спричинені пандемією Covid-19 викликали нові загрози, які особливі відчутно проявились на рівні домогосподарств. Втрата робочих місць, зниження заробітної плати, падання надходжень від альтернативних джерел фінансового забезпечення, збільшення витрат на профілактику захворювання, лікування стали ключовими чинниками, що вплинули на фінансову безпеку домогосподарств протягом останніх двох років.

Список використаних джерел

1. Zvarich M. S. 2015. Theoretical approaches to determining the essence of financial security of households. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic Sciences Series*. № 15. S. 130–133.
2. Danilyuk M. M. 2019. Financial security of households in conditions of financial instability. *Economics, finance, law*. № 5 (4). Pp. 6–8.
3. Kovalenko V.V. Macedonskaya N.V. 2021. The essence of financial security of households and areas of its provision. *Economic space*. №167. Pp. 111-114. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/167-20>
4. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. 2021. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

СЕКЦІЯ 2. КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

THE POSSIBILITY OF EBIT AND EBITDA USE IN UKRAINIAN PRACTICE OF DETERMINING THE COMPANY EFFICIENCY

*Larysa Hrytsenko, Dr. Sc., Prof.,
Liliia Derkach, student,
Sumy State University, Ukraine*

It is important for companies to provide themselves with stable positions in the market in modern economic conditions. Therefore, they make every effort to maintain their economic efficiency at a high level. Evaluation of the effectiveness of the entity is based on many factors. There is a wide range of tools and indicators used by companies to measure productivity. In this regard, the issue of assessing the effectiveness of functioning is the subject of close attention and discussions of many economists.

As of today, indicators related to profit play a significant role. In this context are popular two indicators, which we want to consider. The first one is EBIT, which stands for Earnings Before Interest and Taxes. The other one is EBITDA – Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization. Despite the variety of theoretical and practical methods for the disclosure of these indicators, they are not fully studied, especially in domestic practice. In this regard, their consideration is relevant in the current realities of economic processes.

The aim of our research is to determine the theoretical foundations and feasibility of using EBIT and EBITDA in assessing the effectiveness of the domestic corporate company.

To begin with, EBIT and EBITDA are similar indicators, which can be understood by their decoding. In essence, they are one of the main indicators, which

are used in the analysis of financial and economic information. Indicators are important tools for assessing the financial performance of the company. At the same time, they are considered ambiguous indicators due to under-research. There are representatives of different views on these indicators. They still do not have an unambiguous assessment of EBIT and EBITDA, even though these indicators have been used in abroad financial analysis for a long time.

As for the Ukrainian economy, in contrast to the developed countries of the world, these indicators are new. In our country, the calculation of such indicators is not mandatory, and they are not prescribed in the reporting. But the conditions for entering the international market require innovations. Ukrainian companies are beginning to actively implement these indicators now.

Evaluation of these indicators is primarily important for companies whose shares are listed on foreign stock markets. Besides, it is better for a company to analyze EBIT and EBITDA if it has foreign investors or creditors. These indicators are useful for representatives of the company's internal management, as well as external stakeholders and information users. In particular, EBITDA research is used in project evaluation, financial modeling, and especially in profitability comparison processes. With its help, stakeholders compare companies of different countries, in different industries, with different accounting policies and capital structures (Ozeran, 2017).

As it became clear, EBITDA calculation shows investment attractiveness of the company without taking into account the need to cover depreciation. This is beneficial for stock-intensive companies (Ozeran, 2017). As it is known, depreciation is calculated based on the value of fixed assets. This, in our opinion, has led to the frequent use of EBITDA by companies, especially if there is a significant share of depreciation costs. Exclusion from the calculation of depreciation costs allows you to disclose the efficiency of the company on the other, more profitable side. After all, the company's management understands that the financial resources that are written off and reflected in the form of costs, in fact, remain in the organization. The use of net profit is not very attractive for them,

because the EBITDA as a result of the calculation will be higher than the net profit. So, if a company demonstrates its efficiency in this way, it will be able to put itself in a better position and become attractive to investors. But if you look at the situation from the other side, this is not always fair and correct. Therefore, for external users, this is the main disadvantage of using only EBITDA. So, this issue should be approached more comprehensively. It is important not to forget to calculate other performance indicators and the calculation of EBIT in particular.

EBIT and EBITDA results characterize the efficiency of the company, taking into account its financial and investment activities. Today, these indicators are considered better and more objective than profit. But the main problems are the presence of a single established order of distribution and the presence of different approaches to their calculation. We think all approaches that economists describe have their own pros and cons and it is quite complicated to understand which one is better to use in Ukrainian practice. It should be noted that corporate companies can decide which method of calculating the indicator to use independently, but to avoid misunderstanding, the company should be ready to reveal and explain the chosen method. We believe that the most understandable and applied method for Ukraine is the calculation of indicators based on the financial statements of the company (formula 1 and 2). This approach was investigated by A. Ozeran (Ozeran, 2017), O. Dobrovolska and N. Dubrova (Dobrovolska et al., 2021).

$$\text{EBIT} = + \frac{\text{Financial result before taxation}_{(\text{code at line 2290 or 2295})}}{\text{Financial expenses}_{(\text{code at line 2250})}} \quad (1)$$

$$\text{EBITDA} = + \frac{\text{EBIT}}{\text{Depreciation and Amortization}_{(\text{code at line 2515})}} \quad (2)$$

EBITDA demonstrates the profit that the company earns before making various allocations – financing and expenses related to capital investments. In this way the management of the company from the results of the indicators understands how

much money it has to pay off existing loans and assesses the possibility of a new investment (Dobrovolska et al., 2021). As we already understood, EBITDA is broader than the EBIT. As a result of calculating these indicators, the sum of the first must exceed the sum of the second. Unlike EBIT, EBITDA includes depreciation and amortization. If the company does not have this, only then their amounts can be the same, which is almost impossible.

If we try to describe the standard values of these indicators it is understood that they have similar explanations, as well as net profit. The calculation results should output values above zero to show the profitability of the activity. Negative values mean that the activity is unprofitable already at the operating stage and the company generates only a financial deficit. Besides, if several periods are taken into account, which is more accurate for drawing conclusions and making decisions, then the values should increase over the analyzed period.

Taking into consideration all mentioned above, EBIT and EBITDA are sufficiently indicative for assessing the efficiency of the company, but there are many questions about their application. Consideration of the existing procedures for calculating the values of these indicators requires special attention. A lot of practical research is needed to improve the EBIT and EBITDA mechanisms at domestic companies.

References

1. Озеран А. В. ЕВІТ: Можливості наведення у фінансовій звітності / Розвиток обліку, аналізу і аудиту суб'єктів суспільного інтересу : матеріали міжнародної наукової конференції (Житомир, 20–21 жовтня 2017 р.). – Житомир, 2017. – С. 110–112. – Режим доступу : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/110.pdf>.

2. Добровольська О. В. Показники ЕВІТ та ЕВІТДА в аналізі фінансової звітності: методичний підхід / О. В. Добровольська, Н. П. Дуброва // Інфраструктура ринку. – 2021. – №52. – С. 157–161. – Режим доступу : <https://doi.org/10.32843/infrastruct52-28>.

СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО РОЛЬ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

*Захаркін Олексій Олександрович,
д.е.н., доцент,*

*Дарченко Катерина Андріївна,
студентка,*

*Василенко Аліна Віталіївна,
студентка,*

Сумський державний університет, м. Суми

У сучасному світі є ряд країн, які досягли значного успіху шляхом впровадження нових моделей розвитку, експортом передових ідей, методів та технологій, що є основою інноваційного підприємництва. Під інноваційним підприємництвом розуміється процес створення та використання у комерційних цілях техніко-технологічних нововведень. В основному, інноваційна підприємницька діяльність базується на нововведеннях у сфері продукції, робіт і послуг, що дозволяють сформуванню якісно іншого ринку, сприяти задоволенню нових, навіть неординарних, суспільних потреб.

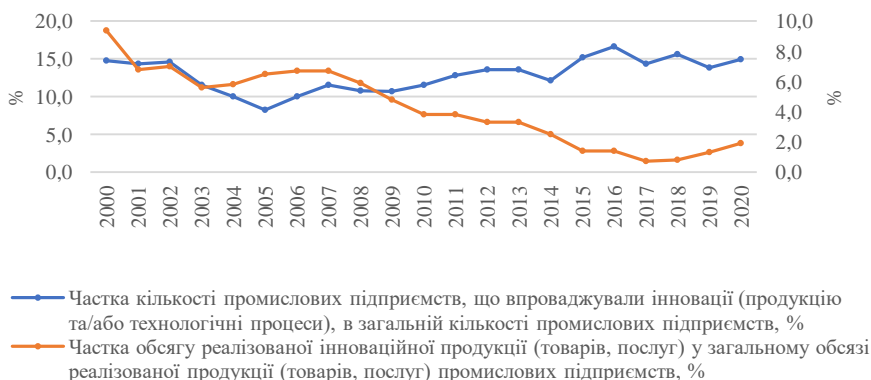


Рисунок 1 – Відносні показники інноваційної активності українських підприємств (2021)

На рисунку 1 узагальнено статистичні дані щодо інноваційної активності українських підприємств у 2000-2020 рр. Як видно з рисунку питома вага інноваційно-активних підприємств залишається на доволі низькому рівні, що відповідно призводить до зменшення обсягів інноваційної продукції.

Динаміка обсягів інноваційних витрат підприємств та їх структура у 2020 році наведена на рисунку 2.

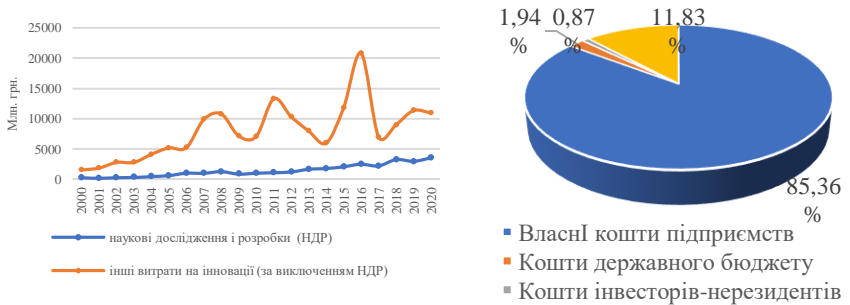


Рисунок 2 – Обсяги інноваційних витрат (2021)

Можна зазначити, що обсяги інноваційних витрат мають нестабільний характер та нестійку тенденцію до збільшення. В якості джерел фінансування інновацій переважно використовуються власні кошти підприємств, бюджетне на інше альтернативне фінансування використовується набагато рідше.

Серед багатьох підприємств та компаній світу лише декільком вдається досягти необхідного результату та забезпечити високі вартісні показники, що демонструють їх успішне позиціонування на ринку. Виявлення та відповідне рейтингування таких компаній щорічно проводиться декількома світовими інформаційними та рейтинговими агентствами, серед яких найбільш авторитетними є дослідження консалтингової компанії Boston Consulting Group (BCG) (рисунок 3 та видання Fast Company) (2021).

Rank: 1–10

- 1 Apple
- 2 Alphabet
- 3 Amazon
- 4 Microsoft
- 5 Tesla
- 6 Samsung
- 7 IBM
- 8 Huawei
- 9 Sony
- 10 Pfizer

Rank: 11–20

- 11 Siemens
- 12 LG
- 13 Facebook
- 14 Alibaba
- 15 Oracle
- 16 Dell
- 17 Cisco
- 18 Target
- 19 HP
- 20 Johnson & Johnson

Rank: 21–30

- 21 Toyota
- 22 Salesforce
- 23 Walmart
- 24 Nike
- 25 Lenovo
- 26 Tencent
- 27 Procter & Gamble
- 28 Coca-Cola
- 29 Abbott Labs
- 30 Bosch

Rank: 31–40

- 31 Xiaomi
- 32 IKEA
- 33 Fast Retailing
- 34 Adidas
- 35 Merck & Co.
- 36 Novartis
- 37 Ebay
- 38 PepsiCo
- 39 Hyundai
- 40 SAP

Rank: 41–50

- 41 Inditex
- 42 Moderna
- 43 Philips
- 44 Disney
- 45 Mitsubishi
- 46 Comcast
- 47 GE
- 48 Roche
- 49 AstraZeneca
- 50 Bayer

Рисунок 3 – Топ 50 інноваційних компаній світу за даними BCG (2021)

Опитування BCG, в якому взяли участь 1500 керівників у сфері інновацій, показало, що для більшості досвід COVID-19 підкреслив критичну важливість інновацій. Протягом 2020 року кількість компаній, що визначила інновації як один із найголовніших пріоритетів свого розвитку зросла на 10%, і тепер загалом такої стратегії притримуються 75% провідних компаній світу, що є максимальним показником за весь період досліджень. Третина з них вказує на це як на пріоритет номер один. Разом з тим BCG зазначає, що лише половина компаній, так званих «відданих інноваторів» реально інвестує кошти відповідно своїм пріоритетам.

На сьогодні більше 60% світових компаній планують збільшити інвестиції в інновації, причому третина з них значно. Особливо актуальним інновації є у галузях, що постраждали від пандемії (58% компаній у таких галузях, як подорожі, туризм, транспорт планують збільшити свої витрати на інновації, 18% з них значно збільшити). В галузях, які стикаються з меншими труднощами, таких як фармацевтика та програмне забезпечення 64% компаній планують значно збільшити свої інноваційні інвестиції на 20% (2021).

Аналогічне дослідження Fast Company (2021) дозволило включити до списку 50 найкращих інноваційних компаній компанії різного напрямку діяльності, від біотехнологічних фірм (Pfizer-BioNTech і Moderna), які створили перші мРНК-вакцини, до компаній будівельної сфери (Stablegold Hospitality), який здійснює будівництво високоякісного житла. Багато з цих компаній здійснюють свою інноваційну стратегію під впливом викликів, пов'язаних із Covid-19. Деякі з них у відповідь на Covid-19 започаткували бізнес-моделі, які зараз активно розвиваються. Наприклад Peloton і Zwift, спрямовують свою діяльність на домашній фітнес. Інші (SpaceX) реалізують більш глобальні проекти.

Здійснення підприємством інноваційної діяльності на сьогодні є фактором реалізації його конкурентних переваг не лише на товарному ринку, а і на ринку капіталу. Інноваційна активність для інвесторів є індикатором потенційної успішності підприємства та свідченням додаткової можливості збільшити свій капітал через успішне інвестування коштів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України (2021) URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Boston Consulting Group. (2021) Веб-сайт. URL: https://www.bcg.com/publications/2021/most-innovative-companies-overview?utm_source=ixbtcom.
3. The World's Most Innovative Companies (2021). Fast Company & Inc. Веб-сайт. URL: <https://www.fastcompany.com/90603436/the-worlds-most-innovative-companies-2021>.

ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВВЕДЕННЯ СИСТЕМИ ЗАХОЧЕННЯ

*Дятленко Світлана Володимирівна,
магістрантка,
Бурденко Ірина Миколаївна,
к.е.н, доцентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Організація оплати праці справляє великий вплив на ефективність діяльності підприємства. До основних факторів, що впливають на ефективність праці, можна віднести мотиваційні механізми.

У загальному розумінні мотивація – це сукупність рушійних сил, які спонукають людину до виконання певних дій. Ці сили можуть мати як зовнішнє, так і внутрішнє походження і змушувати людину свідомо чи несвідомо робити ті чи інші вчинки (Колот, 1998).

Керівники підприємств повинні насамперед забезпечити гарантовані умови праці з метою збільшення якісної продукції за максимальної рентабельності. Для цього необхідно зосередити увагу на дослідженні особливостей стимулювання роботи працівників, виявленні в них спонукань до трудової діяльності (Богацька, 2015).

У Сумському обласному територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки як вже раніше зазначалося існують надбавки до окладу: за вислугу років, за роботу в умовах режимних обмежень, за науковий ступінь, за вчене звання, за використання дезінфекційних засобів, за класність, за роботу в нічний час, за роботу у святкові дні, за бойову готовність. Якщо проаналізувати особовий склад в контексті відповідності критеріям отримання даних надбавок можемо зробити наступні висновки:

– в штаті відсутні працівники з науковим ступенем, та вченим званням;

- розмір посадових окладів учасників бойових дій не відповідає можливості застосування соціальної податкової пільги;
- значна кількість співробітників мають спортивні досягнення;
- робота в режимних обмеженнях не стосується найманих працівників та обслуговуючого персоналу;
- значна частка особового складу використовують в роботі іноземні мови і мають для цього відповідні сертифікати;
- у святкові дні, як правило, працюють тільки сторожі та чергові офіцери.

Через це, на нашу думку, перелік надбавок необхідно переглянути. Як відомо надбавки в бюджетних установах умовно можна поділити на 4 групи: за роботу; за почесні звання; за спортивні звання; за володіння та викопистання в роботі іноземної мови. Окрім цього, для водіїв встановлюють надбавку за класність, якої в установі також не передбачено. Розмір кожної з надбавок не може перевищувати 50% посадового окладу. Сума надбавок також не може перевищувати 50% посадового окладу. Тобто працівнику можуть бути встановлені три надбавки в розмірі 15%, або дві – в розмірі 25%, або одну – в розмірі 50% чи в інших розмірах, якщо їх сума не перевищує 50%.

Таким чином, зарплата в бюджетних установах з урахуванням максимального розміру таких надбавок складатиме 1,5 розміру посадового окладу.

Робітнику можуть присвоїти наступні спортивні звання: майстер спорту; майстер спорту міжнародного класу; заслужений майстер спорту; заслужений тренер. Керівник установи самостійно визначає відповідність спортивного звання профілю діяльності робітника на займаній посаді.

В таблиці 1 наведений запропонований нами перелік можливих надбавок з урахуванням фактичної ситуації в установі.

Таблиця 1 – Пропозиції щодо удосконалення переліку надбавок в Сумському обласному територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки

№ з/п	Назва надбавки	Запропонований розмір, % до посадового окладу
1	Учасникам АТО	25%
2	За спортивні звання	
	майстер спорту	10%
	майстер спорту міжнародного класу	15%
	заслужений майстер спорту	20%
	заслужений тренер	20%
3	За знання та використання в роботі іноземної мови	
	за знання та використання в роботі однієї європейської мови	10%
	за знання та використання в роботі однієї східної, угро-фінської або африканської мови	15%
	за знання та використання в роботі двох або більше мов	25%
4	Водіям за класність	
	для водителів 1 класу	10%
	для водителів 2 класу	25%

Запропонована система надбавок для персоналу дозволить стимулювати працівників установи проявляти свою ініціативність та працювати краще, підвищувати свою професійну майстерність, проявляти свій потенціал, що позитивно вплине на загальну ефективності системи управління оплатою праці.

Список використаних джерел

1. Колот А. М. 1998. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: навч. посібник. К.: КНЕУ, 224 с.
2. Богацька Н. М. 2015. Мотивація як основний чинник підвищення ефективності праці на підприємстві. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 3. С. 21-214

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ: ПОРІВНЯННЯ СИСТЕМ КРІ ТА ОКР

*Захаркіна Людмила Сергіївна,
к.е.н., доцентка,
Дарченко Катерина Андріївна,
судентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

КРІ та ОКР – одні з інструментів сучасного менеджменту та організації бізнес-процесів. Майже всі компанії в світі використовують ці інструменти в побудові своєї роботи. Тож, стає цікаво що вкладається в дані поняття та в чому їх різниця.

КРІ – це ключові показники ефективності, вимірювані цифри, які демонструють, наскільки ефективно ваш бізнес рухається до поставлених цілей, таких як цільовий квартальний дохід або цільові нові клієнти на місяць. КРІ допомагають компаніям, відділам, командам і окремих особам встановлювати чіткі цілі та відстежувати, як просувається досягнення цілей КРІ [1]. Більшість компаній використовують КРІ для відображення цільових показників доходу та щомісячне зростання різних інших показників бізнес-процесів (залучення клієнтів, трафік веб-сайту, кількість закритих угод чи продажів). Головною метою КРІ є аналіз минулих показників роботи тієї чи іншої компанії та здійснення прогнозів на майбутнє.

ОКР («цілі та ключовий результат») – це певна система встановлення цілей, яка допомагає компаніям встановлювати «цілі» разом із вимірними «ключовими результатами», які підтримують досягнення кожної цілі (2021). Тобто цей інструмент в бізнесі використовується для досягнення бажаних цілей всієї компанії, за допомогою зосередження кожної окремої сфери на своїх ключових результатах.

З усього вищезазначеного можемо сказати, що ці два інструменти дуже схожі між собою: у компанії є ціль і вона до неї йде як за допомогою КРІ, так

і за допомогою OKR. Але якщо зануритись глибше в ці поняття, то можна знайти деякі відмінності.

Головною відмінністю KPI та OKR є їх призначення. KPI – для реалізації стратегічних та тактичних цілей, а OKR – для управління проєктами. Лише невелика частина поточних KPI дійсно важлива, і саме вони стануть частиною OKR. Пріоритети компанії можуть змінюватись час від часу, а OKR будуть це відображати. У цей же час, як KPI мають тенденцію залишатися незмінними, OKR - адаптивний інструмент і можуть бути змінені, щоб допомогти співробітникам компанії сфокусуватися на тому, що дійсно важливо (2021). Також можемо сказати, що KPI – це бізнес-показники, які відображають ефективність, а OKR – це метод постановки певних цілей, який допомагає підвищити ефективність і стимулювати зміни. Тобто, KPI дають компанії знати, що їй потрібно проаналізувати для того, щоб визначити основу для подальших OKR. KPI використовуються для вимірювання ефективності, але вони не говорять нам, що потрібно змінити чи покращити, для того, щоб стимулювати зростання цих показників. Тоді як OKR використовуються, щоб вирішити, що конкретно треба змінити чи покращити, і вже тоді формується ціль з урахуванням сфер, які треба покращити, та ключові результати, щоб виміряти, наскільки ви близькі до цієї цілі (2021).

Отже, можемо зробити висновок, що KPI та OKR – дуже схожі інструменти у бізнесі, але в той же час мають суттєві відмінності. Для більш ефективної роботи компанії треба використовувати ці обидва інструменти, але для вирішення різних завдань: OKR – для встановлення цілей та покращення бізнесу, а KPI – для контролю загальної ефективності роботи компанії.

Список використаних джерел

1. *OKR vs KPI: What's the difference?* 2021. URL: <https://weekdone.com/okr-comparison/okr-vs-kpi>
2. Felipe Castro, 2021. «OKR vs KPIs, What is the Difference?». URL: <https://felipecastro.com/en/blog/okr-vs-kpis/>

АУТСОРСИНГ ПІДПРИЄМСТВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

*Мірошниченко Олеся Володимирівна,
к.е.н., доцентка,
Каторська Ірина Володимирівна,
магістрантка,
Сумський державний університет, м. Суми*

У сучасній ринковій економіці, для підвищення ефективності виробничої діяльності та покращення рівня конкурентоспроможності підприємств, використовують безперервний пошук нових форм управління бізнесом. Багато підприємств включили в свої проекти різні шляхи оптимізації витрат, адаптації продукції і послуг до умов ринку (Гудзь). Одним з таких методів управління і зниження витрат є аутсорсинг, який може дати компанії додаткові конкурентні переваги.

У перекладі з англійської, термін аутсорсинг означає залучення зовнішніх ресурсів для задоволення своїх потреб. У міжнародному контексті цей термін визначає послідовність організаційних рішень, суть яких полягає в передачі деяких функцій, що раніше самостійно реалізовувалися організацією, або видів діяльності зовнішній організації або, як прийнято говорити, «третьої стороні». Слід наголосити, що на теперішній час при величезній практичній значущості проведених досліджень ще не сформовано єдиної теоретичної бази, яка б охоплювала увесь комплекс питань аутсорсингу при визначенні та тлумаченні цієї категорії. Питання сутності аутсорсингу, його ефективності в використанні підприємством широко розглянуті в сучасній економічній літературі як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Дослідженню сутності аутсорсингу присвятили свої роботи такі вчені: Єрмошина О.Л., Р.Чампен, К.Ендрейд, Дж. Хейвуд, Д. Михайлов, С. Календжян, О.М Зорій, М. Морган та

інші (Прохоренко & Брін, 2018). Проте незважаючи на широкий спектр проведених досліджень у даному напрямку, у світовій практиці виникають суперечності з приводу сутності категорії «аутсорсинг», з приводу методології та аналізу механізму аутсорсинга, спрямованих на удосконалення та підвищення їх ефективності у сучасних умовах господарювання.

Україна має величезний потенціал, щодо активного залучення на ринок міжнародного аутсорсингу. Основні послуги, які надаються компаніями-аутсорсерами в Україні, а саме: забезпечення якості консалтингу, системне адміністрування, розробка програмного забезпечення, підтримка і обслуговування програмного забезпечення. Відповідно до класифікації Європейського довідника консультантів існує 84 види консалтингових послуг, об'єднаних у 8 ключових груп (Leavy, 2004): загальне управління, адміністрування, фінансове управління, управління кадрами, маркетинг, виробництво, інформаційна технологія, та спеціалізовані послуги. Крім того, аутсорсинг в Україні має свої особливості щодо популярності окремих його. Згідно з проведеними дослідженнями в Україні частіше на аутсорсинг передають: ІТ-послуги, найменше адміністративні функції.

Закордонна практика свідчить, що обсяги аутсорсингу досягли великих масштабів. Аутсорсинг дає можливість корпораціям продавати у великих масштабах не тільки готові продукти, а й послуги. Згідно з дослідженнями одної з найпопулярніших консалтингових компаній Trestle Group у Західній Європі, серед країн, які є найбільш привабливі для розміщення аутсорсингових проєктів є Індія, Східна Європа, Росія, Україна (рис.1). З посиленням конкуренції на міжнародному рівні, підприємства почали відмовлятися від підтримки непрофільних процесів, передаючи їх зовнішнім підрядчикам. На нашу думку, використання саме аутсорсингової діяльності допоможе вирішити проблему нестачі професіоналів за рахунок передачі функції або бізнес-процесів спеціалізованими компаніями (Leavy, 2004).

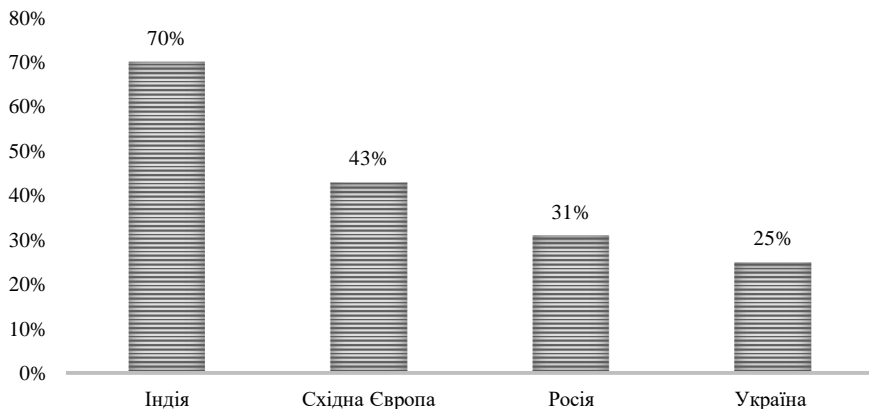


Рисунок 1 – Популярність аутсорсингових послуг в світі, станом на 2020 рік

Джерело: складено автором за даними RIETI, IAA

Київський університет разом з RIETI Ц 2019 році здійснили дослідження аутсорсингової діяльності, до яких було залучено 5600 підприємств (великих і малих). Результат показав, що офшорним аутсорсингом займається лише 21% аналізованих компаній. Китай виявився пріоритетною країною світу, де офшорний аутсорсинг є найпопулярнішим. У Східній Азії (Китай і Країни АСЕАН) приблизно 75% японських фірм є місцем офшорного аутсорсингу. Пояснюється це тим, що вони мають географічну близькість, менші витрати, коротші терміни поставок та можливість здійснювати контроль над постачальниками.

Отже, проаналізувавши структуру аутсорсингових послуг на міжнародному рівні, можна з впевненістю сказати, що послуги аутсорсинга є досить популярними і актуальними для різних країн світу.

Список використаних джерел

1. 1. Гудзь, Ю. Ф. Аутстафінг та аутсорсинг як інструменти підвищення ефективності господарської діяльності малих підприємств харчової промисловості. Національний університет харчових технологій, м. Київ. Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>. –Заго-<http://www.rusnauka.com>. – Заголовок з екрану
2. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Прохоренко, О. В., & Брінь, П. В. (2018). Управління аутсорсингом на промисловому підприємстві.
4. FEACO. Survey of the European Management Consultancy 2018/2019. URL: <http://www.feaco.org/sites/default/files/sitepagefiles/Feaco.Survey%202018-2019.pdf>
5. Leavy, B. (2004). Outsourcing strategies: opportunities and risks. *Strategy & Leadership*.
6. Official web-site of the PricewaterhouseCoopers. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/about.html>

СЕКЦІЯ 3. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

ОЦІНКА КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

*Кубах Тетяна Григорівна,
к.е.н., доцентка,*

*Шалда Анжеліка Андріївна,
студентка,*

Сумський державний університет, м. Суми

Запорукою фінансово стабільної країни є ефективне функціонування банківських установ, які відіграють роль фінансового посередника між населенням, суб'єктами господарювання та державою. Актуальність аналізу саме кредитно-інвестиційної діяльності полягає в прийнятті рішення щодо того, як забезпечити розподіл акумульованих ресурсів шляхом здійснення кредитних та інвестиційних операцій відповідно до потреб вітчизняної економіки та банків загалом.

Практичний аспект досить складно оцінити без визначення основних теоретичних засад дефініції «кредитно-інвестиційна діяльність». На сьогоднішній день не існує законодавчо-врегульованого тлумачення та єдиної думки науковців щодо визначення даної категорії. Водночас більшість дослідників розглядають дану категорію у розрізі двох складових – банківське кредитування та інвестування, які поєднуються між собою і є складовою активної частини балансу банку. Дослідження економічної сутності поняття кредитно-інвестиційна діяльність банку дало можливість визначити її як вид активних банківських операцій, сутність яких полягає у вкладенні (позиції) коштів в боргові зобов'язання та пайову участь, з метою одержання прибутку та іншого корисного ефекту, за умов виконання реципієнтом капіталу взятих зобов'язань вчасно та в повному обсязі.

В наслідок здійснення кредитно-інвестиційної діяльності формується кредитно-інвестиційний портфель банку на структуру якого впливає стратегія розвитку установи та її фінансовий потенціал. В той же час, нестабільність фінансових систем та глобальні виклики вимагають від банківських установ змінювати свої акценти з кредитування на інвестування, і навпаки, у зв'язку з певними змінами рівня прибутковості операцій та ступеня ризику за ними. На це можуть впливати загальноекономічні показники, такі як облікова ставка, рівень доходності державних облігацій, рівень інфляції, стабільність національної валюти, рівень доходів населення тощо. Для визначення характеру кредитно-інвестиційної діяльності в роботі було визначено коефіцієнт рівня кредитно-інвестиційного портфеля у загальних активах, який дозволяє визначити відношення до ризику банківських установ.

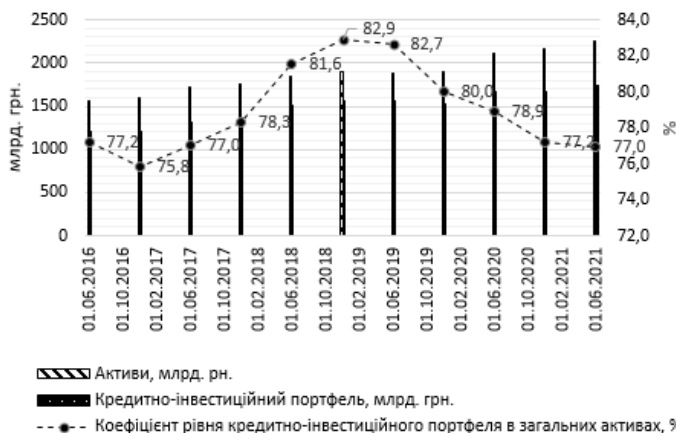


Рисунок 1 – Коефіцієнт рівня кредитно-інвестиційного портфеля в загальних активах банків протягом 2016-2021 рр.

Джерело: розроблено автором за даними (2021)

Внаслідок здійснення кредитно-інвестиційної діяльності формується кредитно-інвестиційний портфель банку на структуру якого впливає стратегія розвитку установи та її фінансовий потенціал. В той же час, нестабільність фінансових систем та глобальні виклики вимагають від банківських установ змінювати свої акценти з кредитування на інвестування, і навпаки, у зв'язку з певними змінами рівня прибутковості операцій та ступеня ризику за ними. На це можуть впливати загальноекономічні показники, такі як облікова ставка, рівень доходності державних облігацій, рівень інфляції, стабільність національної валюти, рівень доходів населення тощо.

Збільшення питомої ваги кредитно-інвестиційної частки у структурі активів впливає як на прибутковість так і ліквідність банківської установи. При цьому зростання результативності негативним чином впливає на показники ліквідності.

Звертаючись до характеристики кредитно-інвестиційної діяльності, можна підсумувати, що вона є ризикованою протягом всього періоду, адже коефіцієнт сягає більше 75% (Герасимович, 2011). Починаючи з 2017 року він має тенденцію до підвищення, а з кінця 2018 року, навпаки – знижується. Висока частка кредитно-інвестиційного портфеля в активах банків вказує на те, що фінансові установи значну частину коштів вкладають у доходні активи, тим самим забезпечуючи зростання прибутку та рентабельності (Петик & Батенчук, 2020).

Протягом 2016–2021 рр. у банківській системі України обсяг кредитного портфеля коливається в межах 1,2–1,8 трлн. грн. Варто зазначити, що порівнюючи початок 2016 року та 2021 року, спостерігається збільшення частки інвестиційної складової портфелю з 18,3% до 42,9%, що обумовлено зростанням доходності ОВДП України до 18%. Підсилив інтерес банків до вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції можна пояснити зниженням облікової ставки НБУ з 22% на початок 2016 року до 6% у 2021

році (2021). Про активізацію кредитно-інвестиційної діяльності вітчизняних банків свідчить незначне зростання (на 3%) за перше півріччя 2021 року показника темпа зростання портфелю.

Станом на сьогодні, кредитно-інвестиційна діяльність є одним з основних елементів формування активів банків, хоча структура і є не однорідною. Банки з метою стратегічного розвитку балансують між кредитною та інвестиційною складовою, не виділяючи щось одне. Однак, існують чинники, які стримують розвиток інвестиційно-кредитної діяльності, а саме ризик неповернення кредитів; наявність у банків більш дохідних і менш ризикових напрямлень розміщення ресурсів, низька довіра вкладників до банківського сектору тощо. Тому особливу увагу банки мають приділяти ризик-менеджменту щодо мінімізації втрат від вкладення коштів в інвестиційні цінні папери, а політика держави має бути направлена на розбудову стимулів для кредитування суб'єктів господарювання з одночасним забезпеченням привабливих умов для населення, щодо розміщення коштів в банківських установах.

Список використаних джерел

1. Герасимович А. М. 2011. Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу банку. *Вісник КЕФ КНЕУ ім. В. Гетьмана*. № 1. С. 17-26.
2. Марченко О. В. Золотопуп Ю. М., 2017. Оцінка кредитно-інвестиційної діяльності банку. *Молодий вчений*. №2. С. 283-287.
3. Офіційний сайт НБУ: наглядова статистика, 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>
4. Петик М. І., Батенчук М. 2020. Оцінка кредитно-інвестиційної діяльності банків в Україні. *Гроші, фінанси і кредит*. № 49. С. 286-290.

БАНКІВСЬКІ КРИЗИ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА НАСЛІДКИ

*Д'яконова Ірина Іванівна,
д.е.н, професорка,
Сіняговський Юрій Володимирович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

Банківська система України розвивалась в умовах значних економічних, політичних та соціальних зрушень, що формували ризикове операційне середовище та не створювали сприятливих умов для здатності банків акумулювати кошти підприємств та населення та спрямовувати їх на кредити та в інвестиції.

Кризові явища в банках України, крім негативного зовнішнього впливу операційного середовища та системних криз, у ряді випадків були викликані низькою ефективністю менеджменту, недостатньою некомпетентністю персоналу та поганою організацією функціонування.

Здатність банків протистояти зовнішнім тригерам криз на основі власного антикризового потенціалу знижувалась через брак ефективного банківського регулювання на мікрорівні та системи підтримки фінансової стабільності, зокрема заходів для запобігання виникненню та накопиченню системних ризиків (2021).

Поєднання та взаємне посилення цих факторів призводили до руйнівних наслідків як на мікро-, так і на макрорівні банківської системи, та через систему взаємозв'язків та взаємовпливів – на економіку країни.

Так, лише в трьох країнах світу відбулось більше ніж дві системні банківські кризи за останні 48 років: Аргентина (4), Демократична Республіка Конго (3) та Україна (3) (Laeven et al., 2018).

Узагальнена характеристика банківських криз представлена в таблиці 1.

Таблиця 1. Основні характеристики банківських криз в Україні (Laeven et al., 2018; Стадник, 2019)

Характеристики	Банківська криза		
	1998	2008	2014
<i>Причини</i>			
Тригери кризових явищ	Зовнішні	Зовнішні	Внутрішні
Дата завершення кризи	1999	2010	2019
<i>Особливості протікання</i>			
Банківська паніка та вилучення вкладів	ні	так	так
Введення мораторію на дострокове повернення строкових депозитів	ні	ні	так
Криза довіри	так	так	так
<i>Наслідки</i>			
<i>На рівні банківської системи</i>			
Втрата активів фінансового сектора, %	0.0	10.1	17.2
Банкрутства системно важливих банків, націоналізація системно важливих банків та банків понад 10 % банківської системи	ні	ні	так
Витрати на забезпечення ліквідності	3.3	15.8	4.4
Частка непрацюючих кредитів у відсотках від загальної суми кредитів	62.4	15.5	55.1
Обсяги підтримки ліквідності, млрд грн.	н.д.	467,8	376,288
Кредитний ступор	так	так	так
<i>На макрорівні</i>			
Втрати випуску від тренду ВВП, % *	0.0	0.0	93.2
Фіскальні витрати, пов'язані з реструктуризацією фінансового сектора, % від тренду ВВП, в тому числі	0.0	4.5	13.9
Збільшення капіталу державних банків, млрд грн	ні	20,1	34,71
Рекапіталізація банків, млрд грн	ні	23,7	107,0
Фінансування ФГВФО, млрд грн	ні	4,3	59,559

* 1/ У відсотках від ВВП. Втрати випуску розраховуються як кумулятивна сума різниці між фактичним і реальним ВВП за період $[T, T+3]$, виражена у відсотках від трендового реального ВВП, при цьому T означає рік початку кризи. Тренд розраховується шляхом застосування фільтра HP ($\lambda=100$) до ряду ВВП за $[T-20, T-1]$. Втрати випуску не зазначаються для криз у країнах із перехідною економікою, що сталися під час початку ринкової економіки.

Представлені дані свідчать, що банківські кризи мали руйнівний вплив на фінансовий та реальний сектори країни насамперед через обмеження кредитування. Масштабність їх впливу поглиблювалась тим, що це були або потрійні кризи, в яких банківська криза супроводжувалась валютною та

борговою кризами у поточний або наступний рік (банківські кризи 1998 та 2014 років) або подвійні кризи, в яких банківська криза супроводжується валютною кризою в наступний рік (банківська криза 2009 року).

На відміну від попередніх тригерів, у поточний період джерелом, що генерує потенційні кризові зрушення в діяльності банків, є природний фактор – пандемія COVID-19, що змінює економічні та політичні умови функціонування економічних агентів та домогосподарств. За висновками дослідників «особливою рисою нинішнього «Великого локдауну» порівняно з попередніми кризами є високий рівень невизначеності» (2021).

Заходи, ініційовані для запобігання поширенню коронавірусної інфекції COVID-19 насамперед політика фізичного дистанціювання та тривалі локдауни негативно вплинули на параметри операційного середовища банків та їх клієнтів, а саме: сповільнили темпи економічного зростання, спричинили падіння темпів росту заробітних плат та зростання безробіття, негативні ділові та споживчі очікування, погіршення стану державних фінансів через зростання бюджетних витрат на фінансування протиепідемічних заходів та антикризових заходів для підтримки економіки в умовах скорочення дохідної бази, інші негативні наслідки.

Попри погіршення операційного середовища, банківська система України лишилась стійкою та прибутковою. Це було зумовлено тим, що, на відміну від попередніх криз, рівень внутрішньої вразливості банківської системи знаходився на низькому рівні, банки мали достатні буфери капіталу та ліквідності. У поєднанні з ефективними антикризовими заходами НБУ це дозволило пройти пандемічну кризу без суттєвих втрат.

Отже, узагальнивши зазначене, на поточному етапі розвитку банківської системи попри негативний вплив некерованих факторів операційного середовища сформований позитивний антикризовий потенціал банківської системи як результат ефективності банківського менеджменту та адекватних дій суб'єктів державного регулювання.

Накопичені кризові дисбаланси на рівні окремих банків зумовлені «високою вартістю та короткою строковістю фондування, що формує значний

процентний ризик банків у несприятливих умовах; значними адміністративними витратами; утриманням на балансі надмірного обсягу непрофільних активів; незадовільним фінансовим станом окремих великих позичальників» (2021). Таким банкам необхідно зосередити увагу на формуванні ефективних механізмів превентивного та реактивного антикризового регулювання.

Виконано в рамках науково-дослідної теми за фінансування Національного фонду досліджень України «Механізм синергетичного взаємодії інструментів економічної політики як драйвер стабілізації секторів економіки в контексті зростаючих чинників вразливості внаслідок пандемії COVID-19», № державної реєстрації 0120U104765.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. (2020, December 21). *Стратегія макроруденційної політики Національного банку України*. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-makroprudentsiynoyi-politiki-natsionalnogo-banku-ukrayini>
2. Laeven, M. L., & Valencia, M. F. (2018). *Systemic banking crises revisited*. International Monetary Fund.
3. Стадник, А. С. (2019). *Механізм державного антикризового регулювання банківської системи* (Doctoral dissertation, Сумський державний університет).
4. *COVID-19: НБУ про п'ять основних висновків про безробіття, міграцію та коронакризу*. (2021). Вісник. Офіційно про податки. <https://www.visnuk.com.ua/uk/news/100018338-covid-19-nbu-pro-pyat-osnovnikh-visnovkiv-pro-bezrobittya-migratsiyu-ta-koronakrizu>
5. *Банки переважно стійкі та добре капіталізовані попри минулорічну кризу – результати оцінки стійкості банків*. (2021, September 15). Національний банк України. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-perevajnostiyki-ta-dobre-kapitalizovani-popri-minulorichnu-krizu--rezultati-otsinki-stiykosti-bankiv>

PROXIMITY MARKETING В ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

*Пахненко Олена Михайлівна,
к.е.н., доцентка,
Шалда Анжеліка Андріївна,
студентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

З появою нових технологій та посиленням цифровізації зростає актуальність питання щодо доцільності та способів використання інноваційних технологічних продуктів для досягнення максимальної ефективності роботи фінансових установ. Однією із таких технологій є «proximity marketing» або «безпосередній маркетинг», до якого відносять будь-яку систему, що використовує технології місцезнаходження для прямого спілкування з клієнтами через їхні портативні пристрої. Комунікації в режимі реального часу, які використовуються в безпосередньому маркетингу, можуть включати рекламні матеріали, варіанти підтримки клієнтів, а також багато інших стратегій взаємодії, які використовують відчуття «правильне місце, правильний час». Маркетинг на основі близькості знаходження також відомий як гіперлокальний маркетинг (Genchur, 2021), оскільки завдяки своїй цілеспрямованій формі дозволяє суб'єктам бізнесу демонструвати рекламні акції споживачам у невеликих локаціях.

Технології, покладені в основу «proximity marketing» (NFC, Bluetooth Beacons, QR-коди, WiFi, RFID) знаходять все більше застосування в діяльності фінансових установ, зокрема банків, а також ФінТех компаній. Обсяги безготівкових операцій щорічно зростають, а у майбутньому подальше їх збільшення можливе у тому числі за рахунок використання NFC-чипів, що вбудовуються в будь-які фізичні продукти та можуть стати власним платіжним

терміналом і дати можливість одним рухом провести фінансову транзакцію. Ще одним способом безготівкової оплати, який уже знайшов застосування у повсякденному житті, є використання QR-кодів. Цей спосіб розрахунків, як правило, є швидшим, зручнішим та вигіднішим порівняно із традиційними безготівковими розрахунками.

Принцип використання технології RFID у банківській діяльності полягає в можливості радіочастотної ідентифікації клієнта, яку можна зробити на відстані. За рахунок цього менеджер банку може отримати дані про клієнта, його найпоширеніші причини звернення до банку та іншу інформацію ще до моменту безпосередньої взаємодії. Це дозволяє максимально персоналізувати роботу з клієнтами, підвищити швидкість і якість обслуговування, надавати консультації з урахуванням потреб і особливостей клієнта (Margulis et al., 2019).

Перспективною технологією в безпосередньому маркетингу є використання Bluetooth Beacons або iBeacons, що полягає в установці мініатюрних маячків, що реагують на наближення та активують розсилку наперед підготовленої інформації на смартфон клієнта (Gajanova et al., 2019). Використання цієї технології у банківській діяльності дозволяє вибудувати персональний діалог з відвідувачем через його смартфон: при вході у відділення банку йому пропонуються спеціальні продукти банку з урахуванням кредитної історії, активності за рахунком тощо. Однак недоліком застосування цієї технології є обов'язковість встановлення необхідного додатку на смартфон клієнта.

Сучасні технології, що використовуються в «proximity marketing», дозволяють досягти ряду переваг в обслуговуванні клієнтів фінансових установ, зокрема налагодити особистісні відносин між банком і клієнтом, створюючи тим самим персоналізований підхід до кожного; підвищити зацікавленість і утримати клієнтів; збільшити частку безготівкових операцій;

сформувати конкурентні переваги порівняно з іншими фінансовими посередниками тощо (Russo et al., 2021).

Однак ефективність «proximity marketing» залежить від простоти, дозованості та доречності його використання, адже надмірна кількість інформаційних повідомлень може сприйматися клієнтом як спам і викликати роздратування замість привернення уваги.

Таким чином, при правильному виборі стратегії використання та наявності якісного технологічного забезпечення «безпосередній маркетинг» може стати дієвим інструментом підвищення конкурентоспроможності фінансових установ, залучення нових та утримання існуючих клієнтів.

Список використаних джерел

1. Gajanova L., Nadanyiova M., Kliestikova J., Olah J. 2019. The Potential of Using Bluetooth-based System as a Part of Proximity Marketing in the Slovak Republic. *Marketing and Management of Innovations*. № 2. P. 239-252. DOI: 10.21272/mmi.2019.2-21
2. Genchur N. 2021. Hyperlocal Marketing Strategies Your Local Business Needs. *GroundTruth*. URL: <https://www.groundtruth.com/insight/hyperlocal-marketing-strategies/>
3. Margulis A., Levesque N., Boeck H. 2019. Proximity marketing in banking: lessons from retail and entertainment industries. *International Journal of Technology Marketing (IJTMKT)*. Vol. 13. No. 3/4. pp. 401–427. DOI: 10.1504/IJTMKT.2019.104584
4. Russo Spina T., Bifulco F. 2021. *Digital Transformation in the Cultural Heritage Sector: Challenges to Marketing in the New Digital Era*. Springer, Cham, 219 p. DOI: 10.1007/978-3-030-63376-9

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС

*Акопян Дарина Едуардівна,
аспірантка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Основною тенденцією світової економіки на сьогодні є формування цифрової економіки як в межах однієї країни, так і в світовому масштабі. Для її успішного розвитку важливим аспектом є цифрова трансформація фінансового сектора, зокрема банківської системи як його складової.

Термін “цифрова економіка” (digital economy) з’явився в 1995р. одночасно у канадського професора менеджменту Д.Топскотта з Університету Торонто та американського інформатика Н.Негропонте і швидко набув поширення.

Цифрова економіка почала розвиватися наприкінці 1950х років, а цифрові інновації з 1960х рр. активно поширюються в світі. На якісно новий етап розвитку цифрова економіка перейшла у 1990ті роки з глобальним поширенням інтернету і мобільного зв’язку (Пищуліна, 2021).

Під цифровою економікою ми розуміємо економіку, в якій основними засобами виробництва виступають цифрові та інформаційно-комунікативні технології, які змінюють усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства (Карчева та ін., 2017).

Цифровізація (діджиталізація) передбачає насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливує інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір (2021).

Цифровізація в банківській діяльності являє собою сукупність інновацій економічного, інституційного, організаційно-управлінського характеру у

будь-якій сфері функціонування банку, що пов'язані з впровадженням цифрових технологій (Кльоба, 2018). Основною метою таких заходів є підвищення ефективності та результативності діяльності банку. Цифровізація банківської діяльності дозволяє збільшити клієнтську базу, зменшити операційні та адміністративні витрати, підвищити ефективність управління ризиками і фінансову стійкість, що в кінцевому результаті робить банк конкурентоспроможним і прибутковим.

Цифрова трансформація фінансового сектору призвела до появи на ринку нових учасників, що впливають на банківський бізнес. Ці нові гравці можуть виступати або в якості конкурентів банківських установ, або співпрацювати з ними. До цих нових учасників належать такі (Гулей, 2019):

1. Big-Tech – великі технологічні компанії, що створюють власні екосистеми (Google, Amazon, Microsoft, Alibaba)

2. Необанки – компанії, що надають банківський і платіжний сервіси без традиційної мережі банківських відділень (Monobank в Україні, Atom Bank у Великій Британії, Fidor Bank у Німеччині).

3. FinTech – високотехнологічні компанії-стартапи, які застосовують інноваційні технології з метою удосконалення й оптимізації надання та отримання фінансових послуг (EasyPay, AtticLab).

Саме інноваційні розробки FinTech стимулюють трансформацію усієї сфери фінансових послуг. Такі послуги FinTech, як кредитні, депозитні, платіжні, клірингові та розрахункові послуги, послуги з управління активами прямо впливають на банківську діяльність, створюючи конкуренцію банку. Проте тенденція до співпраці банків і FinTech є більш характерною на сьогодні. Наприклад, компанія «4bill» співпрацює з сімома українськими банками (ПУМБ, Таскомбанк, Приватбанк) і виступає інтегратором платіжних послуг. Іншим прикладом може бути FinTech компанія «Karowai», яка

розробляє комплексні, та інноваційні фінтех-продукти та рішення для банків та фінансових установ(Акордбанк, Unexbank).

Така співпраця банків і FinTech є взаємовигідною: банки мають власну клієнтську базу, репутацію на ринку і необхідні фінансові ресурси, а FinTech-стартапи – високий інноваційний потенціал. Поєднання цих аспектів дозволяє надавати клієнтам сучасні фінансові послуги. Основними напрямками співпраці є платіжні сервіси, системи штучного інтелекту, автоматизація бізнес-процесів, Big Data.

В Україні активно підтримується розвиток цифрової економіки і зокрема діджиталізація у сфері фінансових і банківських послуг. Так, Національним банком України разом з Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб розробили і затвердили Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Дана стратегія визначає пріоритети та цілі розвитку у п'яти основних стратегічних напрямках, одним з яких є інноваційний розвиток.

Відповідно до цієї Стратегії, інноваційний розвиток фінансового сектору включає (2021):

- розвиток відкритої архітектури фінансового ринку та оверсайта (упровадження нових стандартів та форматів платежів ISO 20022);
- забезпечення розвитку ринку FinTech, цифрових технологій та платформ регуляторів (забезпечення розвитку цифрових технологій, комп'ютерного проектування, аналізу big data, blockchain, автоматизації, роботизації і використання штучного інтелекту);
- забезпечення розвитку SupTech&RegTech (сприяння використанню новітніх IT-технологій регуляторами);

– розвиток цифрової економіки (розвиток системи віддаленої ідентифікації BankID НБУ та онлайн-сервісів фінансових послуг, розвиток та використання хмарних технологій, розвиток ІТ-інфраструктури).

Таким чином, цифрова трансформація банківської діяльності є на сьогодні об'єктивною необхідністю для банків задля збереження конкурентоспроможності на ринку. Така зміна банківської моделі сприятиме наданню якісних і зручних банківських послуг з одного боку, а з іншого - ефективності та прибутковості діяльності банку.

Список використаних джерел

1. Пищуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 16.11.2021)

2. Карчева Г.Т., Огородня Д.В., Опенько В.А. 2017. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та світової економіки. Фінансовий простір. №3(27). С.13-21.

3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#n13> (дата звернення: 16.11.2021)

4. Кльоба Л. Г. 2018. Цифровізація – інноваційний напрям розвитку банків. Ефективна економіка. № 12. С. 1-8.

5. Гулей А. І., Гулей С. А. 2019. Цифрова трансформація вітчизняного банківського середовища в умовах розвитку фінтех-екосистеми. Український журнал прикладної економіки. Т. 4. № 1. С. 6–15.

6. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686> (дата звернення: 16.11.2021)

АНАЛІЗ КАПІТАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ

*Пігуль Наталія Георгіївна,
к.е.н., доцентка,
Іванчук Катерина Василівна,
магістрантка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Перспективи розвитку банків багато в чому визначаються рівнем їх капіталізації. З одного боку, висока капіталізація банківської системи дозволяє фінансово підтримувати економічний розвиток країни і гарантувати стабільність в умовах глобалізації та міжнародної фінансової інтеграції. З іншого боку, достатній обсяг власних коштів банків забезпечує їх стабільну роботу і допомагає мінімізувати ризики, пов'язані з функціональним процесом. В результаті забезпечення достатнього обсягу банківського капіталу є однією з основних проблем, оскільки недолік капіталу є найбільшою загрозою стабільності вітчизняної банківської системи.

Аналіз динаміки кількості банків в Україні за 2016–2020 рр. свідчить про те, що починаючи з 2016 року кількість функціонуючих банківських установ скоротилася на 23 одиниці. Протягом 2016-2020 рр. у банківському секторі України спостерігається тенденція до зменшення кількості банків з іноземним капіталом: якщо у 2016 році їх кількість становила 38, то вже у 2020 році – 33 (2021).

У 2018 році банки перейшли на новий стандарт МСФЗ 9 та в результаті власний капітал банківського сектору зменшився на 27 млрд. грн., і близько 90 % цієї суми сформували державні банки.

Особливістю банків України є висока питома вага статутного капіталу у структурі власного капіталу. Проаналізувавши дані щодо питомої ваги статутного капіталу банків України за 2017-2020 рр., можемо зробити висновок, що найбільш чисельними є банки з приватним капіталом і вони

містять лише 6,24 % статутного капіталу всієї банківської системи. У 2018 р. 0,61 % статутного капіталу банківської системи України припадало на неплатоспроможні банки, при цьому банки іноземних банківських груп містили 28,12% статутного капіталу протягом 2018-2020 рр. За досліджуваний період частка статутного капіталу усіх банків найбільше зосереджена у групі банків з державною часткою (2021).

Одним із факторів, що впливає на фінансові результати банківського сектору України є надмірна частка проблемних (непрацюючих) кредитів. Створення значних резервів під знецінення кредитів та погіршення якості кредитного портфеля банків є основними причинами, що вплинули на зростання власного капіталу та зниження ефективності його використання. Слід зазначити, що вперше за останні роки обсяг проблемних кредитів (NPL) у 2019-2020 рр. в українських банках знизився нижче рівня 50 % і на 1 січня 2021 року становив 41,0 %. Якість кредитних портфелів покращилася в банках усіх груп.

Покращення показника проблемних кредитів спостерігається за всіма складовими банківської системи: загалом за державними банками частка NPL знизилась до 57,4 %, за банками іноземних банківських груп – до 27,9 %, за приватними банками з українським капіталом – до 14,6 % (2021). На сьогодні частка проблемних кредитів є все ще високою, проте не створює суттєвих ризиків для фінансового сектору, адже рівень їх покриття резервами перевищує 95 %. Попри незначний прогрес, банки повинні й надалі позбуватися непрацюючих активів. У більшій мірі це стосується державних банків, на які припадає три чверті всіх проблемних кредитів.

Також важливим показником для оцінки рівня капіталізації банків є норматив адекватності регулятивного капіталу (H2), який визначається як співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зменшених на суму створених відповідних

резервів за активними операціями та на суму забезпечення кредиту безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у вигляді застави майнових прав і зважених за ступенем кредитного ризику (2021). Нормативне значення коефіцієнта Н2 для діючих банків повинно бути не менше 10 % (рис.1).

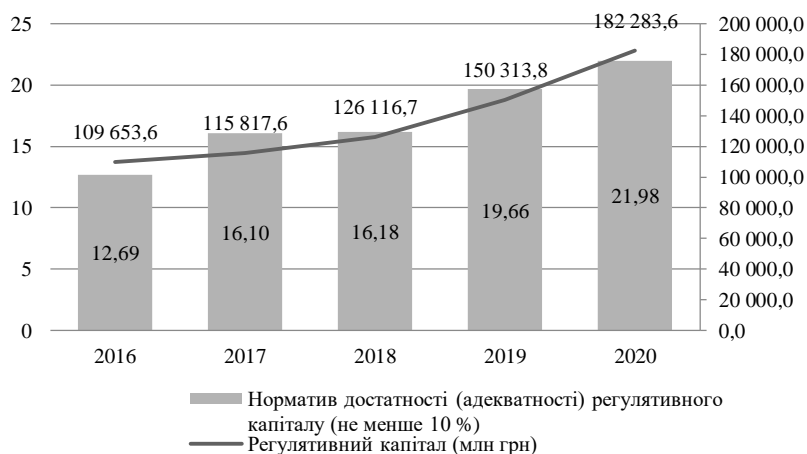


Рисунок 1 – Регулятивний капітал та норматив адекватності регулятивного капіталу за 2016 – 2020 рр.

Адекватність регулятивного капіталу банківського сектору з 2017 року постійно зростає і станом на 01.01.2021 рік складає 21,98 %, що значно вище за мінімально необхідний рівень.

Сьогодні банківська система є достатньо капіталізованою. Банки з запасом перевищують норматив достатності регулятивного капіталу (Н2) – 19,7 % за нормативного значення 10 %. Відповідно значної потреби у підвищенні мінімального розміру статутного капіталу банків немає.

Ефективність використання власного капіталу характеризує коефіцієнт

його рентабельності. Слід відмітити, що рентабельність капіталу з 2016 по 2020 рік має тенденцію до зростання і на початок 2020 року складає 33,45 %. Проте з 2020 року показники рентабельності капіталу різко скоротились і складають 19,2 % (2021).

Отже, здійснивши дослідження, ми прийшли до висновку, що до основних факторів, які значно вплинули на розмір вітчизняного банківського капіталу можна віднести: світова пандемія (Covid -19); зниження попиту на банківські послуги; зниження якості кредитів; зберігається висока питома вага проблемних кредитів (NPL) у кредитному портфелі банків.

Список використаних джерел

1. Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу. (б. д.). 2021. Національний банк України. https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123465
2. Національний банк України. (б. д.). 2021. Банківський нагляд. Основні показники діяльності банків України <http://www.bank.gov.ua>.
3. Кількість банків в Україні (2008-2021). (б. д.). Ставки, індекси, тарифи. <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>
4. Дані наглядової статистики. (б. д.). 2021. Національний банк України. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2>
5. Звіт про фінансову стабільність. (б. д.). 2021. Національний банк України. <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>.
6. Про розподіл банків на групи. (б. д.). 2021. Офіційний вебпортал парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr040500-21>.

АНАЛІЗ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА ФАКТОРІВ, ЩО ДЕТЕРМІНУВАЛИ ЙОГО РІВЕНЬ

*Лор Анастасія Костянтинівна,
аспірантка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Капітал банків та необхідний рівень його достатності є важливим підґрунтям забезпечення фінансової стабільності на мікро- та макрорівнях банківської системи. Завдання забезпечення достатності ускладнюється тим, що на його рівень впливає значна кількість факторів ендегенного та екзогенного походження.

До складу найвагоміших ендегенних факторів ми включаємо: геополітичні ризики, геокономічні ризики, сформовані станом світової економіки; політичну та економічну ситуацію у країні; ефективність банківського регулювання та нагляду (Богдалов, 2003; Мельник, 2007; Торяник, 2008; Яремчук, 2011). Найвагомішими ендегенними факторами виступають фінансові (розмір банку, структура фінансування та активів, ризик втрати фінансування, основні напрями витрат, стабільність джерел доходів, операційна ефективність) та нефінансові (стратегія, стійкість конкурентних переваг) параметри бізнес-моделі банку.

Одночасна та потужна дія цих факторів призводила, і надалі може призводити до критичного зниження достатності капіталу банку, до втрати платоспроможності окремих банків та як наслідок до системних криз.

Наразі банківська система України достатньо капіталізована, про що свідчать дані, представлені на рисунку 1.

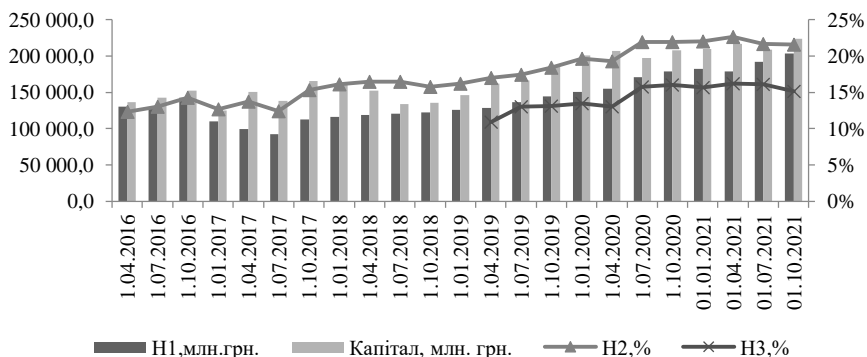


Рисунок 1 – Динаміка обсягів капіталу та нормативів капіталу банківської системи України за 2016-2021 рр. (НБУ, 2021)

Банківський сектор України завдяки ефективним діям банківського менеджменту та вжитим регуляторним заходам доволі успішно впорався із наслідками банківських криз 2008/2009 рр. та 2014/2019 рр. та був готовим до пандемічної кризи: прибуток та рентабельність капіталу зростають (у першу чергу завдяки зростанню операційних доходів), а банки системно виконують мінімально встановлені вимоги до капіталу (НБУ, 2021).

У поточних умовах можна стверджувати, що банки готові до впровадження раніше відкладених вимог до капіталу. Ці вимоги включають формування буферів капіталу: буфер консервації капіталу в розмірі 2,5 % активів, зважених за рівнем ризику, для всіх банків та буфер системної важливості в діапазоні 1-2 % для системно важливих банків. Банки зможуть використовувати буфер консервації для поглинання збитків у несприятливий період, а використання додаткового буфера системної важливості підвищить здатність системно важливих банків протистояти кризовим явищам, що можуть призвести до нищівних наслідків для усєї банківської системи (НБУ, 2021).

Список використаних джерел

1. Богдалов Р. Х. (2003). *Собственный капитал банка и управление им* [Автореферат дисертации канд. экон. наук, Саратовский государственный социально-экономический университет].
2. Мельник К. С. (2007). *Развитие подходов к оценке достаточности капитала в свете нового Базельского соглашения по капиталу* [Автореферат дисертации канд. экон. наук, Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов].
3. Горяник Ж. І. (2008). *Забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків* [Дисертація. канд. экон. наук Українська академія банківської справи НБУ].
4. Яремчук О. В. & Ларіонова К. Л. (2014). Аналіз достатності власного капіталу банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 1 (10) DOI: 10.18371/fcaptr.v1i10.29107
5. Національний банк України. (2020). *Нормативи капіталу та їх складові*. <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1#1>
6. Національний банк України.(2021). *Звіт про фінансову стабільність Червень 2021*. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2021-H1.pdf?v=4
7. Національний банк України.(2021). *Огляд банківського сектору, листопад 2021 року*. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-listopad-2021-roku>
8. Національний банк України.(2021). *Річний звіт Національного банку України за 2020 рік*. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2020.pdf?v=4

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

*Миненко Сергій Володимирович,
аспірант,
Штефан Артем Валерійович,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

В Україні з початку 2020 року комерційним банкам необхідно було значно більше приділити увагу розвитку якісного обслуговування клієнтів дистанційно, засобами мережі Інтернет. Небезпідставно, адже населення – клієнти банків, багато часу проводило вдома. Тому актуальною і нині є тісна інтеграція ІТ-технологій для зручної взаємодії клієнтської бази з представниками банківських установ засобами мобільних додатків з широкими можливостями та іншими продуктами цифровізації, ефективнішого протистояння шахрайству. Враховуючи негативний фон пандемії, реалізація цих завдань та й взагалі функціонування банків стало можливим, у тому числі, й завдяки програмам підтримки з боку Національного банку України (протягом минулого року існування на території країни припинив лише 1 банк) (Агрес & Томашевський, 2021). Діджиталізація також задає вектор розвитку популяризації банків за допомогою певної соціальної гри у вигляді реферальних програм. Прикладом введення такої інновації можна навести Monobank.

З іншого боку, провівши більш глибоку ретроспективу, неважко помітити, що кількість діючих банків усередині країни скоротилася зі 175 у січні 2008 року до 74 станом на 1.01.2021 (рис. 1). Протягом року їх кількість скоротилася ще до 71 (01.10.2021) (Мінфін, 2021).

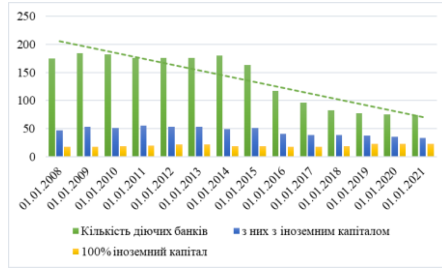


Рисунок 1 – Кількість комерційних банків в Україні

Побудовано на основі даних з джерела (Мінфін, 2021)

Останнім часом також спостерігається певне згортання діяльності функціонуючих банків, що можна простежити за такими показниками як кількість структурних підрозділів (рис. 2), банкоматів (рис. 3), працівників банків (рис. 4).

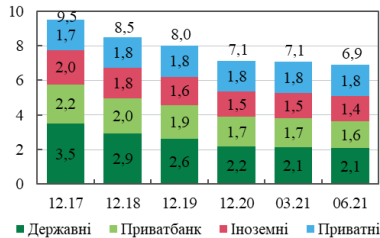


Рисунок 2 – Кількість структурних підрозділів, тис. од.

Побудовано на основі даних з джерела (НБУ, 2021)

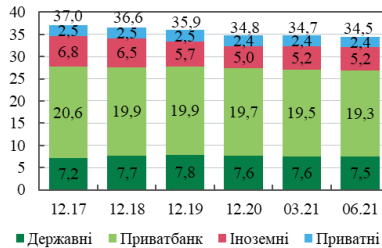


Рисунок 3 – Кількість банкоматів, тис. од.

Побудовано на основі даних з джерела (НБУ, 2021)

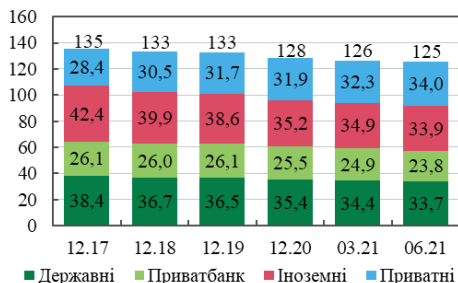


Рисунок 4 – Облікова чисельність штатних працівників банків, тис. од.
 Побудовано на основі даних з джерела (НБУ, 2021)

Варто зауважити, що з 2014 року ця сфера діяльності зазнала серйозних змін, спричинених низьким рівнем довіри населення до багатьох, насамперед українських банків, через геополітичну нестабільність, значну волатильність валютного курсу тощо. Негативні очікування, надання переваги отриманню вигод відразу, без вкладень, з боку населення призвели до скорочення попиту на деякі банківські послуги (наприклад, відкриття депозитних рахунків) і, як наслідок, помітного зменшення кількості банків. При цьому, банків зі 100% іноземним капіталом стало більше за розглядуваний період (НБУ, 2021; Бишовець, 2021).

Резюмуючи, потрібно вказати на необхідність подальшої реорганізації вже існуючих банків з врахуванням переважаючих настроїв серед потенційних клієнтів, регулярну підтримку з боку держави. Для найбільш соціально значимих банків провести процедуру націоналізації для підвищення довіри у громадян (Машлій & Дробняк, 2021). У майбутньому – установам, що збираються вийти на ринок, варто застосовувати маркетингову стратегію бенчмаркінгу.

Список використаних джерел

1. Агрес, О. Г., & Томашевський, Ю. М. (2021). Вплив Covid-19 на стан та перспективи розвитку комерційних банків. У *Трансформаційні зміни національної економіки в умовах євроінтеграції* (с. 132–136). Львівський національний аграрний університет. URL: <http://lnau.edu.ua/lnau/files/zbirnyktezmev020621.pdf#page=132>.

2. *Показники діяльності банків (2008-2021)*. (б. д.). Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/>.

3. Національний банк України. (2021, 10 серпня). *Огляд банківського сектору, серпень 2021 року*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-serpen-2021-roku>

4. Бишовець, А. О. (2021). Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. У *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасні концепції розвитку* (с. 319–321). Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Economic_Department/ZBIRNUK%20KONFER%2031%2005%2021/ZbD196rnik_tez_21-5672_.pdf#page=320.

5. Машлій, Г. Б., & Дробняк, І. В. (2021). Сучасний стан діяльності комерційних банків в Україні. У *Світ економічної науки* (с. 20–21). Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/35738/3/Suchasnyu_stan_%20dial'nosti_%20Okomertsiynykh_%20bankiv_v_Ukrayini.pdf.

6. Хижинська, О. А., & Волкова, В. В. (2021). Банківська система України: сучасний стан, проблемні аспекти та перспективи розвитку. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*, 2(13), 284–289.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF BANKING SECTOR DEVELOPMENT IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF DIGITIZATION

*Yuliia Humenna, PhD, Senior Lecturer,
Inna Tiutiunyk, PhD, As. Prof,
Viktoriia Moskalenko, student,
Sumy State University, Sumy*

The digital economy dates back to the mid-1990s. Launched at that time, mobile communications and the subsequent creation of the Internet contributed to the development of digitalization as a process of transition from physical to digital data. Such data can be copied, distributed, stored at no extra cost, duplicated, moved, expanded, searchable, analysed, edited and improved. The urgency of this topic is related with the transition to digitalization of banking institutions which are the key actors in the economic activity of the country. Banks play an important role in the functioning and development of the state payment system, they are key source of credit for many areas of business, and are safe and reliable keepers of funds.

The studies of many scientists are devoted to the investigation of the development and impact of digitalization of the economy on the banking system. However, the issues of digital transformation in the banking sector, in particular key barriers and ways to overcome them, remain insufficiently researched and systematized.

The National Bank of Ukraine together with the Ministry of Digital Transformation are working to develop and gradually implement the digitalization of the banking system in Ukraine. The main purpose of such institutions is to create the digital state. According to public authorities the main advantage of the digital state is the minimization of queues for certificates, copies of documents which in turn allows people not to waste their time and experience stress. That is, a person can do and design everything from a mobile phone or computer, regardless of location. The progress of the banking sector under the influence of digitalization

today is presented by many applications, application programming interfaces and artificial intelligence. Thus, the digitization process makes financial services simpler, more comfortable and more accessible to everyone.

Thanks to the digital economy in the new economic environment, the consumer takes the first position, so banks are restructuring internal processes and services within customer-oriented approach. Innovative technologies and digitalization have a significant impact on the intangible nature of banking. Nowadays, the Internet is the channel for simplifying and facilitating the use of innovations and providing of banking services. Among the innovative banking products today are: mobile banking, Internet banking, contactless payments, "Zone 24", electronic remainder, POS-terminal in retail outlets, self-service terminal.

Mobile banking gives the possibilities for consumers to find out the balance on the account, make payments, transfer funds, etc. The mobile phone has already replaced the plastic card as a means of payment. The examples of Internet banking are: money transfers between the same or different banks, replenishment of e-wallets, payment for services, taxes, fines, replenishment of mobile and Internet accounts, the ability to open a new account, deposit or loan. Contactless payments consider payments for goods via smartphones, watches, and tablets. Product "Zone 24" allows the customer to consult with a call center specialist, leave applications for services and more. The service "electronic remainder" works in the bank's cash desk and terminal. The rest of the funds are credited to the mobile account or card. POS-terminal in retail outlets give the possibilities to pay in the store by payment card or phone. Self-service terminal consider implementing of transactions through terminals that is much convenient for bank clients.

Despite the advantages of the digitalization process for the economy in general and the banking sector in particular, the process of transition to digital format has a number of disadvantages and problems, namely:

1. Low level of financial literacy and trust of the population. The rapid movement of globalization processes is complicating financial systems with new financial products and services for which our population is completely unprepared.

Low level of financial literacy leads to irrational spending of funds, as a result, there are debt obligations, inefficient investment of funds and the formation of pension savings. In 2019, the National Bank of Ukraine (NBU) took a step to increase financial literacy. The NBU has developed a "Financial Literacy Strategy of Ukraine" (The National Bank of Ukraine, 2019).

2. Distrust of the population. Due to the fact that most citizens have no idea about the financial market and investment opportunities, there is the distrust before various financial institutions.

3. Fraud as the consequence of low financial literacy.

4. Increasing in cyber-attacks and cybercrimes. The development of the digital economy has led to the emergence of cyberspace. At present, no sector of the economy can function fully without computer equipment and Internet communication. Such information space contains a variety of encrypted information about members of society, events and phenomena in it. Such information is quite valuable for hackers, so the number of cybercrimes directly depends on the development of digitalization.

5. Reducing the number of jobs. Due to the fact that there are non-cash payments and many banking transactions can be carried out in Internet banking, a large number of bank branches have closed that has led to the reduction in jobs for qualified professionals.

6. High competition between banks and FinTech (Financial technology) companies. Thanks to the process of data digitization, FinTech companies have emerged that create innovations. They make payments, provide personal loans, insurance, and financial consulting which are considered as the part of a comprehensive banking service. FinTech companies are competitors of the banks. Unlike banking institutions, FinTech companies are exempt from most legal restrictions, so they occupy a leading position.

7. Low level of innovation development. Currently, the banking sector is under the influence of the economic crisis, so the level of funding for innovative technologies, programs and services is low.

Analysing the above problems of banking digitalization considers the ways to solve them:

1. Develop programs for financial education in schools, develop a National Program for Financial Literacy, create a Financial Literacy Commission and a special Internet resource.

2. Adopt the Law "On protection of the rights of consumers of financial services", to form the Bureau for financial protection of consumers.

3. Develop and disseminate as much information as possible on recommendations on cyber security and fraud in newspapers, on TV, through advertising on the Internet, radio, etc. (2021).

4. Involve more young people in the profession of IT specialist.

5. In order to maintain the competitiveness of banks, it is necessary to carry out full digitalization of services.

6. Use artificial intelligence as often as possible. It will help reduce bank costs and improve the quality of services.

Thus, the development of the banking system is closely linked to the development of the country's economy and the development of financial relations in general. Although digitalization gets a lot of attention, it is still underdeveloped. Despite all the advantages of the digitization process, there are many problems. To solve them requires a number of measures that will primarily affect the economic development of society.

* The article was written within the project no. 0120U100473 entitled "Formation of Tools for the Ukrainian Economy Unshadowing Based on Causal Modeling of Interaction Trajectories of Financial Intermediaries".

References

1. The National Bank of Ukraine (2019). Financial Literacy Strategy: Version 1.0. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/en/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-bachennya-strategiyi-finansovoyi-gramotnosti> (12.11.2021).

2. Cyber security & fraud prevention learning guide (2021). Retrieved from: <https://cba.ca/fraud-prevention-101> (05.11.2021).

РОЛЬ АУТСОРСИНГУ В ЗНИЖЕННІ ОПЕРАЦІЙНИХ РИЗИКІВ ЕЛЕКТРОННОГО БАНКІНГУ

*Литвиненко Діана Ельвінівна,
магістрантка,
Криклій Олена Анатоліївна,
к.е.н., доцентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Сьогодні поряд з вагомими перевагами, система електронного банкіngu зумовила появу специфічних ризиків на банківському ринку, які, у разі їх реалізації, можуть призводити до значних фінансових та нефінансових втрат.

В актуальності теми управління ризиками електронного банкіngu велику роль грає COVID-19, що зумовив швидку цифровізацію багатьох сфер діяльності, в тому числі - банківської системи. Цифровізація, в свою чергу, викликає зростання ризиків.

COVID-19 та його мутації, ризики нових хвиль пандемії й надалі залишатимуться фактором економічної невизначеності. Попри це, банківський сектор зберігає операційну ефективність - цьому сприяє швидка переорієнтація банків на роботу в умовах карантинних обмежень (власне цифровізація) (НБУ, 2021).

У січні-квітні 2021 року з рентабельністю капіталу понад 15% працювало 26 банків, яким належить майже дві третини активів сектору. Високу прибутковість сектору забезпечували значні темпи зростання чистого процентного і чистого комісійного доходів (20%). Операційні витрати теж збільшувались, однак значно повільніше. Тож сектор зберіг високу операційну ефективність (НБУ, 2021).

Оскільки для електронного банкінгу найбільш вагомим є операційний ризик, то запропонуємо методи зниження такого ризику за допомогою аутсорсингу.

Національний банк України визначає, що «аутсорсинг – це виконання певних функцій і робіт, які традиційно вважаються «внутрішніми» і виконуються штатними працівниками, шляхом залучення зовнішніх незалежних сторін на договірній основі» (Арбузов та ін., 2011).

Базельський комітет з банківського нагляду визначає банківський аутсорсинг як «використання послуг установою, діяльність якої регулюється, у цей час або у майбутньому, третьої сторони (афільованої структури у межах корпоративної групи або організації, що є зовнішньою відносно до корпоративної групи) для виконання на постійній основі діяльності, що звичайно здійснюється самою регульованою установою».

В Україні на сьогодні банківський аутсорсинг знаходиться на початковій стадії свого розвитку. Він характеризується поступовим, короткостроковим та частковим передаванням певних функцій на аутсорсинг (Домінова, 2018).

Вітчизняні банки передають на аутсорсинг операції, що пов'язані з управління персоналом (підвищення кваліфікації), маркетингові дослідження, фінансовий аналіз тощо. Зі зростанням популярності впровадження електронного банкінгу у банківській системі найбільшого значення набирає ІТ-аутсорсинг.

Так, уже з 2009 року «Райффайзен банк Аваль», «Альфа-Банк» та «Дельта Банк» передали на аутсорсинг-обслуговування банкомати та інформаційні кіоски компанії ЗАТ «Український процесинговий центр» (UPC). Ця компанія станом вже у 2021 році на умовах аутсорсингу обслуговує 4 859 АТМ, 41 050 POS-терміналів та 8,1 млн банківських карток (2021).

Загалом 36 банків є клієнтами ЗАТ «Український процесинговий центр» (UPC) (Домінова, 2018).

За результатами дослідження можна систематизувати переваги та недоліки співпраці банківської установи з ІТ-компанією, що надає послуги на умовах аутсорсингу (рисунок 1).

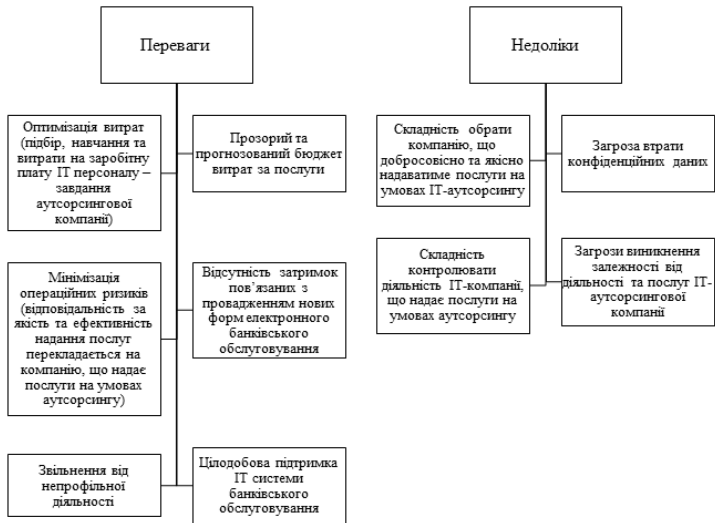


Рисунок 1 – Переваги та недоліки співпраці банків з ІТ-компанією, що надає послуги на умовах аутсорсингу

Тож, співпраця з аутсорсинговими компаніями характеризуються як перевагами, що впливають на рентабельність діяльності та підвищують конкурентоспроможність банку на ринку, так і недоліками, що мають бути враховані та сформовані заходи щодо їх мінімізації.

Варто зазначити, що на сьогодні немає єдиної думки стосовно того, які послуги доцільно передавати на аутсорсинг та для яких банків і в який період співпраця з аутсорсинговими компаніями є ефективною (Страхарчук, 2010).

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки: у системних банків-лідерів немає потреби цілком відмовлятися від аутсорсингу, оскільки це дозволяє перекладати непрофільні послуги банку на сторонню організацію.

Також варто зауважити, що ІТ-аутсорсори є першими, хто дізнається про новітні технології, тому банкам потрібно співпрацювати надалі з аутсорсинговими компаніями або ІТ-консультантами для вчасного впровадження, оновлення та удосконалення власних систем електронного банкіngu.

Список використаних джерел

1. Страхарчук, А. Я., & Страхарчук, В. П. (2010). Інформаційні системи і технології в банках: навч. посіб. К.: УБС НБУ: Знання.
2. Арбузов, С. Г., Колобов, Ю. В., Міщенко, В. І., & Науменкова, С. В. (2011). Банківська енциклопедія.
3. The Joint Forum. Outsourcing in Financial Services. Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements
4. Домінова, І. В. (2018). Методи зниження операційних ризиків електронного банкіngu за допомогою аутсорсингу.
5. Офіційний сайт ЗАТ «Український процесинговий центр». (2021, March 11). Ukrainian processing center. <https://upc.ua/>
6. Лавров, Р. В. (2016). Реализация аутсорсинговых решений в банковской среде. Фінансові дослідження, (1), 43-47.
7. Національний банк України. (2021, June). Звіт про фінансову стабільність | Червень 2021 року. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2021-H1.pdf?v=4

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ НА ОСНОВІ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ РИЗИК-ФАКТОРІВ

*Павленко Людмила Дмитрівна,
к.е.н., старша викладачка,
Кожушко Ірина Олександрівна,
студентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Діяльність банків залишається однією з ризикованих на сьогоднішній день. Чутливість банківської системи до змін в економічному, соціальному та політичному середовищі, поява нових інноваційних технологій вимагає від банків миттєвої реакції та дій. На основі ґрунтовного вивчення теоретичних аспектів сутності та джерел походження банківського ризику можна стверджувати, що уникнення негативних наслідків можливе лише за умови побудови сучасної системи управління ризик-менеджменту.

Особливої уваги для вітчизняних банків в умовах пандемії, зумовленою коронавірусною хворобою COVID-19 набувають питання як уникнути ризику банкрутства, досягти довгострокового забезпечення стабільного положення на ринку, які необхідно застосовувати методи та інструменти для управління найбільш критичними ризиками.

Одним із основних критичних ризиків банку є кредитний. Відповідно до Постанови НБУ № 64 «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах», кредитний ризик містить: ризик країни; трансфертний ризик; ризик контрагента; ризик інвестицій у дочірні компанії.

Кредитна діяльність спрямована на максимізацію прибутку банку, та має найбільший рівень ризиковості порівняно з іншими операціями. Тому, велику увагу приділяють саме цьому виду ризику, а визначення та впровадження

ефективного інструментарію, який би дозволив його мінімізувати є першочерговим завданням для банків.

Відповідно до вимог НБУ банку необхідно мати ефективну систему управління кредитним ризиком, яка забезпечує своєчасні та адекватні виявлення, вимірювання, моніторинг, звітування, контроль і пом'якшення кредитного ризику як на індивідуальній, так і на портфельній основі (Петрушенко, 2018).

Управління кредитними ризиками в банку визначають як діяльність, яка містить прогнозування і планування рівня кредитних ризиків відповідно до обсягів та видів кредитних операцій, мотивування ефективної організації моніторингу кредитних ризиків, що здійснюють працівники департаменту кредитних ризиків у процесі кредитної діяльності банку, здійснення аналізу та оцінювання чинників виникнення кредитних ризиків та їхнього впливу на показники діяльності банківської установи, контроль за рівнем кредитних ризиків і в разі необхідності здійснення їхнього регулювання з метою забезпечення досягнення стратегічних цілей і поточних завдань діяльності банку (Петрушенко, 2018).

Для управління кредитним ризиком необхідно здійснювати його постійний контроль починаючи з структуризації факторів впливу та закінчуючи моніторингом на безперервній основі. Ключові фактори, що провокують зростання кредитного ризику банку, а також, основні суб'єкти, що мають вплив на процеси його мінімізації кредитного ризику банку наведено на рисунку 1.

Вивчення та ґрунтовний аналіз факторів впливу, дослідження джерел виникнення сприяє кращому розумінню економічної сутності кредитного ризику. Це дозволить банку вдосконалити механізми застосування адекватного інструментарію в процесі управління ним з метою подальшої мінімізації.



Рисунок 1 – Фактори, що призводять до зростання кредитного ризику банку та суб'єкти впливу на процеси його мінімізації (2021, 2020).

Отже, для мінімізації банком кредитного ризику необхідна ефективна система управління, яка формується відповідно до кредитної політики. У внутрішньобанківських положеннях, які б регламентували дії банку в нестандартних ситуаціях (не виключенням є пандемія COVID-19), які можуть спровокувати появу ризику, необхідно структурувати ризик-фактори. Саме якісна структуризація впливу на кредитний ризик факторів, що враховують та дають можливість банку вчасно зреагувати на негативні зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі (враховуючи вимоги мегарегулятора), є одним з ключових елементів в побудові сучасної системи управління кредитним ризиком та його мінімізації.

Список використаних джерел

1. Петрушенко Я. Р., 2018. Управління кредитним ризиком як запорука безпеки кредитної діяльності банку. Електронне фахове видання *«Ефективна економіка»*. № 6.

2. Постанова Правління Національного банку України № № 64 «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18> (дата звернення: 10.01.2021)

3. Постанова Правління Національного банку України № 361 «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v03615> (дата звернення: 30.10.2020)

ФРОД-МОНІТОРИНГ ЯК НАПРЯМОК УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ

*Крухмаль Олена Валентинівна,
к.е.н., доцентка,
Повознюк Юлія Миколаївна,
студентка,
Сумський державний університет, Суми*

Рівень ефективності проведеного кредитного моніторингу в результаті позначається на якості кредитних портфелів банків, а зокрема на частці сумнівних та безнадійних кредитів у їх структурі.

Викликають занепокоєння обсяги неповернених кредитів у банківській системі України. Так, переважно це проблемні кредити після фінансової кризи 2008-2009 рр., проте останнім часом зростає, зокрема, чисельність непогашених позик унаслідок шахрайських дій. Існуючі методи виявлення шахрайства в управлінні банківськими кредитами є недостатньо точними та надійними. Найчастіше використовуються такі загальноприйняті підходи як статистичний, кейс-метод та метод аналогій, але шахрайські схеми 21 століття не можуть бути виявлені за допомогою цих підходів.

Нині економіка багатьох країн відчуває на собі вплив шахрайства. Щоб запобігти руйнівним наслідкам, було застосовано велику кількість підходів, але всі вони мали свої недоліки. Однак машинне навчання виявилось найбільш надійним.

Банки розвинених країн активно використовують такий інструмент моніторингу кредитного процесу як фрод-моніторинг. Фрод (англ. «fraud») – це шахрайство, суть якого полягає у привласненні коштів банківської установи або її клієнтів сторонньою особою. У свою чергу фрод-моніторингом називають превентивні заходи з перевірки вхідної та вихідної інформації на наявність шахрайських дій.

Фрод-моніторинг базується на застосуванні машинного навчання, метою якого є передбачення шахрайства в управлінні банківськими кредитами й уникнення можливої несплати за кредитом, яких не було б виявлено при ручній перевірці кредитного спеціаліста. Однак такі приховані закономірності розкриває машинне навчання.

Оскільки кредитні послуги надаються практично щоденно, генерується великий діапазон даних з основними характеристиками обсягу, різноманітності та мінливості. Існуючий набір даних та їх обробка методом машинного навчання мають чисельний невикористаний потенціал, який кидає виклик традиційним способам вирішення проблем. У нинішню інформаційну епоху неможливо переоцінити потребу в розпізнаванні шаблонів, вилученні інформації, передбаченні та виявленні необхідних даних (Ibukun Eweoya, Ayodele Adebisi A., Ambrose Azeta & Okesola Olatunji., 2019).

У світовій практиці, виконання фрод-моніторингу найчастіше делегується спеціальним, окремим від банків установам. Такі аутсорсингові компанії мають у своєму штаті висококваліфікованих аналітиків, які за результатами аналізу всіх даних про шахрайство роблять прогнози щодо розвитку схем атак і пропонують конкретні заходи протидії. Крім цього, подібні структури, як правило, консолідують інформацію щодо декількох банків, що дозволяє вберегти від небезпеки тих, на кого атака поки не розпочалася. Хоча даний підхід може містити додаткові ризики, залежно від надійності партнера (Bolgar, 2013).

Натомість українські банки не мають великого досвіду застосування фрод-моніторингу у своїй діяльності. Деякі банки віддають перевагу страхуванню збитків, замість того, щоб розробляти ефективні превентивні методи щодо ризиків і, зокрема, вдосконалювати систему кредитного моніторингу.

На відміну від зарубіжних банків, функції фрод-моніторингу яких виконують спеціальні установи на умовах аутсорсингу, великі вітчизняні банки, як правило, використовують власні фрод-моніторингові системи та впроваджують в систему управління ризик-менеджменту банку спеціальні структурні підрозділи до функцій яких входить: формування принципів,

правил і алгоритмів для розпізнавання і превентивного виявлення шахрайських операцій; формування та узгодження взаємозв'язків, що описують підозрілі операції; аналіз можливого шахрайства на основі першого неплатежу по кредиту; розрахунки рівня проблемності кредитних карт; централізоване блокування операцій співробітників і точок продажу на основі перевищення заданого прийнятного рівня ризику та ін (Rats O., 2016).

На нашу думку, фрод-моніторинг в Україні не є системним, а тому й не достатньо ефективним. Про що свідчить хоча б факт відсутності законодавчого регулювання цього напрямку, а також спеціальних нормативних вимог і чітко визначеної методології цих процесів.

Тому задля уникнення внутрішніх та зовнішніх ризиків, пов'язаних із кредитним процесом, рекомендується розробити повноцінну систему фрод-моніторингу і встановити її регулювання на законодавчому рівні. За умови ефективного впровадження, процес фрод-моніторингу успішно виявлятиме шахрайські дії як з боку клієнтів банку чи сторонніх осіб, так і спрямовані від банківських службовців.

Список використаних джерел

1. Bolgar T. (2013). Udoskonalennya monitorynhu bankivs'koho kredytnoho protsesu [Improving the monitoring of the bank credit process]. *Akademichnyy ohlyad*, 2, 36-42. doi: 336.71 [in Ukrainian].
2. Ibukun Eweoya, Ayodele Adebisi A., Ambrose Azeta & Okesola Olatunji. (2019). Fraud prediction in bank credit administration: a systematic literature review [Fraud prediction in bank credit administration: a systematic literature review]. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 11, 3147-3169. ISSN: 1992-8645 E-ISSN: 1817-3195 [in English].
3. Rats, O. (2016). Doslidzhennya osoblyvostey orhanizatsiyi frod-monitorynhu v systemi upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu banku [Research of features of the organization of fraud monitoring in the management system of economic security of the bank]. *Komunal'ne hospodarstvo mist*, 127, 33-38. doi: 336.763 [in Ukrainian].

ДЖЕРЕЛА ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМКИ ЇХ НІВЕЛЮВАННЯ

*Кубах Тетяна Григорівна,
к.е.н., доцентка,
Коломієць Поліна Юрійвна
студентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Банки в своїй діяльності постійно стикаються з різним родом ризиків, джерелами яких можуть бути як внутрішні так і зовнішні фактори. Проведення валютних операцій в Україні, враховуюче нестійкий розвиток економіки та високий рівень залежності від глобалізаційних процесів, робить цей вид діяльності одним з найризикованіших. Оптимізація ризиків, зокрема валютних, є головним у системі чинників, які впливають на фінансовий стан банків та перспективи їх розвитку. Коливання валютних курсів – проблема, що є найбільш актуальною для тих банківських установ, які щодня здійснюють масштабні валютні операції, тому для них особливо важливо запровадити ефективні методи управління валютним ризиком.

Загалом валютний ризик можна визначити, як – наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют і цін на банківські метали (Невмержицька, 2021).

Для врегулювання визначених ризиків, банкам необхідно вдаватися до системи управління валютними ризиками, яка являє собою сукупність методів ідентифікації, аналізу, оцінки, регулювання та контролю, які здійснюються за допомогою інформаційного та нормативного забезпечення згідно завдань, мети та принципів щодо управління ними (2021).

Банкам досить складно прогнозувати яким буде курс і взагалі, якою буде його тенденція в сучасних умовах розвитку світу. Він може змінюватися в

залежності від різних факторів: економічних, соціальних, політичних та інших. Тому перед фінансовим менеджментом банків стоїть завдання враховувати зміни не тільки на зовнішніх та внутрішніх валютних ринках, а також виявляти загрози супутнього характеру.

Аналізуючи тенденцію курсу долара США за останні дев'ять років в Україні (рисунок 1), виникає чітке розуміння того, що політичні події мали не останній вплив на його волатильність.

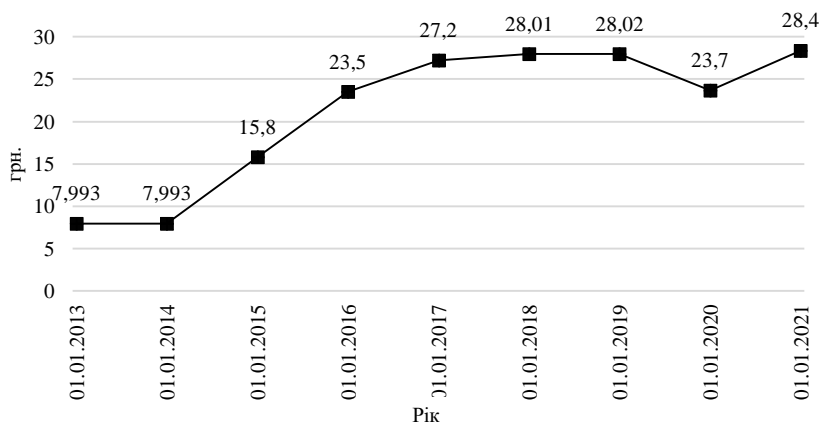


Рисунок 1 – Вартість долара США на початок року протягом 2013 – 2021рр, грн за 1 USD (2021)

Головним фактором зростання курсу у 2014 році, безумовно, стало вторгнення військ Російської федерації на територію України, а також загострення політичної ситуації в країні. Важливо зазначити й те, що передумовами зростання курсу стали події кінця 2013 року – Революція гідності. Країна знаходилася в шоківій ситуації, замороження роботи банків на частині території, як наслідок непогашення кредитів, закриття філіалів банківських установ, втрата потужної виробничої бази яка історично була

акумульована на сході України, нерозуміння подальшого розвитку держави – все це спричинило інфляційний тиск на економіку та знецінення національної валюти. Від’ємне сальдо платіжного балансу також негативно вплинуло на валютний курс.

Одним з важливих чинників які сприяли зростанню валютних ризиків стала затверджена НБУ програма очищення банківського сектору України – «Реформа банківського сектору», яка була реалізована протягом 2014 – 2017 років. Кількість банків в той період зменшилася з 180 до 72, це було зроблено задля прозорості та стабільності, якої потребували користувачі банківських послуг. Це шокова процедура для банківського сектору, що зменшила на той період довіру громадян, але попри це, більшість експертів вважають процес очищення банківської системи позитивним кроком НБУ[4] Під час круглого столу «Банківська система у 2021 році: виклики та перспективи», який відбувся наприкінці грудня 2020 року представники НБУ наголосили, що робота з оздоровлення та підвищення стійкості банківської системи, яка проводиться в 2015 році, дала беззаперечний позитивний результат. Уперше в історії під час кризи банки не стали фактором посилення економічної нестабільності.

У 2019 році гривня зміцнилася на 20%, відповідно це відобразилося на зменшенні вартості одного долару США. В НБУ такі зміни пов’язували з декількома чинниками: зростанням заробітних плат українців, якщо перерахувати їх у долари, темпи інфляції почали зменшуватися, показник становив 4,1% і це був рекорд за останні шість років

Наступним є те, що запозичення на зовнішніх ринках для України стали дешевшими, одночасно значно зросла зацікавленість інвесторів у вітчизняних облігаціях внутрішньої державної позики.

Після покращення показників за 2019 рік, знову спостерігається різке зріст протягом 2020 року. Пандемія Covid-19 дестабілізує економіку не тільки

України, а й всього світу. На початку березня 2020 року в Україні вводять карантинні обмеження, що обумовлює втрату роботи частини громадян, суб'єкти господарювання або уповільнюють темпи свого розвитку, або зовсім згортають свою діяльність. Для стабілізації ситуації та підтримки підприємств, урядом була розроблена «Програма підтримки бізнесу», яка сприяла уникненню колапсу економіки, але не змогла втримати курс на позначці 23,7 грн. за дол США.

Управління валютними ризиками потребує складеної системи, яка пов'язана між собою певними зв'язками. Генератором управлінських рішень є спостережна рада яка фокусує увагу на стратегічному розвитку банку, в свою чергу ризик-менеджмент, внутрішній аудит, бек-офіс є тими підрозділами які покликані вирішувати оперативні задачі, у тому числі з нівелювання валютних ризиків.

Загалом банки використовують два методи управління валютними ризиками, а саме управління валютною структурою балансу та хеджування валютного ризику.

До першої групи належать: структурне балансування за обсягом та строками, конверсійні операції, випередження та відставання, форфейтинг

Іншою сукупністю методів по вирішенню можливої проблеми є хеджування валютних ризиків і до них відносять: ф'ючерси, форварди, своп-контракти, опціони.

Досвіт вітчизняних та іноземних банків дозволив визначити необхідність активного використання строкових контрактів, водночас менеджмент банку має досить уважно відноситись до інструментарію з хеджування для розуміння наслідків та ризиків. У власній валютній діяльності банку буде вигідно дотримуватися принципів хеджування та диверсифікації валютної позиції. Слід також пам'ятати, що, оскільки рівень валютного ризику банку залежить

від зміни валютних курсів, який в деяких випадках досить важко прогнозувати, банкам слід звертатись до сценарних методів управління ризиками.

Турбулентність на світових ринках, зміни клімату, військові конфлікти, виклики які спричиняє COVID 19 для вітчизняної та світової економіки, неякісний менеджмент на рівні банків посилює валютні ризики для всіх учасників фінансової системи. За таких умов банківські установи мають проводити постійний моніторинг валютного ринку й активно застосовувати інструменти для нівелювання ризиків.

Список використаної літератури

1. Невмержицька М.В. Управління валютними ризиками *Державний університет «Житомирська політехніка»*. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/295.pdf> (дата звернення: 29.10.2021)

2. Зрозуміти та відпустити: Причини і результати «великого банківського очищення» НБУ Офіційний сайт НБУ. URL: <https://badbanks.bank.gov.ua/> (дата звернення: 03.11.2021)

3. Марина Нечипоренко Банківська система-2020: з історично низькими ставками та достатнім запасом грошей. Економіка. Укрінформ: веб-сайт URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3159575-bankivska-sistema2020-z-istoricno-nizkimi-stavkami-ta-dostatnim-zapasom-grosej.html> (дата звернення: 03.11.2021)

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОБАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ДОХОДІВ/ ФІНАНСУВАННЮ
ТЕРОРИЗМУ**

*Мордань Євгенія Юріївна,
к.е.н, доцентка,
Діденко Ксенія Вікторівна,
студентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Досвід зарубіжних та вітчизняної фінансової системи свідчить, що головним джерелом проникнення злочинних доходів в економіку виступають фінансові установи, і, в першу чергу, банки. Тому створення ефективної системи захисту та контролю є завданням саме банківського сектору економіки, через що виникає необхідність здійснення масштабних удосконалень в галузі регулювання правовідносин як між усіма суб'єктами банківської системи.

На сьогоднішній день наша держава активно працює в напрямі боротьби з фінансовими злочинами, зобов'язавши банківську систему, як центральну ланку фінансової системи, проводити фінансовий моніторинг щодо виявлення підозрілих фінансових операцій і схем легалізації злочинних доходів їх клієнтами.

Аналіз наукових джерел (Вівчар, 2017; Клименко, 2014; Стельмах та ін., 2014) дозволив нам зрозуміти, що внутрішній контроль – це безперервний процес, що відбувається на всіх рівнях роботи банку та сприяє досягненню мети банку, визначеної стратегією його розвитку. Працювати відповідно до нормативно-правових актів, та контроль за участю у протиправній діяльності – не єдині напрями, що підлягають внутрішньому контролю.

Зарубіжні науковці також працювали над цією проблемою (Tarullo, 2014; Феллаг & Левченко, 2014; Чорнодід, 2015) і багато інших авторів, які в своїх працях визнають особливу роль фінансових установ у питанні легалізації активів, та підкреслюють важливість ефективності внутрішнього контролю як необхідної частини корпоративного управління.

Відповідно до положення НБУ внутрішній контроль у банку – це певна сукупність інструментів, які повинні гарантувати достовірність, повноту та актуальність інформації, яка підлягає перевіркам від керівництва, контролювати дотримання власних та зовнішніх нормативних актів при здійсненні операцій, управління ризиками, рентабельне використання активів банку та сприяння досягнення поставлених цілей (НБУ, 2014).

Законодавчо здійснення внутрішнього контролю та моніторингу банку контролюється Постановою НБУ від 19.05.2020 р. №65 (2020). Виходячи зі змісту цього положення, можемо сказати що воно вимагає наявності у банків належної внутрішньобанківської системи ПВК/ФТ та проведення первинного фінансового моніторингу. У 7 пункті 2 підпункті цього положення висловлюється вимога до банків зі створення окремого структурного підрозділу для ПВК/ФТ. За неналежне виконання даних вимог несе відповідальність голова правління банку та відповідальний працівник банку.

Проведене дослідження організації фінансового моніторингу (далі – ФМ) банку дозволило нам визначити, що:

- метою ФМ банківської установи є запобігання її використанню для легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;

- об'єктом первинного фінансового моніторингу виступають фінансові операції клієнтів банківської установи, які досліджуються на предмет наявності ризиків використання активів з метою ВК/ФТ;

– об'єктами, що піддаються контролю є установи та організації різних форм власності, та фізичні особи, що здійснюють фінансові транзакції та користуються банківськими послугами;

– суб'єкти контролю залежать від рівня ФМ, та можуть бути такими: працівник банку, банківська операція, стан системи прийняття рішень у банку та стан превентивних заходів;

– процес здійснення первинного фінансового моніторингу нормативно врегульований;

– спостереження та перевірки – це основні методи ФМ;

– під час здійснення внутрішнього контролю використовуються документальні прийоми узагальнення та реалізації результатів контролю;

– за видовою класифікацією, фінансового контролю фінансовий моніторинг – поточний, державний/внутрішній, фактичний.

Підсумовуючи вищевикладену інформацію, та аналіз відповідних теоретичних напрацювань та досліджень, можемо зробити висновки, що ФМ банківської установи – це така особлива форма внутрішнього банківського контролю, яка відіграє важливу роль в системі економічної безпеки банківської установи, оскільки забезпечує захист її ресурсів шляхом запобігання використанню банківської установи для легалізації кримінальних доходів та при цьому сприяє досягненню встановлених установою орієнтирів і цілей розвитку при дотриманні вимог законодавства.

Виконано дослідження у рамках держбюджетної науково-дослідної роботи 0120U100473 "Формування інструментарію детінізації економіки України на основі каузального моделювання траєкторій взаємодії фінансових посередників".

Список використаних джерел

1. Tarullo K. 2014. Corporate governance and prudential regulation. Режим доступу до ресурсу: <https://www.bis.org/review/r140610c.pdf>.
2. Вівчар О. І., 2017. Теоретичні аспекти безпекознавства в умовах підприємств (фундаментальні загрози в сучасному соціогуманітарному просторі). / О. І. Вівчар. // Соціально-економічні проблеми і держава. –
3. Клименко А. О., 2014. Організаційні та правові засади діяльності банків щодо протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом: монографія. К.: Ун-т «Україна», 168 с.
4. Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України: постанова Правління Національного банку України від 20.03.2014 р. № 114. URL: <http://www.ligazakon.ua>.
5. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: постанова Правління НБУ від 19.05.2020 р. №65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>.
6. Стельмах В. С., Єпіфанов А. О., Сало І. В. та ін. 2014. Контроль: інспектування, аудит, банківський нагляд: монографія. Суми: ВДТ «Університетська книга», 432 с.
7. Феллаг Ш. М., Левченко В. В. 2017. Зарождение новой профессии для борьбы с терроризмом и отмыванием денег // В сборнике: Приоритеты развития социо-гуманитарного знания, экономики и права: научная дискуссия и эксперименты Материалы международной научно-практической конференции. Под общ. ред. С. Е. Туркулец. С. 199–203.
8. Чорнодід І. С. 2015. Методи визначення інтегральної оцінки рівня економічної безпеки країни. Формування ринкових відносин в Україні. / І. С. Чорнодід. – №4. – С. 32–34.

ФІНАНСОВА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

*Дехтяр Надія Анатоліївна,
к.е.н., доцентка,
Миненко Сергій Володимирович,
аспірант,
Коляда Володимир Олександрович,
магістрант,
Сумський державний університет, м. Суми*

У сучасних умовах господарювання для успішної діяльності будь-якої галузі економіки та її суб'єктів необхідно переходити від традиційних форм до інноваційних, що передбачає активне використання новітніх інформаційних технологій. Такі вимоги часу стали лише більш актуальними в умовах поширення коронавірусної хвороби COVID-19, коли лише той бізнес, що зміг швидко перейти в онлайн, зміг вистояти та фінансово стабільно пережити карантинні обмеження. Розробка та запровадження в 2018 році Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України (2018), дозволила здійснити трансформацію існуючих сфер економічної діяльності на основі застосування цифрових технологій, продуктів і послуг, що сприяло створенню нової цінності та якості.

Фінансова система як невід'ємна складова національної економіки також перебуває та змінюється під впливом процесів діджиталізації. Під фінансовою діджиталізацією слід розуміти трансформацію фінансових операцій та фінансових взаємовідносин між економічними агентами у зв'язку із використанням інформаційно-комунікаційних технологій та поширення цифрових знань. Оскільки в фінансовій системі існує широкий набір послуг так званого нематеріального характеру (платіжні операції, кредитні чи депозитні договори тощо), проникнення діджиталізації здійснюється більш

швидкими темпами та реалізується достатньо широким набором видів і форм її прояву.

Ринок банківських послуг також розвивається і трансформується під впливом фінансової діджиталізації. Відповідно до дослідження McKinsey щодо основних стратегій цифрового зростання для банків виділяють три рушійні сили діджиталізації: «клієнтський досвід, технологічна еволюція, економічне зростання і процвітання» (2021). Банки повинні виходити за межі власного корпоративного бізнесу створюючи так звані фінансові екосистеми, що пропонують широкий спектр банківських та небанківських послуг, забезпечуючи фінансову інклюзію не лише для традиційних клієнтів банків, а й тих, хто перебуває поза їх межами (у т.ч. для малозабезпечених, вразливих верств населення) та малого і середнього бізнесу (2017).

Одним із проявів фінансової діджиталізації є стрімкий розвиток сфери фінансових технологій або фінтеху («FinTech»). Під ними в наукових колах прийнято розуміти наступне: послуги, що надаються технологічними компаніями за допомогою спеціального програмного забезпечення або технологій [6]; організації, що поєднують інноваційні бізнес-моделі та технології для надання, розширення і розповсюдження фінансових послуг (2019); сфера дії технічних стартапів, які здійснюють переворот у таких напрямках як позики та депозити, перекази грошей, мобільні платежі та інші транзакції (2016).

Відповідно до Базельського комітету із питань банківського нагляду до основних видів фінансових технологій належать наступні три групи та їх складові: кредитні, депозитні послуги та послуги із залучення капіталу (краудфандинг, мобільний банкінг, ринок кредитування); платіжні, клірингові та розрахункові операції (мобільний гаманець, P2P-платежі, криптовалюта, мережа грошових переказів); управління інвестиційними процесами

(висоочастотний трейдинг, е-трейдинг, автоматизоване консультування) (2017).

За даними НБУ, до розвинених ніш глобальної екосистеми фінтеху також належать операції зі страхування, блокчейну та з віртуальними активами, нерухомістю, регтехом тощо (2021).

Основними рисами фінтех-послуг у банківському секторі є:

- їх функціонування безпосередньо пов'язано з інформаційними технологіями та програмним забезпеченням, адже вони існують у формі Інтернет-платформ, додатків для смартфонів чи персональних комп'ютерів;
- не передбачають залучення фінансових посередників для проведення операцій (наприклад, надання кредитів чи депозитів тощо);
- забезпечують доступні та зручні послуги;
- перебувають поза зоною центрального державного нагляду (Семенов та ін., 2018).

За даними звіту Ernst & Young щодо поширення основних видів фінтех-послуг у світі у 2019 році відбулося зростання до 75 % споживачів, що користувалися грошовими переказами і платежами; послугами у сфері заощаджень і інвестицій скористалися 48 % споживачів; послугам бюджетування та фінансового планування надали перевагу 34 % користувачів (2019).

Таким чином, стає очевидно, що розвиток фінтех-послуг, що набуває значної популярності в банківському секторі неможливий без впливу процесу діджиталізації. Ринок фінтех-послуг є надзвичайно важливим для країни, що підтверджується розробленням «Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року» (2021), яка передбачає розвиток трьох сфер: розвиненої кешлес-економіки; високого рівня цифрової та фінансової грамотності населення; сталої фінтех-екосистеми.

Діджиталізація стала одним із повсякденних явищ сучасного світу. Цифровізація на ринку банківських послуг не є виключенням і має безліч переваг як для суб'єктів фінансової діяльності, так і їх клієнтів. Банки, з метою підвищення рівня ефективності їх функціонування, повинні не лише адаптуватися до нових змін, а й трансформувати власну діяльність та активно залучати фінтех.

Список використаних джерел

1. EY Global FinTech Adoption Index 2019. Ernst & Young, 2019. URL: https://www.ey.com/en_gl/ey-global-fintech-adoption-index.

2. Munch J. What is Fintech and why does it matter to all entrepreneurs. Information portal «Hot Topics». 2016. URL: <https://www.hottopics.ht/3182/what-is-Fintech-and-why-it-matters/>.

3. Six digital growth strategies for banks. Дослідження McKinsey. 2021. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-digital/our-insights/six-digital-growth-strategies-for-banks>.

4. The Basel Committee on Banking Supervision, consultative document: Sound Practices: Implications of fintech developments for banks and bank supervisors / Bank for International Settlements. 2017. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d415.pdf>.

5. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.

6. Семенов А.Ю., Кривич Я.М., Цирулик С.В. (2018). FinTech технології: суть, роль і значення для економіки країни. Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія: Економіка. 2(67). Т. 23. 100–105.

7. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. 2021. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/DDWIAwXTdqjClp>.

ENSURING FINANCIAL SECURITY OF THE BANKING SECTOR OF UKRAINE

*Svitlana Chorna, PhD student,
Sumy State University, Ukraine*

According to the Ministry of Economic Development of Ukraine, the security of the banking sector is the level of financial stability of the country's banking institutions, which ensures the efficiency of the country's banking system and protection from external and internal destabilizing factors regardless of its operating conditions (Methodical, 2013).

Today in Ukraine a special mechanism has been introduced at the legislative level to determine the level of state security in all spheres of the economy according to the Methodology for Assessing Financial and Economic Security based on the Methodological Recommendations for Calculating the Level of Economic Security of Ukraine.

The choice of criteria is an important element in studying the economic security of the bank. The criterion of economic security of the bank is the recognition or the amount of recognition, based on which it is possible to conclude whether the company is in economic security or not. The criterion should indicate the existence of economic security of the bank and assess its level. Quantitative assessment of the level of economic security should be obtained using indicators used in the bank's planning, study, and analysis, which is a necessary additional condition for the practical use of this assessment.

Based on these recommendations, calculated the banking system's security level in Ukraine – Figure 1.

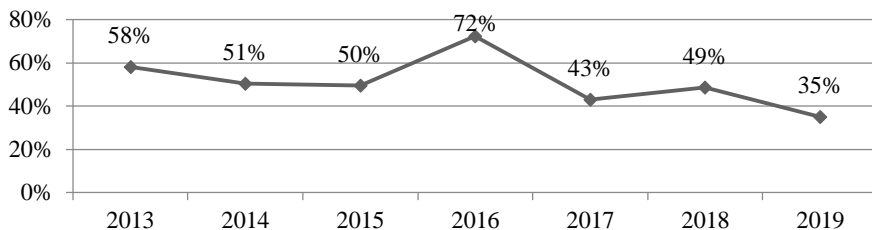


Figure 1 – The level of security of the banking sector of Ukraine for the period 2013-2019

Source: own calculations according to the Methodology of the Ministry of Economic Development of Ukraine (Methodical, 2013; Statistics, 2021)

The country underwent a reform of the capitalization of the banking system in 2016. Banks must gradually increase their capital so that by 2024 they all have at least 500 million hryvnias. Thus, cleansed the banking system of insolvent banks. However, the reform processes of the banking system took place under unfavorable conditions in other areas. In particular, the war in the East, debt obligations to the IMF, unemployment, inflation have led to increased economic destabilization.

The assessment of the banking system's financial security level during this period shows fluctuating trends. After the financial and economic crisis of 2013, the security of the banking sector has declined somewhat. However, the NBU's 2016 reform on the capitalization of the banking system yielded positive results, eliminated insolvent banks from the market, and the security of the banking sector increased to the highest level of 72.46%. In 2019, the level of security of the banking system was 35%.

Factors that have contributed to the decline in the security of the country's banking system include:

- political and economic instability in the country itself and in countries with which it has significant economic and political relations.

- the level of dependence of the country's banking system on internal and external sources of financing.
- the outflow of capital abroad and shadowing of the economy;
- the level of concentration of banks' assets in financial institutions of other countries.

In current conditions, the banking sector of Ukraine is

- characterized by threats such as low bank capital;
- risky credit policy and low solvency of the population, which leads to a significant amount of outstanding loans;
- low efficiency of banking supervision and insufficient coverage of deposits by deposit insurance;
- low liquidity of bank assets and low creditworthiness of real sector enterprises.

low liquidity of bank assets and low creditworthiness of real sector enterprises.

Another important negative aspect of the banking system of Ukraine is the high share of non-performing loans. Outstanding debt, which has a cumulative effect from year to year, speaks of a risky credit policy and is reflected in the bank's liquidity and the ability to ensure its continuous quantitative and qualitative development.

References

1. Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine, 2013. *Ministry of Economic Development*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.
2. Statistics. Supervisory statistics, 2021. *Official site of the National Bank of Ukraine*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/en/statistic/supervision-statist/data-supervision#4>

СЕКЦІЯ 4. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН

ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ЯК ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

*Новикова Дар'я Андріївна,
студентка,
Серпенінова Юлія Сергіївна,
к.е.н., доцентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Збалансована система показників представляє собою систему стратегічного управління підприємством, що базується на вимірюванні та оцінюванні комплектації показників, що підібрані з метою врахування всіх аспектів діяльності суб'єкта господарювання. Впровадження збалансованої системи показників на підприємствах спрямоване на вирішення одразу декількох проблем: оцінювання ефективності діяльності суб'єкта господарювання, основою для якого є синтез фінансових та нефінансових показників; організація продажів на належному рівні, що призводить до отримання значно вищого рівня прибутків; зв'язок між стратегічним та оперативним видами управління створює сприятливе середовище для реалізації поставлених цілей; можливість коригування та отримання зворотного зв'язку від персоналу на всіх етапах провадження стратегії (Лоханова, 2015).

Розроблення самої ж збалансованої системи показників в організації є процесом, що супроводжується низкою проблем. Схематично формування збалансованої системи показників складається з наступних шести етапів:

- Етап 1. Аналіз факторів, що впливають на викривлення показників;
- Етап 2. Окреслення показників, зокрема KPI, у кожній перспективі;
- Етап 3. Встановлення способів розрахунку показників;
- Етап 4. Визначення подальшої стратегії, прогнозування результатів;
- Етап 5. Генерація плану дій;
- Етап 6. Управління та прогрес.

На першому етапі відбувається аналіз факторів, що зможуть негативно вплинути на показники та кінцевий результат. До таких факторів можна віднести: неоднозначну інтерпретацію термінології, недостатню кваліфікацію персоналу, зневага до урахування ризиків, шахрайство, розкрадання та ведення «чорної бухгалтерії».

Другий етап обумовлений окресленням показників, зокрема KPI, у кожній перспективі. Насамперед, KPI, – це ключові показники ефективності, – числові дані господарської діяльності, за допомогою яких вимірюють ступінь досягнення цілей або оптимального стану процесів: найвищого рівня показників результативності та ефективності. Такі показники можна умовно поділити на дві великі групи: загальні економічні складові (фінансова та внутрішні господарські процеси) та складові організації управління (маркетинг, кваліфікація та якість розвитку персоналу) (David, 2018).

По-друге, синтез цілей складових ключових метрик можна представити як покращення фінансових та нефінансових аспектів господарської діяльності для отримання значно вищого рівня результатів функціонування суб'єкта господарювання.

На третьому етапі відбувається процес встановлення способів розрахунку показників, що передбачає розробку алгоритму та моделей розрахунку обраних показників. Способи розрахунку фінансових показників регулюють такими нормативно-правовими актами як Закони України, ПКУ, НП(С)БО, методичними рекомендаціями та інструкціями, а також міжнародними

стандартами: МСФЗ, МСБО та GAAP. Показники, що відносяться до групи організації управління підприємство має змодельовати самостійно, наприклад, розрахунок коефіцієнта інтелектуального капіталу, рівня продуктивності тощо.

Головною проблемою, з якою стикаються на підприємствах на четвертому етапі, є недостатність знань управлінського персоналу для побудови стратегії та прогнозування результатів, відсутність чітко поставлених цілей, невідповідно до ресурсної бази постановка задач та визначення їх строків виконання. Зважаючи на це, схематично процес генерації влучної стратегії з урахуванням процесів та показників підприємства показано на рисунку 1.



Рисунок 1 – Процес генерації стратегії

Джерело: розробка автора

Як бачимо з рисунку 1, формування стратегії має на увазі синтез методів аналізу та моніторингу наданих показників та змін як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищах. На кінцевому етапі оцінки стратегії потрібно враховувати усі згадані раніше показники та методи, що застосовувалися при генерації стратегії та прорахунок раціональності та дієвості запровадження за наявних ресурсів.

Етап генерації плану дій передбачає довгострокове проектування дій, що складається з короткострокових задач та завдань. План дій – відображення раніше збудованої стратегії щодо покращення та удосконалення діяльності суб'єкта господарювання, виражений у детальному описі дій та можливих наслідків. Завдяки використанню збалансованої системи значно полегшується групування та донесення необхідної інформації у вигляді показників до усіх груп користувачів запитуваних даних, що передбачає багатогранний огляд та формування різних підходів щодо провадження обраної стратегії.

Отже, за застосування поетапної схеми впровадження збалансованої системи показників із доповненнями можна досягнути значно вищого рівня результатів діяльності та усунути ряд проблем.

Список використаних джерел

1. Лоханова Н. О. 2015. Застосування системного збалансованого показників у системі стратегічного управління адміністративним видом заклада ресторанного господарства. Ефективна економіка. URL: <http://vvv.etsonomy.nayka.tsom.ua/?op=1&z=4600>.

2. David Parmenter Wiley. 2018. Key Performance Indicators Developing, Implementing, and Using Winning KPIs / David Parmenter Wiley // Includes index. ISBN 978-1-119-01984-8 – С. 444.

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*Касперович Юлія Володимирівна,
к.е.н., старша наукова співробітниця,
Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ*

Суспільство гостро відчуває загрози наслідки впливу антропогенної діяльності на стан довкілля. Актуальним завданням є посилення заходів, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища та протидію зміні клімату. Заходи є частиною міжнародних та євроінтеграційних зобов'язань України для забезпечення сталого розвитку. Такі політичні зобов'язання у сфері охорони довкілля закріплені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, Паризькою угодою, Європейським зеленим курсом (*European Green Deal*) тощо. За підсумками Кліматичного саміту ООН, який нещодавно відбувся у Сполученому Королівстві, м. Глазго 31.10.–12.11.2021 р., Україна оголосила зобов'язання скоротити викиди парникових газів на 65 % до 2030 р. та досягти кліматичної нейтральності до 2060 р. Такі амбітні завдання потребують комплексної державної політики сталого розвитку. Одним з інструментів її реалізації є екологічне оподаткування.

Згідно Податкового кодексу України, екологічний податок справляється за: (1) викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, зокрема двоокису вуглецю; (2) скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти; (3) розміщення відходів; (4) утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензій строк.

Екологічне оподаткування прямо або опосередковано сприяє наближенню до більшості з 17 цілей сталого розвитку (ЦСР, 2020). Зокрема як

інструмент впливу воно слугує досягненню індикаторів чотирьох цілей. З метою досягнення індикаторів цілі 6 «*Чиста вода та належні санітарні умови*» екологічний податок має стимулювати суб'єктів господарювання до зменшення обсягів скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти на основі використання інноваційних технологій водоочищення.

На виконання цілі 11 «*Сталий розвиток міст і громад*» екологічне оподаткування повинне стимулювати до зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Основним показником прогресу стане зменшення обсягів викидів відносно рівня 2015 р. На шляху реалізації цілі 12 «*Відповідальне споживання та виробництво*» екоподаток має стимулювати зменшення обсягу утворення відходів із збільшенням обсягу їх переробки та повторного використання на основі інноваційних технологій виробництва. Ідею втілює концепція циркулярної економіки. Наближенню до цілі 13 «*Пом'якшення наслідків зміни клімату*» екологічне оподаткування повинне стимулювати промисловість до зменшення викидів парникових газів. Найбільший обсяг викидів здійснює енергетика.

Втім, наближення України до цілей сталого розвитку гальмує слабка функціональна спроможність екологічного податку. Його фіскальна функція визначається невеликим обсягом надходжень. Регулююча функція в частині стримування забруднення та стимулювання екологічної модернізації промисловості тривалий час була мінімальною. Слабкість контролюючої функції екологічного податку засвідчує велика кількість проблем в процесі його адміністрування (Рахункова палата, 2018). Таким чином, нагальним завданням постає підвищення ефективності його функціонування, що має включати кілька напрямів у векторі європейської «зеленої» політики.

По-перше, підвищення ставок екологічного податку. Першим вагомим кроком стало істотне підвищення з 2019 р. ставок за викиди двоокису вуглецю з 0,41 грн до 10 грн за тону. Наступним кроком має стати з 2021 р. трикратне

підвищення ставок до 30 грн за тонну, що передбачене проектом Закону України № 5600 від 02.06.2021 р. (підготовлений до II читання). Крім того, істотним стане поступове впродовж 2022-2025 рр. підвищення ставок екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти.

По-друге, збільшення частки зарахування коштів екологічного податку до місцевих бюджетів для бюджетної децентралізації. Як нині закріплено у Бюджетному кодексі України, 55 % його надходжень зараховується до спеціального фонду місцевих бюджетів та 45 % – до загального фонду Державного бюджету України. Таким чином, фактичний розподіл коштів екоподатку впродовж 2019-2021 рр. наступний: менше 40 % – у місцевих бюджетах та понад 60 % – у державному бюджеті. Однак, більшість забруднень відбувається локально у містах та громадах, а тому вони потребують збільшення фінансового ресурсу. Реалізація масштабних екопроектів потребує накопичення коштів та співробітництва кількох громад.

По-третє, спрямування коштів екологічного податку до новоствореного Фонду охорони навколишнього природного середовища у складі спеціального фонду бюджету для використання у повній мірі на природоохоронні заходи. Нині значна частина коштів екоподатку використовуються на загальні потреби держави, а відтак не сприяє поліпшенню стану довкілля. Створення відповідного фонду дозволило б оперативніше та прозоріше здійснювати відбір для фінансування природоохоронних заходів, контролювати їх результативність, надавати фінансову підтримку бізнесу в проектах екомодернізації виробництва на засадах державно-приватного партнерства (передусім, часткову компенсацію відсоткової ставки за кредитами). Фонд мав би також залучати й інші джерела коштів, зокрема міжнародної допомоги та грантів. Водночас, експерти одноголосні (Комітет, 2021) у необхідності уточнення переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних

заходів згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 р. № 1147 (зі змінами).

Нагальним завданням, яке обов'язково має передувати підвищенню ставок екологічного оподаткування, є модернізація екологічного контролю. Серед іншого, він має включати налагодження точного обліку у джерел забруднення, нове врегулювання сфери управління відходами, залучення можливостей Державного космічного агентства України до моніторингу стану забруднення довкілля. Таким чином, розвиток екологічного оподаткування в Україні сприятиме досягненню цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Міністерство економіки України. (2020). Добровільний національний огляд щодо Цілей сталого розвитку в Україні. 30.06.2020. Retrieved from <https://me.gov.ua/Documents/Download?id=4819b04d-99d6-47d3-a0db-fd4a4215f13d>

2. Рахункова палата. (2018). Звіт про результати аудиту ефективності виконання повноважень органами державної влади в частині контролю за повнотою і своєчасністю надходження екологічного податку з викидів у атмосферне повітря та скидів у водні об'єкти від 11.04.2018 р. № 10-3. Retrieved from https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/10-3_2018/Zvit_10-3_2018.pdf

3. Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування. (2021). Слухання на тему: «Розподіл та використання екологічного податку в Україні: сучасний стан та пріоритетні напрями реформування». 13.05.2021. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=bWxv-jrWakY>

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ: ЙОГО СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*Люта Ольга Василівна,
к.е.н, доцентка,
Чернявська Алла Олегівна,
студентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Стан розвитку ринкових відносин в нашій державі потребує удосконалення підходів до управління економікою в цілому та окремими об'єктами господарювання. Від ефективності управління оборотними активами залежить процес реалізації та виготовлення продукції, ліквідність, платоспроможність та фінансова стійкість підприємства. Саме тому економіка України потребує нових підходів до управління оборотними активами. Від ефективного управління та використання оборотних активів залежить не тільки розвиток окремого підприємства, але й економіки всієї країни.

Останніми роками значне коло науковців присвятили свої праці дослідженню питання змісту та складових управління оборотними активами. Науковим підґрунтям для подальшої розробки ефективної моделі менеджменту оборотних активів є обґрунтування визначення сутності даної категорії. Дослідженню змістовної складової категорії оборотні активи присвятили свої праці такі науковці І. А. Бланк, О. С. Бондаренко, Н. О. Власова, В. В. Ковальов, А. М. Поддєрьогін та інші.

В таблиці 1 наведено методичні підходи щодо визначення сутності поняття «управління оборотними активами підприємства».

Таблиця 1 – Методичні підходи щодо визначення сутності поняття «управління оборотними активами підприємства»

Автор	Визначення
І. А. Бланк	Формування необхідного обсягу й складу ОА, раціоналізації й оптимізації структури джерел їхнього фінансування (Blank, 2002).
О. С. Бондаренко	Обґрунтування відповідних управлінських рішень щодо трьох основних напрямів: 1) управління дебіторською заборгованістю; 2) управління грошовими коштами і поточними фінансовими інвестиціями; 3) управління запасами (Bondarenko, 2008).
Н. О. Власова	Складова фінансового й операційного менеджменту, а саме діяльність, пов'язана із визначенням величини оборотних активів, контролем над їх формуванням і використанням і створенням відповідних організаційних передумов (Vlasova, 2014).
В. В. Ковальов	Визначення обсягу і структури поточних активів, джерел їх покриття і співвідношення між ними, достатнього для забезпечення довгострокової виробничої і ефективної фінансової діяльності підприємства (Kovalev, 2004).
А. М. Поддєрьогін	Комплекс заходів, для забезпечення умов оптимізації й безперервного процесу їхнього обсягу, раціональної структури й ефективної організації їх використання (Podderogin, 2010).
З. В. Філатова, А. Г. Ротанова	Система цілеспрямованої взаємодії між об'єктом та суб'єктом управління шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів й інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них факторів внутрішнього і зовнішнього середовища (Filatova, 2010).
Ю. О. Швець, А. В. Скворцова	Систему цілеспрямованих та узгоджених взаємозв'язків між суб'єктом та об'єктом управління шляхом реалізації функцій управління із використання сформованих методів, засобів, механізмів і інструментів аналізу, дослідження, формування, використання, контролю оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, структурою та складом за умови врахування внутрішніх та зовнішніх загроз та з метою підвищення рівня фінансової стійкості (Shvets, 2015).

Джерело: складено автором

На нашу думку управління оборотними активами – це система заходів між об'єктом та суб'єктом управління, для встановлення взаємодії між ним, визначення необхідного обсягу активів для ефективної господарської діяльності підприємства.

Метою управління оборотними активами є забезпечення достатніх обсягів складових, що сприяють отриманню підприємством економічної вигоди.

Основними завданнями управління оборотними активами є:

– управління грошовими коштами, дебіторською заборгованістю та чистим оборотним капіталом підприємства;

– визначення оптимального обсягу та структури оборотних активів та товарно-матеріальних запасів;

– встановлення мінімального рівня витрат на фінансування та підтримку певного їх обсягу.

Ефективне управління оборотними активами можливе за умови дотримання відповідних принципів, а саме:

1. Принцип єдності – управління активами відбувається у загальній системі управління підприємством, оскільки на різних ланках впливає на діяльність підприємства в цілому.

2. Принцип своєчасності – результативність рішення залежить від часу його прийняття.

3. Принцип безперервності – управління оборотними активами повинно відбуватися постійно, оскільки від цього залежить платоспроможність та ліквідність підприємства.

4. Принцип оптимальності – рішення обов’язково повинні оптимально співвідноситись між собою, від цього залежить результат праці.

5. Принцип раціональності – швидкий та якісний виробничий процес швидше налаштовується за допомогою правильно розміщених складових оборотних активів.

Система управління оборотними активами – це головна складова фінансової стратегії підприємства. Її суть полягає в необхідності підтримувати достатній рівень обсягу та складу оборотних активів. Розглянемо основні етапи розроблення системи управління оборотними активами, на рисунку 1.

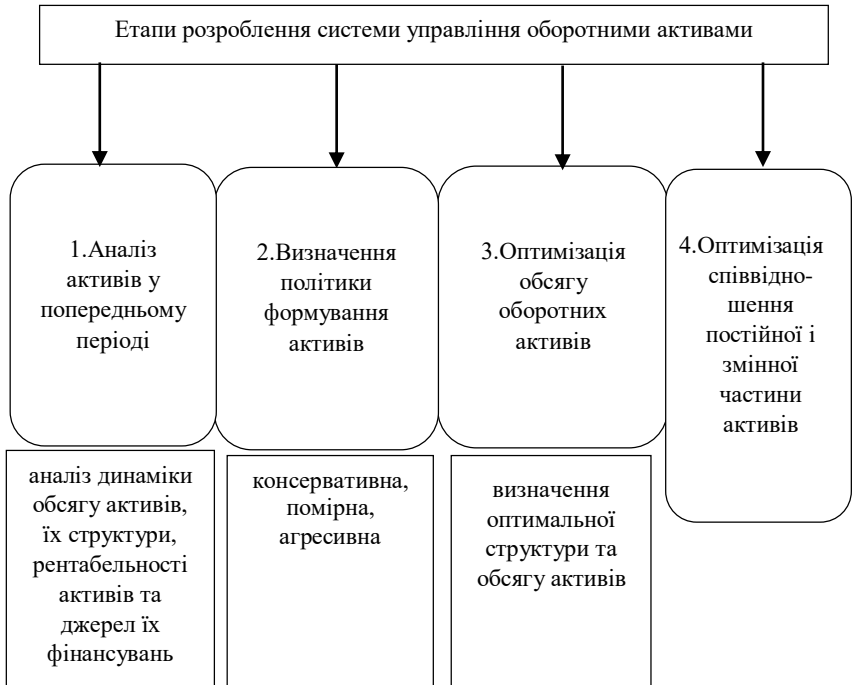


Рисунок 1 – Основні етапи розроблення системи управління оборотними активами

Джерело: складено автором на основі (Dekhtyar, 2014; Shvets, 2015)

Необхідно зазначити, що об'єктом управління оборотними активами є: товарні запаси, грошові залишки, дебіторська заборгованість. Управлінський персонал, який використовує різноманітні методи та інструменти цілеспрямованого впливу на об'єкт управління виступає суб'єктом менеджменту оборотних активів.

Отже, процес управління оборотними активами займає важливу роль в роботі кожного підприємства, оскільки від ефективності управління оборотними активами залежить фінансова стійкість та платоспроможність

підприємства. Одним із важливих чинників удосконалення економіки держави є ефективне використання оборотних активів на підприємствах. Для покращення їх використання необхідно особливу увагу звертати та обсяги та структуру оборотних активів, а також на зовнішні та внутрішні ризики, які можуть впливати на них.

Список використаних джерел

1. Blank I. A. (2002) *Asset Management*. Kyiv: Nika – Center Elga.
2. Bondarenko O. S. (2008). Methodological foundations of current assets management of enterprises. *Investment practice and experience*,4,40-44.
3. Vlasova N. O. (2014). *Management of current assets in retail trade enterprises* . Kharkiv: KhDUHT.
4. Dekhtyar N. A., Deineka O.V., Chernous T.M. (2014). Management of current assets of the enterprise. *Economy and society*, 8, 572-578.
5. Kovalev V. V. (2004). *Enterprise Finance*. Moskov: TK Velbi
6. Podderogin A. M. (2010). *Finance of enterprises*. Kyiv. : KHEУ
7. Filatova Z. V. (2010). Directions of formation of the management system of current assets of the enterprise. *Problems of increasing the efficiency of infrastructure*, 29, 330-335.
8. Shvets Y. O. (2015). Management of current assets of enterprises. *Economics and management*,13, 127-130.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

*Мірошниченко Олеся Володимирівна,
к.е.н, доцентка,
Сергієнко Юлія Олегівна,
магістрантка,
Сумський державний університет, м.Суми*

Одним із ключових аспектів ефективності та прибуткової діяльності підприємства є належним чином організована система ведення бухгалтерського обліку. Оскільки облікові дані підприємства є основою його інформаційного забезпечення, що використовується для прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень. Саме тому, облікова система на підприємстві має бути організована з врахуванням особливостей діяльності конкретного суб'єкта господарювання, які залежать від мети його функціонування, розміру, галузі та технології виробництва.

Останнім часом особливої актуальності набуває дослідження особливостей функціонування та організації обліку підприємств переробної галузі. Адже наявний ресурсний потенціал сільського господарства в Україні є запорукою стрімкого розвитку підприємств переробної промисловості, особливо, в контексті розгляду харчової галузі.

Для дослідження організації бухгалтерського обліку на переробних підприємствах, перш за все, необхідно розглянути сутність поняття «переробка». Адже, незважаючи на активне обговорення науковцями підходів до визначення цього терміну, питання його сутності залишається нерозкритим.

Так, одним із нормативних актів, що дає визначення поняття «переробка» є Цивільний кодекс України, відповідно до якого: переробка – це використання однієї речі, в результаті чого створюється нова річ (2003). Тобто, при переробці

акцент ставиться на один ключовий матеріал, з якого, після певного впливу, отримується нова річ суттєво іншої форми, наприклад, переробка фруктів на сік, м'яса на котлети, дерева на папір, молока на різноманітні молочні продукти тощо.

Таким чином, переробкою слід вважати процес, при якому змінюється форма, властивості або склад сировини, напівфабрикатів або готової продукції, для отримання нової, придатної для реалізації.

Кожен з видів переробки має свої особливості організації виробництва, і, як результат, специфіку організації бухгалтерського обліку даних процесів, характер організації праці, рівень механізації виробництва тощо.

Варто зазначити, що переробна промисловість характеризується високою матеріаломісткістю, так як у структурі собівартості виробленої продукції витрати на сировину та матеріали займають більше 80%, тому питання раціональної організації обліку витрат, зменшення їх суми, понесених на виробництво продукції, покращення її якості є ключовими особливостями підприємств переробної галузі, які мають бути враховані при організації бухгалтерського обліку. Саме ретельно організований бухгалтерський облік дозволить визначити резерви для зменшення собівартості продукції, збільшення обсягів виробництва та, як результат, зростання прибутку підприємства (Муковіз, 2013).

Особливості виробництва на переробних підприємствах, які можуть бути як організаційними, так і технологічними, найчастіше обумовлюються застосуванням різних методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. Також характерним є використання різних первинних документів з обліку відпуску матеріалів у виробництво, їх групування та систематизація, узагальнення і розподіл витрат, пов'язаних з виготовленням продукції та управлінням виробництвом. Тобто, особливості організації та технології виробництва обумовлюють застосуванням:

- аналітичного обліку витрат;
- системи узагальнення записів господарських операцій на синтетичних рахунках;
- диференційованої розробки графіків документообороту;
- різних способів визначення собівартості продукції.

Таким чином, підприємства переробної промисловості мають свої специфічні особливості, які безпосередньо впливають на побудову системи обліку, що мають знайти своє відображення в обліковій політиці підприємства при організації бухгалтерського обліку(рис. 1).

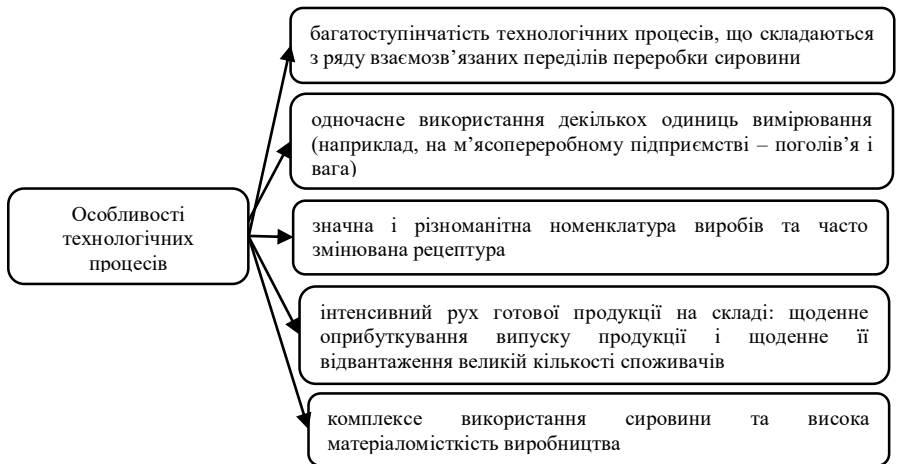


Рисунок 1 – Особливості технологічних процесів підприємств переробної промисловості, що впливають на організацію бухгалтерського обліку

Джерело: сформовано авторами за даним (Рожелюк, 2015)

Відповідно до рисунку 1, саме технологічні процеси в найбільшій мірі впливають на організацію бухгалтерського обліку. Підприємства переробної галузі, як було зазначено раніше, є матеріаломісткими, що спричиняє необхідність отримання достовірної та оперативної інформації про сировину,

що використовується в ході процесу переробки, її склад та кількість. Саме цей аспект облікової діяльності є досить важливим для підприємств даної галузі внаслідок впливу специфіки їх діяльності.

Отже, переробна промисловість характеризується високою матеріаломісткістю, що спричиняє певні особливості, які мають безпосередній вплив на організацію бухгалтерського обліку та обов'язково мають бути детально наведені в обліковій політиці підприємства.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. 2003. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20211028#Text>

2. Рожелюк, В. М. (2015). *Організація бухгалтерського обліку діяльності підприємств з переробки сільськогосподарської продукції* (Doctoral dissertation). Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/handle/316497/1916>

3. Гудзь, Н. В., Михайлишин, Н. П., Берестецька, О. М., & Кузів, М. С. (2013). Облік в галузях промисловості. Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/13535?mode=full>

4. Муковіз, В. С. (2013). Побудова обліку витрат з урахуванням впливу організаційно-технологічних особливостей виробництва продукції рослинництва. *Агросвіт*, (7), 12-16. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2013_7_4.

СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК НА ПІДПРИЄМСТВАХ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

*Кравченко Олена Володимирівна,
к.е.н., доцентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Виникнення нових концепцій в обліку, орієнтованих на прийняття стратегічних управлінських рішень, дослідження напрямів удосконалення облікової інформації, необхідність систематизації обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління, потребують додаткових досліджень та розробки практичних рекомендацій щодо його організації і методики стратегічного обліку. Стратегічний облік виступає комплексним напрямком управлінського обліку, орієнтованим на процес прийняття довгострокових (стратегічних) управлінських рішень, в рамках якого проводиться змістовний аналіз зовнішнього середовища, з урахуванням стратегічної позиції на ринку, диференціацією продуктів діяльності, побудовою ланцюжка цінностей.

У стратегічному обліку на перший план виступають різні управлінські задачі, що вимагають не тільки знань традиційної бухгалтерії, особливо обліку витрат і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг), але й застосування техніко-економічного планування, статистики, аналізу господарської діяльності, розвинутого математичного апарата і сучасної обчислювальної техніки. Стратегічний облік виступає комплексним напрямком управлінського обліку, орієнтованим на процес прийняття довгострокових (стратегічних) управлінських рішень.

На сьогодні немає повного обґрунтування стратегічного обліку. Різні автори по-різному трактують сутність та напрями його розвитку, а є і такі, що не виділяють його в окремий напрям досліджень, хоча і розкривають важливість обліку в досягненні стратегічних цілей.

Незважаючи на наявність численних визначень даного поняття, можна виділити деякі загальні напрями в стратегічному обліку, які уточнюють його сутність:

- цільовий – облік визначається як проблемно-орієнтована система, що «перекриває» певну сферу інформаційних потреб та розглядається з позиції їх задоволення для різних суб'єктів управління;

- інструментальний – облік визначається як інформаційна система з особливим типом використовуваних засобів і методів та розглядається з позиції розвитку використовуваних інструментів: аналітичних, контрольних, організаційних для інформаційного забезпечення стратегічного управління;

- інтегрований – облік визначається як результат перегрупування традиційних інформаційно-управлінських функцій, що об'єднує елементи економічного аналізу, контролю, прогнозування та розглядається з позиції інтеграції в систему управління (вищий рівень інтеграції) та обліково-аналітичну систему підприємства (власний рівень інтеграції) (Левик).

Отже, він є елементом обліково-аналітичного забезпечення управлінського процесу, що здійснює формування, систематизацію, аналіз та надання інформації фінансового і нефінансового характеру про стан зовнішнього і внутрішнього середовища компанії для прийняття перспективних (стратегічних) управлінських рішень щодо розвитку і позиціонуванню компанії.

Успішна реалізація стратегічного управлінського обліку на підприємстві можлива через:

- інформаційну підтримку процесу прийняття стратегічних цілей і задач, а також стратегії підприємства на шляху досягнення стійких конкурентних переваг;

- забезпечення керівників різних рівнів управління обліково-аналітичною інформацією, необхідною для стратегічно спрямованого

планування, контролю та прийняття управлінських рішень – формалізацію прийнятої стратегії як сукупності тактичних цілей і задач для різних рівнів управління підприємством через, в тому числі, бюджетне планування і складання бюджетів;

- розробку засобів моніторингу руху підприємства в запланованому стратегічному напрямку, а також методів контролю і коректування стратегічних цілей;

- обґрунтування систем мотивації робітників на підставі досягнення відповідних цілей і задач (Кравченко & Бурнос, 2020).

Сам процес організації стратегічного обліку на підприємстві може включати такі напрями:

- локальним – відбувається використання окремих областей стратегічного обліку (наприклад, стратегічний облік доходів, витрат і фінансових результатів, стратегічний облік грошових потоків, тощо), застосовується в умовах часткової автоматизації обліку;

- системним – впроваджується при наявності системи моніторингу поточної господарської діяльності, системи планування, а також при наявності інформаційної системи, яка формує дані про зовнішнє макрооточення. Інформація про зовнішні фактори може формуватися в системі ризик-менеджменту, при проведенні стратегічного аудиту. На основі даної інформації підприємство повинно адаптувати обрану стратегію до макрооточення, продовжуючи використовувати свої конкурентні переваги.

В системі стратегічного обліку слід використовувати як фінансові, так і нефінансові кількісні та якісні показники (частка ринку, задоволеність замовників послугами, ступінь настання майбутніх ризиків). Він повинен бути пов'язаний з інформаційними потоками центрів відповідальності, щоб можна було оцінити їх діяльність з точки зору досягнення стратегічних цілей організації. Для контролю формування даних в системі стратегічного

управлінського обліку доцільно періодично здійснювати внутрішній аудит, який може бути проведений як власними силами, так і силами сторонніх аудиторських організацій.

Стратегічний облік впроваджується за рішенням адміністрації підприємства, є системою збирання та групування як фінансової, так і нефінансової інформації. Визначення відносної ефективності щодо застосування системи стратегічного обліку базується на співставленні майбутніх вигод та можливих витрат, які підприємство спроможне отримати за результатами реалізації процесу його впровадження. Зарубіжний досвід показує, що в іноземних компаніях планові відділи безпосередньо співпрацюють із бухгалтерськими службами, а саме, бухгалтерія за потреби бере на себе функції служби планування, та виконує аналітичні функції. Важливим також є наявність та підготовка фахівців, що зможуть забезпечити впровадження та успішне функціонування системи стратегічного обліку на вітчизняних підприємствах

Список використаних джерел

1. Левик І. С. Обліково-аналітичне забезпечення стратегічного управління– Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/5652/1/82.pdf>.

2. Кравченко О.В., Бурнос Я.В. Стратегічний облік в управлінні підприємством // Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки: тези доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції «Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки» (м. Луцьк, 3 жовтня 2020 року). Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2020. с. 44-46.

ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТОЮ В УКРАЇНІ

*Лисенко Діана Вікторівна,
студентка,
Котенко Наталія Вікторівна,
к.е.н., доцентка,
Сумський державний університет, Суми*

Сьогодні в усьому глобалізованому світі спостурігаються динамічні темпи розвитку технологій, які поступово переходять у цифровий формат та супроводжуються появою нових платіжних інструментів – криптовалюти. У 2021 році Україна зайняла 4 місце по обсягу транзакцій з криптографічними активами, а у грудні 2020 року увійшла до десятки країн, що отримали найбільший заробіток від продажу біткоіну, хоча незважаючи на таке активне поширювання криптової валюти досі відсутній її об'єкт оподаткування та правовий статус в Україні до кінця не визначений.

Протягом останніх років відбуваються збільшення процесів глобалізації економіки та інтенсивного розвитку грошового ринку, який формує єдиний віртуальний економічний простір серед різних країн, держав та світу в цілому. Деякі країни запроваджують e-money (централізовані електронні гроші), які інструмент валютно-грошової системи. Цей розвиток неможливо заборонити чи зупинити, адже в сучасному світі населення стає більш мобільним, процеси глобалізації вимагають електронних грошей, тому ринок криптовалюти буде набувати все більшого використання у різних секторах економіки. Для того, щоб криптовалюта не перетворилася “з можливостей на тягар, яким можна буде скористатися тільки в межах “Крипто-Офшорів” (цифровому аналогу податкових гаваней), де обіг буде законодавчо дозволений” (Кобушко, 2017) необхідно терміново визначити її фіскальний і правовий статус.

На сьогоднішній день єдиної думки серед науковців, щодо визначення терміну «криптовалюта» немає. На думку Чучкевич Д.Ю. та Бунда О.М. криптова валюта не може бути електронними грошима, адже вона емітується в мережі і не виникає внаслідок внесення готівкових коштів на рахунок (2021). Хоча сам старт процесу майнінгу (видобування) починається з вкладення реальних коштів на рахунок, рівень, яких або зростає, або знижується. Українські дослідники Мандрик В.О. та Мороз В.П. у своїй праці розглядають криптову валюту як віртуальну валюту, що захищена криптографічними методами, а обслуговування якої забезпечується спеціальною глобальною мережею (2019). У роботі Яцик Т.В. сказано, що криптовалюта поєднує у собі активів, як грошові кошти та їх еквіваленти, фінансові інструменти, товари, нематеріальні активи, інвестиції тощо (2019).

Уряд України 8 вересня 2021 року прийняв Закон України «Про віртуальні валюти», який набуде чинності щонайменше через 6 місяців. Відповідно до закону поняття «криптовалюта» знову не визначене, натомість розглянуто поняття «віртуальний актив», яке представлено як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав існування якого забезпечується певним програмним комплексом обміну даних. Науковці Спільник І.В. та Палюх М.С. наголошують, що криптовалюта це лише вид (тип) криптоактивів, які є загальним терміном, що стосуються більшості застосунків блокчейн технології (2019).

Отже, за 12 років існування криптовалюти вчені так і не дійшли до загального визначення терміну, а законодавство України зробило крок до легалізації віртуальних активів в Україні та створення правового режиму регулювання діяльності у сфері віртуальних активів, про результати, якого можна буде судити, коли він почне діяти.

На нашу думку, перш, ніж розглянути ситуацію податкової системи в Україні, доречно проаналізувати досвід іноземних держав, які вже розробили

ефективні норми щодо оподаткування цифрової валюти та операцій з нею (таблиця 1).

Таблиця 1. Податкове регулювання криптовалюти в зарубіжних країнах

№	Країна	Статус	Оподаткування
1	США	Майно	Ставка 15-35% , база оподаткування – прибуток, додатково сплачуються до місцевого бюджету до 10%.
2	Мальта	Актив	База оподаткування – прибуток, ставка податку 35%, обкладається ПДВ – 18%.
3	Німеччина	Приватні гроші, фінансовий інструмент	Річний прибуток від торгівлі криптовалютами залишається повністю неоподаткованим у розмірі до 600 євро за один рік. ПДФО становить від 14% до 45% залежно від отриманого прибутку податкових класів.
4	Японія	Засіб платежу	Ставка від 15 до 55%, база оподаткування – прибутки від продажу, додатково сплачується ПДВ у разі використання криптовалюти як платіжний засіб 8%.

Джерело: складено авторами на основі Рогова Н.В., 2020, Резнік О.М., Красилюк М.О., 2020

За проаналізованими даними виявлено, що криптова валюта визначена у законодавстві провідних країн світу та визнається доходом, тому повинна бути оподаткована. Незважаючи на відсутність чіткої правової бази в Україні оподаткування криптовалюти є обов’язково необхідним. На сьогоднішній день відповідно до податкової консультації №4907 від 30.11.2020 р. (Індивідуальна податкова консультація від 30.11.2020 р. № 4907/іпк/99-00-04-04-02-09) обкладанням податками криптовалюти здійснюється за ставкою 18% ПДФО й 1,5 % військового збору, дохід отриманий від операцій з криптовалютами підлягає декларуванню, але так, як її можна конвертувати та вивести через біржу, платіжні системи, онлайн-обмінників не всі будуть її офіційно декларувати, просто сплатять комісії за обмін/виведення. Ще одним негативним фактором для платників податків, які все ж таки задекларують дохід є те, що податок потрібно сплатити з отриманого доходу, а не прибутку (2021).

На нашу думку, регулювання криптовалютного ринку необхідно починати з внесення змін до Цивільного кодексу, що кодифікують всі

правовідносини, де вказати, що можна робити з криптоактивами, визначити методику обліку операцій з віртуальними грошима, однозначно визначити обов'язком кіберполіції здійснення моніторингу трансакцій фізичними та юридичними особами, що підозрюються у «відмиванні коштів» та будь-якими зловживаннями використовуючи особливості криптовалюти, внести зміни до Податкового кодексу України щодо розробки бази оподаткування, визначення ставки та порядку сплати податків.

Отже, для успішного розвитку та впровадження електронних грошей необхідна ефективна фіскальна політика держави. Для держави анонімність криптовалют є основним недоліком, уряд не може контролювати та оподатковувати її. Таким чином, на сьогоднішній день операції, пов'язані з використанням криптовалют в Україні, поки що не можуть бути об'єктом податкових відносин, через юридичну недосконалість національного податкового законодавства, що фактично ставить їх за межами правового регулювання, а також їх анонімність.

Список використаних джерел

1. Індивідуальна податкова консультація від 30.11.2020 р. N 4907/ПК/99-00-04-04-02-09 // Державна Податкова Служба України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://bud.in.ua/zakony/44-dfsu/620-30-11-2020-n-4907-ipk-99-00-04-04-02-09-shchodo-opodatkuвання-operatsij-z-kriptovalyuti-i-jikh-deklaruvannya>
2. Резнік О. М. Правовий статус криптовалюти як об'єкта оподаткування в Україні2 / О. М. Резнік, М. О. Красилук. // Правові горизонти. – 2020. – №23. – С. 45–49.
3. Рогова Н. В. Трансформація політики, інструментів і технологій обліку та оподаткування в умовах цифрової економіки / Н. В. Рогова. // ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР. – 2020. – №2. – С. 104–113.

4. Мандрик В.О., Мороз В.П. Законодавче регулювання обігу криптовалюти в Україні, проблеми та перспективи їх розвитку. Науковий вісник НЛТУ України. 2019. Т. 29. № 4. С. 67–71.

5. Чи бути оподаткуванню криптовалюти в Україні? [Електронний ресурс] // Юридична газета online. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/chi-buti-opodatkuvannyu-kriptovalyuti-v-ukrayini.html>.

6. Чучкевич Д. Ю. Криптовалюта як новий засіб платежу та об'єкт бухгалтерського обліку / Д. Ю. Чучкевич, О. М. Бунда // Актуальні проблеми економіки, фінансів, менеджменту і права в сучасних умовах. – 2021. – С. 34–35.

7. Яцик Т. В. Поняття крипто-активів у системі фінансового обліку. Молодий вчений. Економічні науки. № 2 (66) лютий, 2019 р. С. 295- 298.

8. Кобушко І.М. Використання інформаційних технологій у фандрайзингу для соціальних проектів та стартапів / І.М. Кобушко, Н.В. Котенко, К.О. Бойко // Соціальна економіка. – 2017. – №2. – С. 56-62.

ВПЛИВ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ БІХЕВІОРИСТИКИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ РОБОТИ БУХГАЛТЕРА

*Бурденко Ірина Миколаївна,
к.е.н., доцентка,
Король Анна Сергіївна,
студентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Робота бухгалтера доволі складний та інтелектуально – виснажливий процес, організація якого повинна відбуватись на найвищому рівні задля отримання прибутку та зведення до мінімуму витрат. Для досягнення цієї мети, підприємству необхідно оптимізувати не тільки аспект знань та професійних навичок бухгалтерів, а ще й відповідні положення, які стосуються біхевіористичної доктрини, адже в питанні роботи бухгалтера ключовим фактором є людська сутність працівника – її переживання, думки, робоче місце та атмосфера.

Потрібно підкреслити, що всі ці аспекти, контролює та впроваджує поведінкова доктрина, яка прямо пов'язана з системою бухгалтерського обліку. Тому, враховуючи її основні положення, можна впевнено стверджувати, що їх впровадження є беззаперечно вагомою складовою для досягнення головної мети підприємства – отримання прибутку, а для бухгалтера – мінімізація розумових та емоційних «витрат», що дозволить сформулювати релевантне професійне судження стосовно об'єктів обліку.

Предметом біхевіоризму є вивчення поведінки як зовнішніх реакцій організму на стимули, що впливають на нього. Поведінка, на думку біхевіористів, формується в результаті неусвідомлюваного добирання фізичних рухів як реакцій на стимули. Цей вид активності людини описувався поняттями: “стимул-реакція”, “утворення навичок”, “інтеграція навичок”,

“проміжна змінна”, “потенціал збудження і гальмування”, “намір”, “очікування”, “знання” тощо, а розв’язання завдань здійснюється єдиним 19 способом – методом “проб і помилок”, “сліпим” добиранням виконаних навмання рухів. Головне в поведінці – це навички [1].

Для того, щоб детально та точно прослідкувати залежність впливу біхевіористики на результати роботи бухгалтера та його професійне судження, на нашу думку, є доречним проаналізувати кожне положення поведінкової доктрини через призму бухгалтерського обліку (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні положення біхевіористичної теорії через призму бухгалтерського обліку

Зміст основних положень біхевіористичної теорії	Вплив на результати діяльності бухгалтера
Вплив зовнішніх та внутрішніх тригерів та ергономічних засад на результат роботи бухгалтера.	Поведінка бухгалтера та його результати діяльності прямо залежать від робочої атмосфери, конфліктів та соціуму, який оточує працівника
Усі рішення, які приймаються бухгалтером залежать від мотиваційних та професійних чинників	Професійні чинники спонукають до відповідних дій, які стимулюються мотивацією, що зумовлює їх виконання для отримання задоволення
Усі поведінкові реакції є результатом досвіду або навчання	Це дозволяє сформувати професійне судження і збільшити цінність людини як об’єкта капіталу
Зростання ролі соціальної сфери та соціально-відповідального обліку у реалізації сталого розвитку економіки	Формування систематизованих, корисних даних з метою складання звітності, яка характеризує діяльність суб’єкта господарювання, спрямована на вирішення соціальних і екологічних завдань [2]

Джерело: розробка авторів

Підсумовуючи дані, які наведені у таблиці, можна стверджувати, що основні положення біхевіористичного обліку прямо впливають на результати діяльності бухгалтера, від чого більшою мірою й залежить успіх функціонування підприємства.

Потрібно додати, що бухгалтер – не тільки інтелектуальна, але й творча робота, адже для того, щоб його діяльність створювала безупинне та прибуткове функціонування підприємства, бухгалтер повинен не тільки достовірно відображати інформацію про фінансово-господарський стан, повністю задовольняти інформаційні потреби користувачів, притримуючись чинного законодавства, а також застосовувати професійне судження при формуванні облікової інформації та, одночасно, дотримуватись етичних норм при виконанні бухгалтерської роботи.

Спираючись на результати цього дослідження можна запропонувати певні дії для покращення роботи бухгалтера з урахуванням біхевіористичних положень:

- створити ті умови, які будуть повністю вдовольняти його потреби, тобто мінімізувати негативний вплив таких зовнішніх чинників, які стосуються демотивації та сфери потреб;

- розширити обов’язкові вимоги щодо бухгалтера, а саме – окрім професійних навичок та вмінь використовувати на достатньому рівні такі елементи, як: знання зі стандартів поведінки та етики бухгалтера, соціальні та психологічні аспекти в організації механізму розробки звітності та роботи в цілому, розуміння тонкощів конфліктології.

Список використаних джерел

1. Максименко С.Д. Загальна психологія : навчал. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2008. 272 с.

2. Богданова Ж. А. Развитие социального учета в Украине: определение основных понятий. *Інноваційна економіка*. 2013. № 7 (45). С. 293–296.

СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНІ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІЙ СИСТЕМІ

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКУ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ДОХОДІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА ОСНОВІ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ

*Кобушко Ігор Михайлович,
д.е.н., професор,
Гриценко Костянтин Григорович
к.т.н., доцент,
Гриценко Августа Костянтинівна,
студентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Банки є ключовими суб'єктами первинного фінансового моніторингу в Україні, тому інтелектуалізація процесів фінансового моніторингу в банківському секторі являється пріоритетним напрямом наукових досліджень. При здійсненні банком фінансового моніторингу використовуються визначені банком індикатори підозрілості фінансових операцій, що переважно мають якісний характер (2020). Потужним інструментарієм прийняття рішень на основі такої інформації є апарат нечіткої логіки, який ґрунтується на обробці лінгвістичної інформації та часто застосовується при дослідженні соціально-економічних систем (Малярець & Койбічук, 2014). Припустимо існування в банку таких індикаторів підозрілості фінансових операцій з рахунком клієнта, як: 1) на рахунок надходять великі кошти (наприклад, більше 100 тис. грн); 2) кошти після надходження швидко знімаються з рахунку.

При побудові експертної системи оцінювання ризику легалізації кримінальних доходів при здійсненні фінансових операцій з рахунком клієнта

банку, нами було використано алгоритм нечіткого логічного виведення Мамдани (Hooda & Raich, 2017). Терми лінгвістичних змінних x формалізовано з використанням нечітких множин у такому вигляді:

$$T = \{(x, \mu_T(x) \mid x \in X, \mu_T(x) \in [0, 1])\}, \quad (1)$$

де $\mu_T(x)$ – функція належності нечіткої множини T .

Опис лінгвістичних змінних наведений у табл.1. Загальноживаними функціями при аналізі фінансових ризиків є трикутні та трапецієподібні функції, тому значення лінгвістичних змінних x_1 і x_2 було формалізовано із використанням наведених на рис.1 і рис. 2 нечітких множин (термів) із трикутною функцією належності, а значення лінгвістичної змінної y – із використанням наведених на рис. 3 нечітких множин (термів) із трапецієподібною функцією належності.

Таблиця 1 – Лінгвістичні змінні

Найменування змінної	Позначення змінної	Терм-множина, T	Універсальна множина
“Сума отриманих на рахунок коштів”	x_1	Мала, a_1	[0, +∞), тис. грн
		Середня, a_2	
		Велика, a_3	
“Рівень відповідності отриманих і знятих з рахунку коштів”	x_2	Низький, b_1	[0, 100], %
		Середній, b_2	
		Високий, b_3	
“Рівень ризику легалізації кримінальних доходів”	y	Дуже низький, c_1	[0, 1]
		Низький, c_2	
		Середній, c_3	
		Високий, c_4	
		Дуже високий, c_5	

Джерело: створено авторами

Для розрахунку x_2 була використана проміжна змінна $x_3 \in [0, 100]$ – показник залишку коштів на рахунку клієнта, яка дорівнює різниці між x_1 і x_4 у відсотках:

$$x_3 = \left| \frac{x_1 - x_4}{x_1} \right| \cdot 100\%, \quad (2)$$

де x_4 – сума знятих з рахунку коштів на протязі часового вікна.

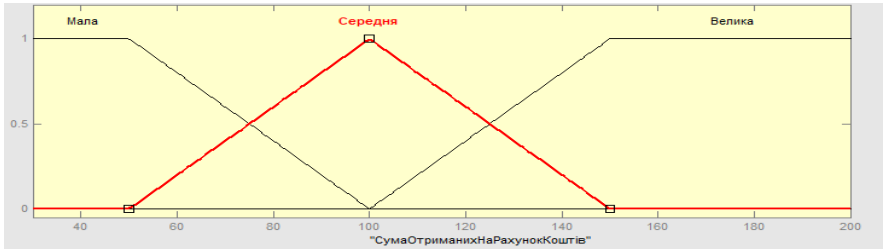


Рисунок 1 – Функції належності вхідної лінгвістичної змінної x_1
“Сума отриманих на рахунок коштів”

Джерело: створено авторами



Рисунок 2 – Функції належності вхідної лінгвістичної змінної x_2
“Рівень відповідності отриманих і знятих з рахунку коштів”

Джерело: створено авторами



Рисунок 3 – Функції належності вихідної лінгвістичної змінної y
“Рівень ризику легалізації кримінальних доходів”

Джерело: створено авторами

Будемо вважати зв'язок між змінними x_2 і x_3 лінійним. Врахуємо розмір часового вікна зняття коштів з рахунку за допомогою коефіцієнта t . Якщо зняття коштів відбулось на протязі однієї доби після їх надходження, то $t = 1$, на протязі двох днів: $t = 2$, трьох днів: $t = 3$. Для розрахунку x_2 використаємо таку формулу:

$$x_2 = \begin{cases} \text{якщо } x_3 \leq 25, \text{ то } x_2 = \left(1 - \frac{x_3}{25}\right) \cdot 100 \cdot 0,9^{t-1} \\ \text{якщо } x_3 > 25, \text{ то } x_2 = 0 \end{cases} \quad (3)$$

Коригуюча складова $0,9^{t-1}$ враховує розмір часового вікна зняття коштів з рахунку. В результаті x_2 зменшується в залежності від розміру часового вікна, яке описується коефіцієнтом t . Наприклад, якщо зняття коштів з рахунку відбулось не в день їх надходження, а на протязі двох днів ($t = 2$), то x_2 буде зменшено на 10%, а якщо на протязі трьох днів ($t = 3$) – на 19%.

Правила логічного виведення r_i алгоритма Мамдані було сконструйовано у вигляді «IF-THEN rule»:

- r_1 : IF (x_1 is a_1) and (x_2 is b_1) THEN (y is c_1).
- r_2 : IF (x_1 is a_1) and (x_2 is b_2) THEN (y is c_2).
- r_3 : IF (x_1 is a_1) and (x_2 is b_3) THEN (y is c_3).
- r_4 : IF (x_1 is a_2) and (x_2 is b_1) THEN (y is c_2).
- r_5 : IF (x_1 is a_2) and (x_2 is b_2) THEN (y is c_3). (4)
- r_6 : IF (x_1 is a_2) and (x_2 is b_3) THEN (y is c_4).
- r_7 : IF (x_1 is a_3) and (x_2 is b_1) THEN (y is c_3).
- r_8 : IF (x_1 is a_3) and (x_2 is b_2) THEN (y is c_4).
- r_9 : IF (x_1 is a_3) and (x_2 is b_3) THEN (y is c_5).

Ілюстрація роботи розробленої нечіткої експертної системи оцінювання ризику легалізації кримінальних доходів представлена на рис. 4.

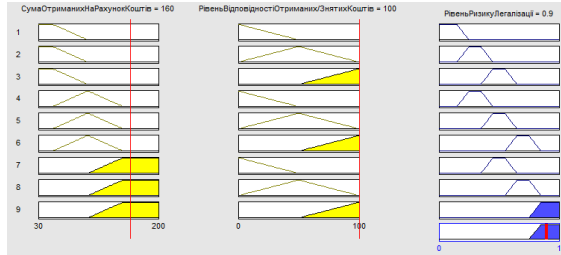


Рисунок 4 – Ілюстрація роботи нечіткої експертної системи з використанням пакету Fuzzy Logic Toolbox програмного середовища Matlab

Джерело: створено авторами.

Якщо сума отриманих на рахунок коштів $x_1 = 160$ тис. грн. (“Велика”) і рівень відповідності отриманих і знятих з рахунку коштів $x_2 = 100\%$ (“Високий”), а зняття коштів відбулось на протязі однієї доби ($t = 1$), згідно правил логічного виведення (4) рівень ризику легалізації $y = 0,9$ (“Дуже високий”). Розглянутий підхід до побудови нечіткої експертної системи оцінювання ризику легалізації є універсальним і може бути використаний при вирішенні різних практичних задач фінансового моніторингу.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова Правління Національного банку України від 19.05.2020 № 65. Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#n1391>
2. Малярець Л.М., Койбічук В.В. (2014). Розроблення узагальнюючого показника конкурентоспроможності банків на підґрунті нечітких множин. *Вісник соціально-економічних досліджень*, випуск 1 (52), 110-117.
3. Hooda, D., Raich, V. (2017). *Fuzzy Logic Models and Fuzzy Control: An Introduction*. Oxford: Alpha Science International Ltd.

ECONOMIC SECURITY OF THE STATE IN TERMS OF DIGITALIZATION

*Nataliya Pihul, Ph.D, As. Prof.,
Yevhenii Pihul, Ph.D, student,
Sumy State University, Ukraine*

Due to the growing instability and the number of threats in today's world, the problem of security is extremely relevant nowadays. In these conditions, the state, regions and enterprises are faced with the need for fundamentally new approaches to economic security.

In general, economic security means a qualitative characteristic of the economic system that determines its ability to maintain normal conditions of the efficiency of the system, its development within the goals of the system, and that in cases of various threats (external and internal) the system is able to resist them and restore its efficiency (Pigul, 2019).

It's important to stress that the main functional components of economic security are the following ones: financial, investment-innovative, intellectual, employee, technological, political and legal, environmental and informational. The state of economic security of the country involves the creation of the necessary conditions for innovative economic development, provided that one of the components of this process is the digitalization of the economy.

The development of the Internet environment, mobile communications, and online services is a basic tool for shaping the digital economy. Digitalization as a social phenomenon spread in the second half of the twentieth century and has the following characteristics: all types of content go from analog to digital and thus become mobile and personal; there are transition to simple controlled communication technologies and transition to a network structure of communication put into practice.

The main drivers of technification and digitalization of financial and economic processes are the powerful development of electronic computers and mobile devices, which allows to increase the speed of data processing and gain permanent access to financial services; increasing of investments in the development of fintech innovations; growth of e-commerce; improving the financial inclusion of the population; liberal and stimulating policy of regulatory financial bodies in the field of development of innovative financial technologies, etc (Bozhenko & Pigul, 2021).

Nowadays, the financial technologies (fintech) are considered as a dynamically developing segment. Apart from that the main advanced technologies are artificial intelligence, blockchain, Big Data, cloud technologies, Internet of Things (IoT), automation of robotic processes, biometric technologies, virtual reality technologies and more.

The development of digitalization generates both positive and destructive factors that affect the economic security of the state. Thus, the main advantages of digitalization that have a positive impact on the economic security of the state include the use of computer technology as well as usage of software and hardware; introduction of innovations in business processes; operation of large arrays of information data; ensuring information protection; inflow of new investments; increasing of labor productivity; customer focus; speed and efficiency of any operations, etc (Shkarlet, & Sadchikova, 2019).

However, along with the development of the digital economy, there are also new threats that can have a destructive impact on the functioning of various economic entities. Thus, one of the key threats to digitalization is the increase in the frequency and escalation of cyber frauds, which has negative consequences for the stable functioning of financial service providers and their consumers, namely: loss of information, lack of access to it, unauthorized interference in corporate information systems, customer information, etc (Bozhenko & Pigul, 2021). In addition, the fraudulent actions of cybercriminals result in reputational losses to financial institutions and a decline in public confidence in the security and reliability

of financial transactions involving both a particular financial institution and the financial system as a whole. In particular, during the pandemic, the number of cybersecurity violations among FinTech companies increased by an average of 17% (2021).

Therefore, to ensure the economic security of the state, it is reasonable to constantly monitor the existing threats in the process of digitalization of the economy and define ways for overcoming them, which, in turn, will contribute to the effective socio-economic development of the state.

References

1. Pigul, N.G., & Khomutenko A.V. 2019. Teoretychni osnovy finansovoi bezpeky pidpriemstva ta mekhanizm upravlinnia neiu. [Theoretical bases of financial safety of the enterprise and the mechanism of its management]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Serii ekonomika*, № 2, 80–87.

2. Bozhenko, V.V., & Pigul, E.I. 2021. Vplyv tsyfrovizatsii na rozvytok finansovykh tekhnolohii. [Influence of digitalization on development of financial technologies]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, 2, 1-15.

3. Shkarlet, S., & Sadchikova, I. 2019. Transformatsiia systemy finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v umovakh tsyfrovoy ekonomiky. [Transformation of the system of financial and economic security of the enterprise in the digital economy]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, 3. (19), 264-276.

4. The Global Covid-19 FinTech Regulatory Rapid Assessment Report. 2021. World Bank Group and the University of Cambridge. URL: <https://www.jbs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2020/10/2020-ccaf-report-fintechregulatory-rapid-assessment.pdf>.

РЕГУЛЯТОРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА КІБЕРЗАХИСТУ: ПЕРЕДОВІ ДОСВІДИ

*Леонов Сергій Вячеславович,
д.е.н., професор,
Койбічук Віталія Василівна,
к.е.н., доцентка,
Кочережченко Роман Дмитрович,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Інноваційна трансформація політичної, економічної, соціальної сфери посилює залежність фінансової системи від цифрових рішень, стимулюючи необхідність посилення безпеки. У світлі ризику та потенційних наслідків кіберподій, фінансового шахрайства, посилення фінансової безпеки та стійкості кіберпростору є важливою місією внутрішньої безпеки для кожної країни. Так посилення заходів кібербезпеки для фінансових соціально-економічних об'єктів країн, які є членами Євросоюзу детально прописується в межах стратегічного плану Генерального директорату з інформатики 2020 – 2024 (DIGIT), який відіграє координаційну роль у розвитку інформаційних технологій та систем інформаційно-комунікаційних технологій (2021). Основною метою є формування безпечного та сучасного цифрового середовища, здатного забезпечити надійну, економічно вигідну та безпечну інфраструктуру та послуги, в ногу з новими методами роботи та спільної роботи, що узгоджуються із очікуваннями персоналу, громадян, бізнесу та зацікавлених сторін. В Євросоюзі завершився процес затвердження Директиви 2018/843/EU Європейського Парламенту (2021) (5 AMLD) та Ради Європейського Союзу про внесення поправок в Директиву 2015/849/EU про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму, а також про внесення поправок до Директив

2009/138/EC і 2013/36/EU. Ці коригування призвели до збільшення прозорості інформації про бенефіціарних власників компаній (доступ до централізованих реєстрів таких бенефіціарів тепер став публічним та відкритим для всіх бажаючих, проте як в 4 AMLD доступ до реєстрів бенефіціарів компаній мали компетентні органи і «зобов'язані суб'єкти», а будь-яка інша особа могла отримати цю інформацію тільки при наявності легітимної зацікавленості) (2021).

Крім того, посилено прозорість інформації про трасти і подібних до них структур за рахунок додавання у централізовані реєстри трастів інформації про Засновника трасту, Довірчого власника (за наявності), Бенефіціарах або інших фізичних осіб, які здійснюють ефективний контроль над трастом, так звана «інформація щодо бенефіціарного володіння». А також розширення доступу до реєстру трастів (крім компетентних органів і «зобов'язаних суб'єктів», ці відомості зможе отримати будь-яка особа за наявності «легітимного інтересу»). Згідно з положеннями 4 AMLD, до реєстру трастів повинна була вноситися відповідна інформація тільки, якщо траст мав податкові наслідки, а доступ до реєстру передбачався тільки для компетентних органів і «зобов'язаних суб'єктів».

Фінансовим установам країн ЄС заборонено надавати своїм клієнтам анонімні сейфи.. В 4 AMLD подібні заборони були встановлені щодо анонімних облікових записів і анонімних банківських розрахункових книжок. Ці заборони залишилися без змін, діючими в положеннях 5 AMLD.

Важливим є акцентування на коло так званих «зобов'язаних суб'єктів». У число таких суб'єктів включені постачальники гаманців та платформи віртуального обміну валют. Також в положеннях 5 AMLD спостерігається жорстке регулювання використання віртуальних валют, технологій блокчейн за рахунок чіткого визначення потяння «віртуальні гроші».

Слід відзначити посилення можливостей компетентних органів фінансової розвідки країн Євросоюзу в частині запиту, отримання і використання інформації від «зобов'язаних суб'єктів» з метою запобігання, виявлення і ефективної боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Відліковою точкою алгоритму проведення фінансового моніторингу є стандартний набір правил Європейської системи фінансового нагляду (ЕВА) для регулювання та нагляду за банківською діяльністю у всіх країнах ЄС, адже саме банківська система є найбільш вразливою для використання великої кількості різноманітних витончених шахрайських схем із залученням всіх учасників фінансових операцій: клієнтів банку (фізичних чи юридичних осіб), співробітників банків, економічних агентів (підприємства, фірми), держава (2020).

Окремо слід зупинитися на програмі посиленого захисту (ECS) Федеральної Агенції кібербезпеки та безпеки інфраструктури (CISA). Дана програма сприяє захисту ІТ-мереж, пропонуючи послуги з виявлення та запобігання вторгненням через затверджених постачальників послуг. Усі державні чи приватні організації, що локально знаходяться в США, включаючи державні, місцеві, племенні та територіальні організації, мають право на участь. В Україні у 2017 році створено Центр кіберзахисту Національного банку України, який поєднує та координує зусилля у сфері забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту в банківському та фінансовому секторах України. З 2018 року у складі Центру кіберзахисту Національного банку України функціонує команда реагування на кіберінциденти в банківській системі (CSIRT-NBU). У серпні 2019 року Центр кіберзахисту Національного банку України та Державний центр кіберзахисту Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України підписали Меморандум про взаємодію та співробітництво в сфері кібербезпеки та кіберзахисту, спрямовану на попередження, виявлення, ефективне реагування та протидію актуальним кіберзагрозам, підвищення рівня інформаційної

безпеки та ситуаційної обізнаності у сфері кібербезпеки та кіберзахисту. За цих умов необхідність комплексного та всебічного аналізу ризику фінансових шахрайств, особливо кібершахрайств, їх прогнозування та упередження, блискавичне реагування на щонайменші прояви злочинності та кіберзлочинності як з боку фінансової установи, так і на рівні держави є постійно актуальною задачею сьогодення та прийдешнього п'ятиліття.

Виконано в рамках дослідження за фінансування Національного фонду досліджень України №. 2020.01/0185 “Оптимізація та автоматизація процесів фінансового моніторингу для зростання інформаційної безпеки України”.

Список використаних джерел

1. Strategic plan 2020-2024 – Informatics. (2020). URL : https://ec.europa.eu/info/publications/strategic-plans-2020-2024-informatics_en
2. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council: EUR-Lex. (2021). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.156.01.0043.01.ENG&toc=OJ:L:2018:156:TOC
3. Anti-money laundering and countering the financing of terrorism: European Commission. (2021). URL : https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-supervision-and-risk-management/anti-money-laundering-and-countering-financing-terrorism_en
4. Skrynnyk O. 2020. Some Aspects of Information Security in Digital Organizational Management System. Marketing and Management of Innovations, 4, 279-289. <http://doi.org/10.21272/mmi.2020.4-23>

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ЦИФРОВИХ ФІНАНСІВ

*Семенов Андрій Юрійович,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Відзначимо, що термін «цифрові фінанси» в сучасній науковій літературі використовується паралельно з фінтехом, маючи досить схожі тлумачення. Зокрема, у базі даних Scopus на жовтень 2021 р. налічувалося 93 документи, що містили у своїй назві категорію «цифрові фінанси», а перші роботи з'явилися в 2013 році.

Утім, історично поняття цифрових фінансів є еволюцією популярної в кінці 90-их – початку 2000-х років категорії «електронні фінанси (е-фінанси, e-finance)», яка вживалася для характеристики фінансових послуг, що надавалися традиційними фінансовими установами з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (Allen et al., 2002; Banks, 2001) та електронних каналів зв'язку (Nsouli & Schaechter, 2002; Shahrokhi, 2008). Виступаючи невід'ємною складовою е-бізнесу та е-комерції, такі сфери е-фінансів, як електронний (онлайн) банкінг, онлайн-брокерство, онлайн-платежі та онлайн-страхування стали логічною відповіддю фінансових установ на розповсюдження Інтернету. Цей період ще називають інтернетизацією традиційних фінансових послуг або епохою фінансового інтернету (Hu & Zheng, 2016).

Аналогічно революційності е-бізнесу, що змінював підходи до формування бізнес-моделей продуктових компаній, е-фінанси, ознаменували та стали передвісником кардинальної зміни структури і характеру ринку фінансових послуг. Підтвердженням є висновки аналітиків Світового банку С. Классенса (S. Claessens), Т. Глесснера (T. Glaessner) та Д. Клінгбейл

(D. Klingebiel), оприлюднені у звіті «Електронні фінанси: новий підхід до розвитку фінансового сектору?» у 2002 р. (Claessens et al., 2002):

- е-фінанси сприятимуть зниженню витрат і зростанню конкуренції у сфері фінансових послуг, у тому числі від компаній з нефінансового сектору, особливо телекомунікаційного;

- Інтернет у межах зростання електронних фінансів стане не просто новим каналом доставки фінансових послуг, а зовсім іншим простором їх надання завдяки можливостям аналізу даних про звички споживачів;

- сфери електронних фінансів, серед яких онлайн-платежі, торгівля акціями, обмін іноземної валюти будуть консолідуватися в межах вертикально-інтегрованих компаній та виходять на глобальний ринок з метою обслуговування платформ глобальних електронної торгівлі;

- е-фінанси сприятимуть роз'єднанню класичних фінансових послуг та перетворенню їх на окремі товари (послуги з оплати рахунків, іпотечні кредити, різні види базового страхування).

На відміну від електронних фінансів, які передусім асоціювалися з Інтернет-доступом до фінансових послуг традиційних фінансових установ, термін «цифрові фінанси» розширив межі фінансового посередництва, охопивши фінансові послуги та продукти від нефінансових інтернет-компаній, стартапів, цифрових платформ та екосистем електронної комерції (Gomber et al., 2017).

Цифрові фінанси як сфера професійної діяльності однозначно є продуктом цифрової економіки, а тому й не дивно, що активне застосування цієї категорії співпало з розширенням доступності цифрових технологій (блокчейн, штучний інтелект, великі дані, хмарні технології), а також зростанням кількості постійно-підключених за допомогою швидкого мобільного інтернету персональних пристроїв у споживачів фінансових послуг (смартфонів, планшетів).

Загалом, усі три категорії (електронні фінанси, цифрові фінанси та фінтех) характеризують процес трансформацій у фінансовому секторі, що відбуваються в умовах розповсюдження Інтернету та впровадженням цифрових технологій у процеси надання фінансових послуг. Однак, якщо характеризуючи електронні та цифрові фінанси, науковці переважно акцентують увагу на «фінансовій» складовій цифровізації фінансових послуг, що надаються класичними фінансовими установами та платформами електронної комерції (доступність за ціною, швидкість надання, широкий спектр послуг, розстрочка платежу), то термін фінтех більшою мірою використовується в контексті характеристики технологічних інновацій та компаній, що докорінно змінюють (підривають) усталені способи надання фінансових послуг.

Утім, все ж таки категорія «цифрові фінанси» є більш широкою й такою, що в цілому може характеризувати ринок фінансових послуг в умовах цифровізації. Найкращим чином, сутність цифрових фінансів можна описати у вигляді тривимірного простору, що включає сфери цифрових фінансів, суб'єктів, які надають цифрові фінансові послуги в межах цих сфер, а також цифрові технології, що уможливають процес надання цифрових фінансових послуг.

Ключовим суб'єктом цифрових фінансів є фінтех-компанії. Їх інноваційна сила та можливості комбінації цифрових технологій та персональних пристроїв споживачів безпосередньо «живлять» цифрову трансформацію фінансового сектора, що реалізується в межах різних сфер цифрових фінансів. Інші ж суб'єкти, включаючи як традиційні фінансові установи, так і представників нефінансового сектора або копіюють (наслідують як приклад) продукти, підходи та методи фінтех компаній, або ж кооперуються з ними для створення власних цифрових фінансових послуг і продуктів.

Список використаних джерел

1. Allen, F., McAndrews, J., & Strahan, P. 2002. E-finance: An introduction. *Journal of Financial Services Research*, 22(1/2), 5–27. <https://doi.org/10.1023/a:1016007126394>.
2. Banks, E. (2001). *E-Finance: The electronic revolution*. John Wiley.
3. Nsouli, S., & Schaechter, A. 2002. Challenges of the ‘e-banking revolution. *Finance & Development, IMF Quarterly*, Vol. 39,(No. 3). <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2002/09/nsouli.htm>.
4. Shahrokhi, M. 2008. E-finance: Status, innovations, resources and future challenges. *Managerial Finance*, 34(6), 365–398. <https://doi.org/10.1108/03074350810872787>.
5. Hu, B., & Zheng, L. 2016. Digital finance: Definition, models, risk, and regulation. *У Development of china's financial supervision and regulation* (с. 31–58). Institute of Finance and Banking, Chinese Academy of Social Science. https://doi.org/10.1057/978-1-137-52225-2_2.
6. Claessens, S., Glaessner, T., & Klingebiel, D. 2002. *Electronic finance: A new approach to financial sector development?* (World Bank Discussion Paper 431). World Bank Group. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/14075/multi0page.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
7. Gomber, P., Koch, J.-A., & Siering, M. 2017. Digital Finance and FinTech: Current research and future research directions. *Journal of Business Economics*, 87(5), 537–580. <https://doi.org/10.1007/s11573-017-0852-x>.

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

*Мусіян Євген Анатолійович,
студент,
Рябушка Людмила Борисівна,
к.е.н., доцентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Застосування інновацій в сфері фінансових технологій включає в себе весь спектр надання банківських послуг та діяльності банків в цілому, зокрема внутрішні інновації, за допомогою яких банківські установи розширюють кількість та якість надання як нових так і вже діючих банківських послуг, а також зовнішні інновації, які в першу чергу використовуються як маркетингові ходи, а саме впровадження нових та покращення діючих шляхів реалізації банківських послуг, залучення нових клієнтів та утримання діючих, збільшення частки ринку, збільшення конкурентоспроможності. У результаті спільних дій банківських установ та фінтех-стартапів з'являються нові та розвиваються вже наявні інноваційні технології та послуги, сучасне високотехнологічне обладнання у сфері фінансових послуг, сучасні та інноваційні шляхи формування ринку банківських продуктів та послуг.

Фінтех-інновації мають вагомий вплив на банки, та на банківську систему в цілому, зокрема, це проявляється шляхом залучення систем автоматизованого управління. Так як для клієнтів, при виборі банку важливу роль відіграють надійність банку, банки регулярно покращують та розвивають IT-напрямок, з метою удосконалення систем захисту від кібератак, та з метою зниження витрат на операційну діяльність, при цьому в більшості банків питання впровадження Фінтех для розвитку своїх послуг, та продуктового ряду відходить на другий план, а здебільшого навіть не розглядається.

Банки все більше починають цікавитися фінтехом: велика частина найбільших українських банків залучаються до роботи в спільних проектах разом з Fintech-компаніями, винятком є лише АТ КБ «ПРИВАТБАНК», і лише з тієї причини що він сам має доволі потужний центр розвитку фінансових технологій, які постійно впроваджує надаючи клієнтам все нові послуги. Проте здебільшого банки просто об'єднуються з фінтех-компаніями започатковуючи свої «центри іновацій», і свою акселерацію/інкубацію, адже вартість ведення діяльності з розробки фінтех лише своїми силами в межах однієї установи занадто висока. Багато подібних проектів впроваджується за методом зниження ризиків, чи мінімізації інвестиційних витрат.

На даний момент велику кількість суперечок викликає питання взаємовідносин між Фінтех-компаніями та класичними фінансовими посередниками, та при цьому можна відслідкувати як протягом останніх років ці питання поступово зміщуються з жорсткої конкуренції між ними до ідеї пошуку стратегій максимально ефективної співпраці. Згідно з результатами досліджень, проведених асоціацією UAFIC, станом на сьогодні переважна більшість великих банків активно співпрацюють з фінтех-компаніями, або ж знаходяться в стадії підготовки до запуску спільних проектів. Здебільшого банки проводять спільні проекти, надаючи перевагу саме такому принципу розвитку ринку фінтех-послуг над створенням центрів іновацій всередині установи, хоча і такі випадки зустрічаються на ринку. Також варто відмітити, що інвестуванням в стартап проекти не займається жоден з великих українських банків (табл.1).

Банкам необхідно починати підготовку до того, що Фінтех-компанії вже найближчим час будуть для них доволі серйозними конкурентами в цифровому середовищі, і зокрема ті компанії та сервіси що надають послуги Р2Р-переказів, адже вже на даний момент можна відстежити зменшення частки проведення даних платежів через банки.

Також варто відзначити темпи популяризації безконтактних технологій платежів, які відбуваються як за допомогою карт з NFC-чипом, так і за допомогою більш сучасних систем, а саме мобільні пристрої, фітнес-трекери, та навіть брелки і персні з NFC-чипом.

Таблиця 1 – Залученість банків України до співпраці з фінтехкомпаніями за 2020 рік

Банк	Спільні проекти			Власна розробка інвестиційних проектів			Власна інкубація/акселерація			Інвестиції в стартапи		
	ні	плн.	так	ні	плн.	так	ні	плн.	так	ні	плн.	так
Приватбанк	+					+		+		+		
Ощадбанк			+		+			+			+	
Укргазбанк			+			+		+			+	
Райффайзен Банк			+			+		+			+	
Альфа-банк			+			+		+			+	
Укрсиббанк			+	+						+		+
ПУМБ			+			+		+			+	
Credit Agricole		+				+		+			+	
OTP Bank Ukraine			+	+						+		+

Популярність даних пристроїв пов'язана зі швидкістю проведення операцій, більш безпечним засобом оплати, та зручністю таких операцій, адже якщо банківська карта не завжди під рукою, то клієнти більш молодого віку здійснюють операції зі своїми гаджетами та аксесуарами.

Фінтех стимулює банки розвиватися, і впровадження фінтеху в банківську сферу підвищує якість надання банківських послуг, допомагає банкам залучати нових клієнтів та утримувати діючих. Але при цьому фінтех також несе певну загрозу для банківської системи адже певна значна частина фінтех-компаній залучають клієнтів банків більш зручними методами

проведення операцій, тому найкращий спосіб банківській системі успішно розвиватися та підвищувати свою конкурентоспроможність це не боротися з фінтех-компаніями, а залучати їх розробки у свою діяльність та підвищувати рівень та якість своїх послуг за допомогою впровадження в свою діяльність інноваційні розробки та технології зі сфери фінтех.

Список використаних джерел

1. АТ «Альфа-Банк». *Офіційний сайт*. Режим доступу до ресурсу: <https://alfabank.ua/>
2. АТ «КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК». *Офіційний сайт*. Режим доступу до ресурсу: <https://credit-agricole.ua/>
3. АТ «ОТП БАНК». *Офіційний сайт*. Режим доступу до ресурсу: <https://www.otpbank.com.ua/>
4. АТ «ОЩАДБАНК». *Офіційний сайт*. Режим доступу до ресурсу: <https://www.oschadbank.ua/>.
5. АТ «ПУМБ». *Офіційний сайт*. Режим доступу до ресурсу: <https://www.pumb.ua/>
6. АТ «Райффайзен Банк Аваль». *Офіційний сайт*. Режим доступу до ресурсу: <https://raiffeisen.ua/>
7. АБ «УКРГАЗБАНК». *Офіційний сайт*. Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrgasbank.com/>
8. АТ «УКРСИББАНК». *Офіційний сайт*. Режим доступу до ресурсу: <https://my.ukrsibbank.com/ua/personal/>
9. АТ КБ «Приватбанк». *Офіційний сайт*. Режим доступу до ресурсу: <https://privatbank.ua/>.

СЕКЦІЯ 6. «ЗЕЛЕНІ ФІНАНСИ» В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОСТІ КРИПТОВАЛЮТ

*Пахненко Олена Михайлівна,
к.е.н., доцентка,
Рибальченко Вячеслав Володимирович,
студентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Криптовалюта вже стала повноправною частиною нового фінансового світу, заохочуючи своїми перспективами як численних приватних інвесторів, так і великий бізнес. Правила гри на цьому бурхливому ринку з кожним роком стають зрозумілішими, а процеси – прозорішими. Поряд із тим, зі зростанням обсягів операцій з криптовалютами надзвичайно стрімко росте і складність їх майнінгу, зумовлюючи значні потреби у електроенергії та створюючи нові проблеми для сталого розвитку.

Згідно з дослідженнями рівень енергоспоживання біткоїну на початок 2021 року становив приблизно 73 терават-години електроенергії на рік, що більше, ніж удвічі перевищує обсяги енергоспоживання Данії (2021). Протягом 2021 року цей показник зріс ще більше (рис. 1). За оцінками економіста Центрального банку Нідерландів Алекса де Вріса, внаслідок шаленої обробки даних сотнями тисяч майнерів біткоїну в атмосферу щорічно виділяється понад 64 млн тонн вуглекислого газу, що можна порівняти з вуглецевим слідом Чорногорії. Викид вуглецю від однієї операції з біткоїном може бути рівносильним викиду від 1,8 млн покупок по карті Visa. Інші дослідження свідчать про те, що зростання майнінгу біткоїнів може призвести до підвищення середньої світової температури на 2 градуси за Цельсієм (Mora et al., 2018). І хоча ця цифра може бути завищеною, адже не враховує

можливість переходу на відновлювальні джерела енергії, вона яскраво демонструє наявність проблем щодо екологічності криптовалют і їх впливу на сталий розвиток.

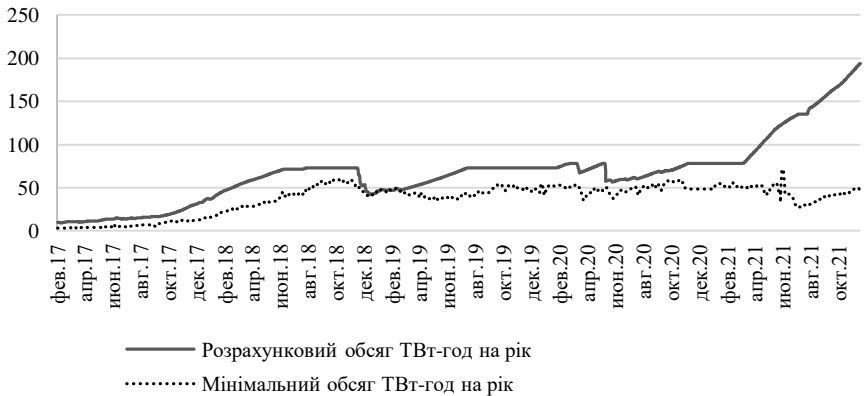


Рисунок 1 – Рівень споживання електроенергії біткойном

Джерело: *BitcoinEnergyConsumption.com (2021)*

Причина високого рівня енергоспоживання біткойна закладена у самому алгоритмі його функціонування, а саме – технології Proof-of-Work, або доказу виконаної роботи. Ця технологія є одночасно принципом захисту розподілених систем та принципом створення нових біткойнів. Її застосування в блокчейні передбачає проведення складних обчислень для знаходження хешу та підтвердження виконаної роботи іншими учасниками мережі.

Альтернативою цій технології є Proof-of-Stake, при використанні якої ймовірність формування нового блоку учасником мережі залежить не від обчислювальних можливостей його комп'ютера, а від частки криптовалюти, якою він володіє. Етеріум, друга за капіталізацією криптовалюта, анонсувала перехід на використання саме цього підходу.

Таким чином, основна проблема екологічності біткоіна – у самому процесі майнінгу. Однак якщо в найближчому майбутньому перехід на Proof-of-Stake для даної криптовалюти не передбачається, то єдиним рішенням може бути використання відновлювальної енергії. Адже точна кількість вуглецю, що виділяється в атмосферу від майнінгу, залежить від типу енергії, що використовується. Чимало майнерів, розуміючи неможливість продовження майнінгу через екологічну та енергетичну загрозу, вже почали використовувати альтернативні (відновлювальні) джерела енергії: енергію вітру, гідроенергію, геотермальну та сонячну енергію.

По можливості майнери селяться в регіонах, де є «зелені» способи видобутку електроенергії. Це райони з потужними річками, достатньою кількістю сонця для роботи сонячних батарей, енергії вітру тощо. Наприклад, майнінг став рушійною силою у розвитку гідроенергетики провінції Сичуань, що становить близько 50% від світового видобутку біткоіну. Більш того, у деяких районах велика кількість відновлюваної енергії залишається невикористаною через низьку економічну активність. Ферми з майнінгу біткоінів можуть використовувати цю надлишкову електроенергію, яка в іншому випадку була б втрачена (Gangi, 2021).

«Зелений» майнінг стає дедалі перспективнішим напрямком розвитку блокчейн-індустрії. Трейдерам, які зацікавлені в інвестуванні в екологічно стійкі криптовалюти, можна замість популярного біткоіна обирати такі криптовалюти як Algorand (ALGO), BitGreen (BITG), Cardano (ADA), Solarcoin (SLR), Chia (XCH) тощо, алгоритми яких передбачають мінімальний негативний вплив на довкілля, а Solarcoin взагалі працює на основі енергозбереження в реальному часі – кожна година енергії, виробленої за допомогою сонячної технології, створює один новий Solarcoin (2021).

Хоча багато чого ще потрібно зробити для зменшення негативного впливу криптовалют на навколишнє середовище, наявний помітний і

постійний рух у напрямку підвищення екологічної стійкості криптовалют, зокрема шляхом переходу до менш енергозатратних технологій (Proof-of-Stake) та збільшення використання відновлювальних джерел енергії.

Виконано в рамках науково-дослідних тем «Зелене інвестування: коінтеграційна модель трансмісійних ESG-ефектів у ланцюзі «зелений бренд України – соціальна відповідальність бізнесу» (№ д/р 0121U100468) та «Механізм синергетичної взаємодії інструментів економічної політики як драйвер стабілізації секторів економіки в контексті зростаючих чинників вразливості внаслідок пандемії COVID-19» (№д/р 0120U104765).

Список використаних джерел

1. Хелман К. «Зелений майнінг». Як отримати великі прибутки від екологічної криптовалюти. Forbes. 2021. URL: <https://forbes.ua/innovations/zeleniy-mayning-veliki-pributki-vid-ekologichnoi-kriptovalyuti-06082021-2223>
2. Bitcoin Energy Consumption Index. 2021. Digiconomist. URL: <https://digiconomist.net/bitcoin-energy-consumption/>
3. Francis K. 15 Environmentally Sustainable Cryptocurrencies To Invest In Right Now. YahooFinance. 2021. URL: <https://finance.yahoo.com/news/15-environmentally-sustainable-cryptocurrencies-invest-224849569.html>
4. Gangi R. Are Cryptocurrencies A Sustainable Payment Solution? Impakter. 2021. URL: <https://impakter.com/in-a-cashless-society-is-bitcoin-a-sustainable/>
5. Mora C., Rollins R.L., Taladay K. et al. Bitcoin emissions alone could push global warming above 2°C. Nature Clim Change. 2018. № 8. P. 931–933. URL: <https://doi.org/10.1038/s41558-018-0321-8>
6. Stoll C., Klaaßen L., Gallersdorfer U. The Carbon Footprint of Bitcoin. Joule. 2019. № 3. P. 1647–1661. URL: <https://doi.org/10.1016/j.joule.2019.05.012>

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ В УКРАЇНІ

*Миненко Сергій Володимирович,
аспірант,
Шубенко Максим Віталійович,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

З 1 липня 2021 року набув чинності Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» №738-IX від 19.06.2020. Законом запроваджуються зелені облигації як окремий підвид цінних паперів та встановлюються правила для учасників відповідного ринку (2021).

Зелені облигації - це облигації (цінні папери), які за допомогою залучених коштів фінансують проекти екологічного напрямку: проекти у сферах альтернативної енергетики, енергоефективності, мінімізації утворення, утилізації та переробки відходів, впровадження екологічно чистого транспорту, органічного землеробства, збереження флори і фауни, скорочення викидів у навколишнє природне середовище тощо (2021).

Головною особливістю зелених облигацій можна вважати, що емісію зелених облигацій може здійснювати тільки та особа, яка реалізує або фінансує проект екологічного спрямування. У разі якщо емітентом зелених облигацій є держава Україна, кошти від їх розміщення використовуються відповідно до Бюджетного кодексу України (2021).

Умовою випуску «зелених» облигацій мають бути узгодженими з чотирма основними принципами Green Bonds Principles (GBP), розробленими представниками міжнародного фінансового сектору за допомогою Міжнародної асоціації ринків капіталу (ISMA): використання надходжень від

розміщення облігацій; процедура оцінки та відбору проєктів; адміністрування надходжень від розміщення облігацій; звітність.

Важливою особливістю процесу фінансування проєктів за допомогою зелених облігацій є обов'язкове дотримання емітентами принципів екологічної результативності. Таким чином, передбачено запобігання такому явищу, як "greenwashing" – це навмисне введення в оману інвесторів і державних органів щодо напрямів використання коштів, отриманих від емісії "зелених" облігацій (2021).



Рисунок 1 – Схема прогнозованих наслідків від запровадження ринку зелених облігацій

Джерело: побудовано на основі (2019)

Перша компанія, яка здійснила випуск зелених єврооблігацій на суму 825 мільйонів доларів США з дохідністю 6,875% стала компанія НЕК «Укренерго». Сума коштів від випуску буде використана для погашення заборгованості перед ДП «Гарантований покупець», а решта коштів, що залишаться після погашення даного боргу, будуть використані для

фінансування або рефінансування інших прийнятних «зелених» проєктів (2021). На рисунку 1 можна розглянути інформацію про очікувані ефекти від запровадження ринку зелених облігацій на території України. Надані очікувані ефекти від запровадження ринку зелених облігацій показують позитивну сторону від запровадження даного ринку цінних паперів на території України.

Список використаних джерел

1. *Кабінет Міністрів України - Зелені облігації набрали юридичної сили в Україні.* (2021, 1 липня). Головна | Кабінет Міністрів України. <https://www.kmu.gov.ua/news/zeleni-obligaciyi-nabrali-yuridichnoyi-sili-v-ukrayini>
2. *Зелені облігації в Україні.* (2021, 10 серпня). EVERLEGAL. <https://everlegal.ua/zeleni-obligatsiyi-v-ukrayini>
3. *Про ринки капіталу та організовані товарні ринки.* (2021, 5 серпня). Офіційний веб-портал парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#n2163>
4. *Економічна правда.* (2021, 25 січня). “Зелені” облігації: Як Україна планує залучати кошти на екологічні проєкти. <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/01/25/670304/>
5. *НЕК «Укренерго» успішно здійснила випуск зелених єврооблігацій на суму 825 млн доларів.* (2021, 3 листопада). НЕК «Укренерго». <https://ua.energy/renewables/nek-ukrenergo-uspishno-zdiysnyla-vypusk-zelenyhyevroobligatsij-na-sumu-825-mln-dolariv/>
6. *Формування державної політики запровадження ринку зелених облігацій в Україні.* (2019, 28 листопада). Центр Разумкова. https://razumkov.org.ua/images/Material_Conference/2019_11_28/Frolov.pdf

РОЗВИТОК «ЗЕЛЕНИХ» ФІНАНСІВ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

*Літвіненко Артем Вікторович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

Протягом минулих трьох десятиліть концепція сталого розвитку пройшла еволюційний шлях від декларативного міжнародного документа до діючої економічної моделі.

Слід зазначити, що цілі сталого розвитку мають соціальній, екологічний та економічний напрямки. Особливістю досягнення даних цілей є їх глобальний характер, що потребує участі всіх країн світу. Адже якщо побудувати «зелену» економіку лише в окремих державах то навантаження на екологію та соціальну систему в країнах, які цілей сталого розвитку не досягли будуть створювати дестабілізуючі фактори для світової екосистеми та глобальної економіки.

На сьогодні більшість країн світу підтримали стратегічний економічний курс на досягнення цілей сталого розвитку. Так понад 200 країн підписали Паризьку кліматичну угоду за якою взяли на себе зобов'язання щодо зменшення викидів, Україна ратифікувала дану угоду у 2016р.

Зменшення шкідливих викидів можна досягнути шляхом переходу на екологічний транспорт, використання відновлювальної енергетики, переробки відходів та впровадження енергозберігаючих технологій. На відповідну модернізацію економіки необхідне фінансування у розмірі 193 млрд. євро за даними дослідження Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України.

Досліджуючи результати державної політики у сфері декарбонізації економіки, важливо звернути увагу на обсяги фінансування по відповідним напрямкам та результативні показники. Так інвестиції у генерацію з відновлювальних джерел енергії становить 8.1 млрд. євро в період з 2014 по 2020р. що дозволило ввести в експлуатацію 8 516 МВт генеруючих

потужностей (2020) Державна програма «теплих» кредитів дозволила впровадити заходи з енергоефективності на 8,15 млрд. грн., що дозволило зменшити споживання природного газу на понад 480 млн. м³ та викиди парникових газів на 932 тис. тонн CO₂.

Перспективним напрямом для зменшення шкідливих викидів є енергетична утилізація побутових відходів в Україні. На сьогоднішній день в Україні захоронюється понад 90% з 10 млн. тон побутових відходів щорічно, однак при використанні енергетичної утилізації можна отримати 3,5 млн. ГКал. тепла або 1,2 млрд. кВт/год електроенергії. Однією з найбільш успішних іноземних практик є досвід поводження з відходами у Швеції, перероблюється 99% відходів з яких половина використовується, як вторинна сировина, а інша половина проходить енергетичну утилізацію.

Ціна переробного комплексу з потужністю переробки 500 тис. тон сміття та генерацією 210 тис МВт/годин енергії в рік становить 265 млн. євро (2019). Для досягнення рівня переробки відходів понад 90% в Україні потрібно побудувати 20 переробних комплексів відповідної потужності, що буде коштувати близько 5,3 млрд. євро.

Однім з найбільш ефективних інструментів залучення інвестицій у проекти в сфері досягнення цілей сталого розвитку є «зелені» облігації, даний вид боргових цінних паперів дозволяє забезпечити міжнародний рух капіталу. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України прогнозує можливий обсяг залучених інвестицій через «зелені» облігації на рівні 73 млрд. дол. США до 2030 р.

Головними перешкодами на шляху формування ринку даних боргових цінних паперів в Україні є:

1. Відсутність ефективних законодавчих та судових механізмів захисту інтересів інвесторів;
2. Низький рівень розвитку фондового ринку в Україні;
3. Недостане нормативно-правове регулювання використання зеленого фінансування;

4. Відсутність обов'язкової стандартизації емісії «зелених» облігацій міжнародним принципам (Green Bond Principles).

Отже для досягнення цілей сталого розвитку у економічній, соціальній та екологічній сферах необхідні значні інвестиції. Відповідне фінансування можливо залучити на внутрішньому та зовнішньому ринках капіталу. Даний процес вимагає створення ефективних механізмів захисту прав та інтересів інвесторів, імплементації міжнародних стандартів у законодавство України та сприяння розвитку фондового ринку країни.

Список використаних джерел

1. Паризька кліматична угода – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text

2. Публічний звіт Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України за підсумками 2020 року – ст. 2-13. – Режим доступу : https://sae.gov.ua/sites/default/files/ZVIT_SAE_2020_0.pdf

3. Аналітичний огляд оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів – ст. 6-7. – Режим доступу : <https://cutt.ly/tTDkdTy>

4. Концепція створення умов для енергетичної утилізації побутових відходів в Україні – ст. 4-5. – Режим доступу : https://sae.gov.ua/sites/default/files/SAEE_WtE_2019.pdf

5. Аналітична записка перспективи енергетичної утилізації твердих побутових відходів в Україні – ст.41. – Режим доступу : <https://uabio.org/wp-content/uploads/2020/01/position-paper-uabio-22-ua.pdf>

6. Дослідження Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України «Запровадження ринку зелених облігацій в Україні як інструменту залучення інвестицій в проекти енергоефективності, відновлюваної енергетики, інші екологічно чисті проекти» – ст. 2-8. – Режим доступу : https://www.sae.gov.ua/sites/default/files/_green%20bonds_0_0.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ «ЗЕЛЕНИХ» ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ

*Грищенко Лариса Леонідівна,
д.е.н., проф.,
Тверезовська Олександра Ігорівна,
аспірантка,
Панаїт Марія Андріївна,
магістрантка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Жвавий розвиток людства та зростання його потенціалу з кожним роком призводять до погіршення екологічної ситуації в світі, занепаду природних ресурсів планети та появи значних ризиків. Така величезна проблема сучасності потребує розробки нових економічних факторів та інструментів формування екологічної політики, бо однією з важливих складових економічної стабільності будь-якої країни є саме збереження довкілля. Саме «зелені» фінанси можуть бути тим засобом впливу в ході господарської діяльності, який розв'язує ці питання.

«Зелені» фінанси є сукупністю економічних відносин між економічними об'єктами різних рівнів, структурною складовою фінансів окремих індивідів, основою яких є функціонування в рамках фінансової системи країни з метою формування реального доходу та задоволення довгострокових потреб економіки через раціональне вживання екологічних ресурсів та захисту природного середовища шляхом досягнення економічного, соціального та екологічного врівноваження.

Передусім, «зелені» фінанси дозволяють пом'якшити екологічні збитки, щонайбільше результати дії зміни клімату на економіку країни та населення, відіграють важливу роль в якості цільового фінансування, яке розвиває

«зелене» зростання, що є новою моделлю економічного розвитку, яка з'єднає екологічну та економічну сфери.

«Зелене» фінансування, загалом, позначається через об'єкт, що фінансується. Насамперед мова йде про фінансування «зелених» технологій, надання інвестицій для «зелених» підприємств, впровадження «зелених» проєктів, розвиток умов для функціонування природного виробництва.

Практичне впровадження основ «зеленої» економіки включає в себе та передбачає розробку відповідної законодавчої бази на належному рівні в основних сегментах економіки, сприяння покращенню інвестиційного клімату країни шляхом залучення «зелених» інвестицій, впровадження основ сталого розвитку, підтримку досліджень та інновацій, розроблення та поширення екологічно чистих технологій, надання компаніям для започаткування «зеленого» бізнесу дешевих кредитів і податкових пільг (Решетник та ін., 2019).

На сучасному етапі економічного розвитку Україна є серед переліку країн, які стало розвивають «зелену» економіку, втім, недостатність фінансових інструментів, сприятливих для здійснення фінансування «зелених» проєктів, розвитку «зеленого» банкінгу, створення «зелених» банків та запровадження «зелених» програм в багатьох галузях економіки, значно уповільнюють просування зеленого фінансування в країні.

Утім в останній час ідея «зеленої» економіки в структурі сталого розвитку приймає особливо важливу роль для України, бо саме в межах здійснення цієї концепції позначаються провідні перспективи економічного розвитку України та шляхи досягнення високого рівня достатку населення паралельно із охороною навколишньої середовища для майбутніх поколінь (2019).

На нашу думку, в Україні для досягнення сталого розвитку та здійснення програми «зеленої» економіки потрібно здійснювати постійне удосконалення фінансових, організаційних та правових механізмів спонукання застосування

«зелених» інвестицій в перспективні сфери економіки і також впроваджувати позитивний світовий досвід у цьому секторі. Застосування Україною фінансів та інструментів, під час переходу до «зеленої» економіки, потребує докорінної трансформації фінансової системи, яка буде придатною для забезпечення максимальної мобілізації потрібних обсягів фінансових ресурсів (Карлін, 2018).

Таким чином, реалізація стратегії сталого розвитку визначила появу нової категорії – «зелені фінанси», в структурі яких постають нові фінансові інструменти, котрі застосовуються при фінансуванні «зелених» програм. Найперспективнішими та ефективнішими інструментами «зеленого» фінансування є цільові «зелені» облігації, «зелені» кредити, державні «зелені» фонди та інші. На сучасному етапі дані інструменти не мають точних характеристик, і це утримує їх застосування та вимагає здійснення нових досліджень у даному напрямі. Аналіз теоретичних основ розвитку «зелених» фінансів та ефективності фінансових інструментів «зеленої» економіки засвідчує про недостатній розвиток сфери «зелених» фінансів в Україні та потребує їх подальшого дослідження і докорінної перебудови фінансової системи.

Список використаних джерел

1. *«Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст*. Київ: Заповіт, Центр Разумкова, 2019. 315 с.
2. Карлін М. Проблеми й перспективи використання «зелених» фінансів територіальними громадами: світовий досвід та Україна. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 1 (13). С. 148-157.
3. Решетник Н.І., Шульпіна Н.В., Симончук В.А. Стратегія розширення ринку «зелених» фінансів. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Дніпро, 2019. Випуск 1 (18). С. 62-67.

ЗАСТОСУВАННЯ «ЗЕЛЕНОГО» ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ

*Чумак Ольга Вікторівна,
студентка,
Гриценко Лариса Леонідівна,
д.е.н., проф.,
Сумський державний університет, м. Суми*

Забруднення довкілля, спричинене господарською діяльністю людини, та зміна клімату – це проблеми, що потребують створення нової інфраструктури для захисту навколишнього середовища. Зниження антропогенного навантаження на природу та збереження навколишнього середовища є можливими завдяки впровадженню технологій відтворення природних ресурсів задля сталого розвитку сучасної економіки, її екологізації та розбудови «зеленої» економіки.

«Зелені» фінанси формують частку фінансового ринку, яка включає в себе інструменти та механізми із заохочення вкладання коштів в природно–екологічні технології, енергозберігаючі інновації, методи покращення екологічності транспорту тощо, із стимулювання інвестиції грошей в «зелену» економіку. Основна ідея «зелених фінансів» є абсолютним довершенням головної ідеї сталого розвитку. На сьогодні, згідно звіту ООН, дану політику вже започаткували 170 країн світу і розповсюдження «зелених» фінансів у світі продовжує розвиватися (2019).

На міжнародному рівні для ефективного фінансового сталого розвитку необхідна загальносвітова стабільність фінансової системи, та низький рівень фінансових ризиків, що потребує запровадження заходів із фінансового регулювання та контролю за діяльністю банків та інших фінансових установ,

які активно працюють в сфері «зеленого» фінансування та використовують відповідні фінансові інструменти.

Світовий досвід застосування «зеленого» фінансування в більшій мірі є позитивним, в той час в Україні воно перебуває лише на початковому рівні. В останній час ідея «зеленої» економіки в структурі сталого розвитку приймає особливо важливу роль для України, бо саме в межах здійснення цієї концепції позначаються провідні перспективи економічного розвитку України та шляхи досягнення високого рівня достатку населення паралельно із охороною навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Застосування механізму «зеленого» банкінгу потрохи запроваджується в українському банківському секторі. Першим кроком до цього було підписання Паризької кліматичної угоди Україною у 2016 р. в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату з приводу регулювання проєктів зі зниження з 2020 р., обсягів викидів діоксиду вуглецю та підписання Закону «Про ратифікацію Паризької угоди» (Національний банк України, 2021). На сьогодні Україна співпрацює з такими міжнародними фінансовими організаціями, в сфері банківського «зеленого» фінансування, як: Міжнародна Фінансова Корпорація, Світовий Банк, Європейський Банк Реконструкції та Розвитку, Європейський Інвестиційний Банк, Китайський Банк Розвитку тощо (Міністерство фінансів України, 2021). Також в Україні діють декілька механізмів фінансування заходів енергоефективності. Наразі вони знаходяться на етапі становлення, проте державна підтримка стимулює їх розвиток

Таким чином, для ефективного заохочення екологічних ініціатив банків та клієнтів потрібна постійна підтримка з боку держави та розробка належного законодавства. Держава повинна надати такі умови роботи в сфері «зеленого»

фінансування, за яких банкам вигідно використовувати «зелені» продукти та послуги, наприклад, через зменшення облікової ставки НБУ для банків, які надають кредити для екологічно орієнтованих програм.

Список використаних джерел

1. *«Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст*. Київ: Заповіт, Центр Разумкова, 2019. 315 с.

2. Питання, порушені місцевими органами влади під час проведення виїзних нарад та круглих столів в областях України / Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Режим доступу : <https://www.minfin.gov.ua/news/view/pitannja-porusheni-miscevimi-organami-vladi-pidchas-provedennja-viiznih-narad-ta-kruglih-stoliv-v-oblastjah-ukraini?category=bjudzhet>

3. Політика Національного банку України щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року / Офіційний сайт Національного банку України. Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-
КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 22–24 листопада 2021 року)

Відповідальний за випуск Л. Л. Гриценко
Комп'ютерне верстання С. В. Чорна

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 18,6. Обл.-вид. арк. 20,7. Тираж 100 пр.
Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.